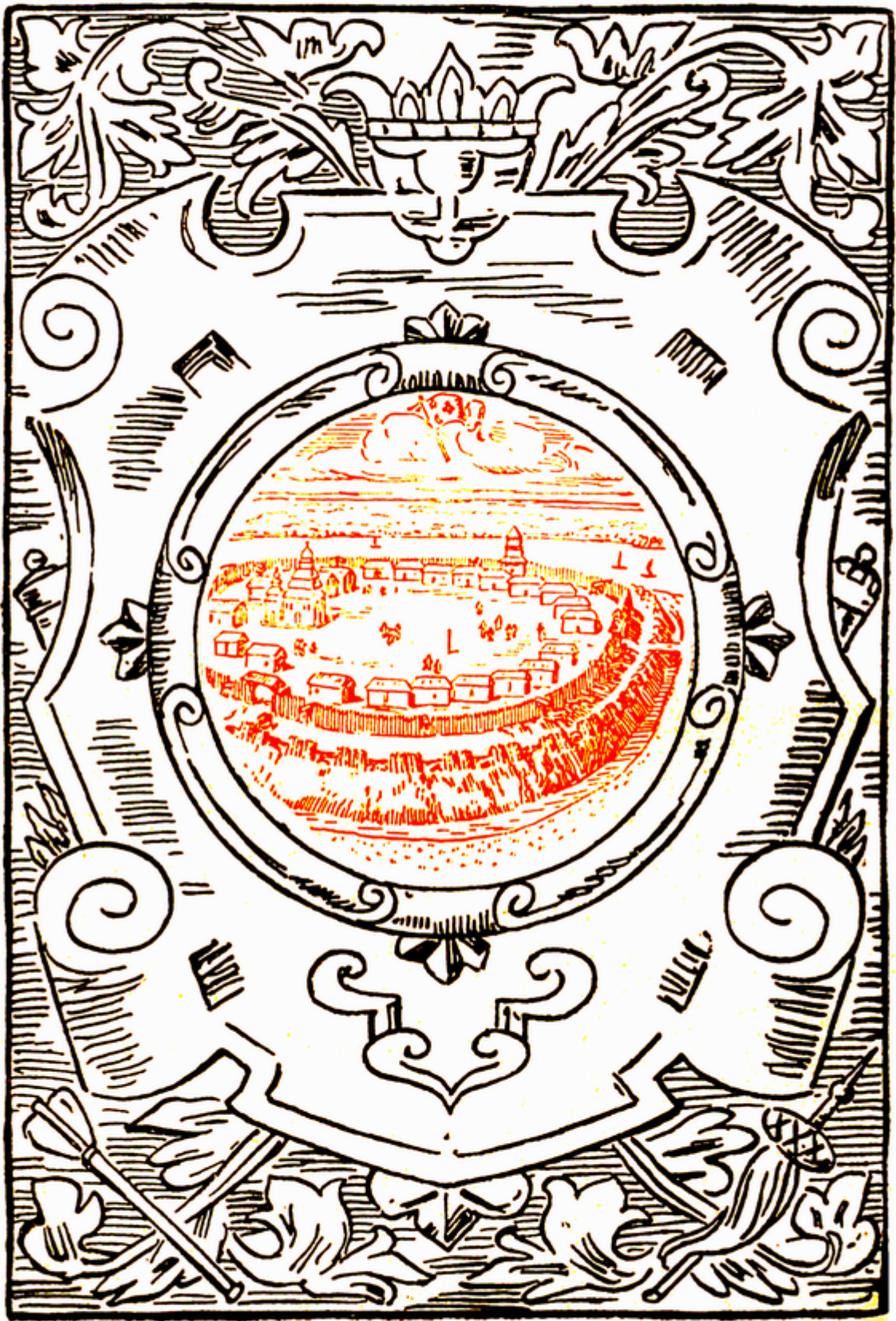

A. KAŠČENKO :

ZNIČENÍ ORLIHO HNÍZDA

A. KAŠČENKO
ZNIČENÍ
ORLÍHO
HNÍZDA

Historická povídka.
Z ukrajinštiny přeložil
Dr. Jiří Hajevský.
Illustruje ukrajinský malíř
Jiří Vovk.
Nákladem Františka Rebce,
Praha II., Lípová 4.
Tiskem vlastního
závodu.

Záporožská Síč! Toť dvě slova, jež byla vryta do srdce každého syna širých ukrajinských stepí. Byla touhou každého jinocha, hrdoostí muže a sladkou vzpomínkou starce, jenž s povzdechem lítosti na povel pokročilého stáří musel odložit svou šavli. Síč byla oslavována v písních a dumkách, jež i dodnes zpívají banduristi*) po celé Ukrajině, o ní se povídají legendy a pohádky. Ba i nynější pokolení zmiňuje se o Síči s láskou a úctou.

Po sta let byla zastánkyní ukrajinského národa proti četným nepřátelům, kteří neustále přepadávali ukrajinskou zem, pokaždé nesouce s sebou smrt, oheň a násilí. Po sta let soustřeďovala ve svých opevněních hrdinné bojovníky „za pravdu a svobodu” — záporožské kozáky.

*) Zpěváci, kteří putovali od vesnice k vesnici. Při zpěvu hráli na „banduru” — národní hudební nástroj.

Jak byla Síč uctívána a oblíbena ukrajinským národem, tak byla nenáviděna nepřáteli, kteří stále usilovali o její zničení, ale přece nezlomně stála na březích slavného Dněpru v jeho dolním toku blíže „porohů“*) a byla stálou hrozbou jak Tatarům, tak Turkům a Polákům.

V čem se tajila její moc? V nedobytnosti jejího opevnění? Ve velkém počtu posádky?

Ne! Byla opevněna pouze zemními valy a dřevěnými hradbami. Posádka též nebyla velmi číselná a velké nepřátelské armádě by nemohla vzdorovat. Jenže záporožci nikdy nepřipustili nepřitele k síčovým hradbám. V Síči se stále zdržovali pouze mladí muži a neženatí kozáci. Ostatní žili se svými rodinami v „zimovikách“, dvorcích kolem Síče. Ale i tito byli připraveni, aby každé chvíle se zbraní v ruce se postavili proti nepříteli. Na hranicích záporožské země byly rozestaveny hlídky, které s vysokých dřevěných rozhleden prohlížely okolí. Ukázal-li se na obzoru nepřítel, na vršku rozhledny se zapaloval oheň. Když spatřili ostatní strážé na rozhlednách, jak u hranic, tak i uvnitř záporožské země, výstražné ohně, zapalovali je ihned také. Během dvou hodin zaplápolaly poplašné ohně po celé záporožské zemi a kozáci, usedlí mimo Síč, osedlali své koně a s větrem o závod uháněli k Síči. Jakmile se sejde všecko „tovaryšstvo“ (tak se jmenovalo vojsko záporožské), záporožská armáda vydává se naproti nepříteli a utká se s ním buď v širé stepi, nebo na moři, hrozilo-li nebezpečí od moře. Pro tuto okolnost byla v síčové zátocce vždy pohotovost loďstva a všichni záporožci byli zároveň i dobrými námořníky. Útočnost a sta-

*) P o r o h (prah) = přej.

tečnost vojska byly podivuhodné, a proto Záporožci vždy rozbíjeli i desetkrát silnějšího nepřítele.

V této statečnosti a hlavně uvědomělosti každého vojáka vězela nezlomnost vojska záporožského. Nebyloť otrockou tlupou, poháněnou důstojníky — každý voják přicházel do vojska dobrovolně, plný odhodlanosti obětovat svůj život pro obranu „víry pravoslavné a národa ukrajinského“. Rovněž každý mohl bez překážek a každou chvíli vojsko opustit (samozřejmě, že ne po čas boje). Nebylo tedy ve vojsku ani jednoho zbabělce. Důstojnictvo se volilo z nejodvážnějších kozáků. Přesto, že včerejší kamarád, zítra se může stát představeným, kázeň ve vojsku byla vzorná, a o záporožskou Síč rozbílely se nepřátelské síly, jako mořské vlny o skály.

Tyto zvláštnosti vojska záporožského byly solí v očích moskevským carům, kteří se obávali, aby „čerkaské*) volnosti“ nestaly se špatným vzorem pro otrocky založený moskevský lid. Mimo to záporožská Síč byla vážnou překážkou k zotročení Ukrajiny, na níž moskevští vladaři dostali zálsusk již brzy po dobrovolném přistoupení Ukrajiny pod vládu moskevského cara, ale s výhradou své úplné samosprávy. Dokud stála na stráži Síč, nebylo možno úplně pokořit Ukrajinu. Bylo nutno ji zničit a nebyl by to právě bezpečný podnik, neboť otevřená srážka se Záporožci nezaručovala vítězství. Proto ani car Aleksej, ba ani Petr se toho neodvažovali. Však moskevský imperialismus přece svého dosáhl — za vlády carevny Kateřiny Veliké, pomocí zrádné lsti, byla Síč konečně zrušena a zbořena. Záporožci se však nechtěli pokořit a

*) „Čerkasové“ = Ukrajinci (moskevská přezdívka).

tajně se zbraní v ruce odtáhli k Dunaji pod ochranu tureckého sultána. Tam založili novou Síč, však ta nebyla již moskevským vladařům tak nebezpečnou a mohli volně uvaliti na ukrajinský národ jařmo, v němž trpěl až do veliké revoluce a pádu carismu.

I.

Těžce dopadaly hrudky země na rakev, do níž se uložil k věčnému odpočínutí statečný kozák Ivan Rohoza.

Tři jeho synové Demko, Hnat a Vasyl stáli u hrobu jako zkamenělí. Před dvěma léty bezlítostná smrt unesla jim matku a nyní vzala jich otce. Zůstali úplnými sirotky. Pravda, měli ještě staršího bratra Petra, ale ten nebyl zde. Od mládí zdržoval se v Síči*) a jen zřídka přijížděl návštěvou k rodičům. O smrti otcově byl zpraven a každé chvíle zde očekáván.

Demkovi již skončilo devatenácte let, měl vystudovanou *bursu***) a dle všeobecného zvyku musel se vydat do Síče, aby se naučil vojenskému umění a podrobil se kozáckému křtu v bojích za svobodu Ukrajiny. Hnat nedosáhl ještě třinácti let a Vasyl byl desetiletý.

*) Záporožská Síč — opevněné středisko ukrajinských kozáků na jednom z ostrovů řeky Dněpru, mezi peřejemi. Peřej — ukrajinský „poroh“ (prah), proto kozáci, kteří se tam zdržovali jmenovali se Záporožci. Bojovali proti Tatarům, Turkům a Polákům za svobodu Ukrajiny. (Poznámka překladatele.)

**) Konfesionální střední škola. (Poznámka překladatele.)

„Tak, hoši,“ — ozval se Demko, když si povšiml, že hrobníci ukončivši práci, odešli, — „půjdeme do našeho osiřelého domu. Musíme žít svůj život, třebaže i úplně opuštění. Neplač, Vasyle! Kozákovi to nesluší. Kozák nesmí zaplakat ani v nejtěžší chvíli.“

Tak děl, ale i jemu na řasách zavěšovaly se slzy — mělt' otce velmi rád.

„Co pak s námi bude?“ — skočil do řeči Hnat. — „Tys dospělý kozák, vydáš se do Síče, budeš bojovat za naši vlast ale mne ani Vasyla do vojska nevezmou.“

„No, není to tam zlé,“ — odvětil Demko. — „Můžeš se dostat k některému důstojníku jako *džura**), budeš bydlet v Síči, konat se svým představeným výpravy, naučíš se zacházeti se zbraní a proměníš se v kozáka. S Vasylem je to horší, ale Petro i to nějak zařídí.“

Petr přijel teprve druhého dne. Šel se poklonit otcovu hrobu a oznámil bratrům své rozhodnutí:

„Demka jsem dal zapsati do Platnyrivského *kurině***), Hnat nastoupí k plukovníku Porochnovi jako džura. Vasyl také pojede s námi do Síče.“

„Já též budu džurou!“ — vzkřiknul potěšený hoch.

„Ne,“ — odvětil Petr. — „Tebe zatím dám do plukovní kuchyně. Až vyrosteš, rovněž se staneš džurou.“

Vasylovi bylo do pláče, ale bratři se snažili, aby ho uklidnili.

Za několik dní všichni čtyři již byli v Síči.

Bylo to roku 1772, když Záporožské vojsko se chystalo k válce s Turky. Celé Síče se zmocnilo veselého oživení — čistila se děla, připravovaly se vozy, na náměstí sbíraly

*) Zbrojnoš. (Pozn. překl.)

***) Vojenský oddíl odpovídající dnešnímu praporu. (Pozn. překl.)

se skupiny kozáků, kteří spolu rokovali o příští výpravě. Za příkopy mládež cvičila se ve zbrani nebo v jízdě na koni.

Mladé hochy to vše velmi zajímalo a Vasyl už se cítil kozákem, třebaže myšlenka na kuchyň, k níž starší bratr přislíbil, že ho přidělí, kalila jeho potěšení.

„No, nic naplat!” — řekl si v duchu. „Až mi bude třináct let, budu také džurou u jakéhosi slavného plukovníka. Budu s ním bojovat proti Turkům a stane se ze mne statečný kozák.”

Oba, Hnat a Vasyl se závistí pohlíželi na staršího Demka, jenž se pyšnil červeným *kontušem**) a šavlí.

Byli by také rádi kozáky.

Jednoho dne Hnat kartáčoval svého koně a mluvil k němu, jako by mu rozuměl:

„No, hnědáčku! Brzo pojedeme do boje! Třebaže budu pouze džurou, ale přece potluču pár tuctů Turků.”

Vtom k němu přiběhl jakýsi džura a děl:

„Hnate! Máš se ihned dostavití do velitelství *palanky****) k plukovníkovi Porochnovi. Dovedu tě k němu.”

A už oba upalovali k náměstí, kde byla budova velitelství.

Hnat již z dálky zočil svého bratra Petra, jenž seděl před domem na zápraží a mluvil se starším hranatým Záporožcem, plukovníkem Porochnou.

Hoch pozvedl ruku, aby smekl čapku, ale ta nebyla na hlavě — ve chvatu na ni zapomněl. To přimělo přítomné k smíchu.

*) Kozácký svrchní šat. (Pozn. překl.)

**) Vojenský okres. (Pozn. překl.)

„Bud' zdráv, kozáče!“ — ozval se plukovník.

„Dobrého zdraví přeji, pane plukovníku!“ — odvětil hoch.

„Nebojíš se vydati se mnou do války proti *basurmenům**)?“ otázal se Porochna.

Hnatovi hlava se radostí zatočila. Od ranného dětství toužil po bitevní slávě. Ba i ve spánku se mu zdávalo, že cválá na koni v bitevním ohni, seká šavlí napravo a nalevo. Tataři klesají na zem jako tráva pod kosou. Proto nyní byl zcela šťasten.

„Do války proti Tatarům? Jestli se nebojím? Dejte mi jen šavli, a já sám celou hordu porazím!“

Šedivé plukovníkovo obočí pozvedlo se vzhůru, oči se vypnuly, obličej zrudl napětím a z mocné hrudi starého vojáka vybuchl tak hlučný řehot, že bylo ho slyšet v celé Síci. Dokonce sám *košový****) Kalnyševský ukázal se na zápraží a zvědavě se ohlédl, aby spatřil důvod tak hlučného smíchu.

„Ha-ha-ha-ha! To je chlapík! Ha-ha-ha-ha! Sám prý porazí všechny Tatary!“ — houkal Porochna. — „No, a co když Tatarů se zastanou Turkové?“

„Namlátím i Turkům!“ — odvětil bez rozpaků hoch. — „Ať to bude kdokoliv, dokonce i sám Satan — dám mu za vyučenou!“

„Slyšels, pane *atamane*,***) — obrátil se Porochna ke Kalnyševskému — „co praví tento kluk? Pořád tvrdíš, že mizejí ryzí kozáci . . . Ne, brachu — Ukrajina nezahyne, když rodí taková orlata!“

*) Basurmen — (přezdívka) mahomedán. (Pozn. překl.)

***) Náčelník tábora záporožských kozáků. (Pozn. překl.)

****) Ataman — náčelník kozáků. (Pozn. překl.)

„Kéž by tvé slovo Bohovi do ucha*!)” — odvětil košový usazuje se vedle.

„Výborně, hochu,” — děl plukovník Hnatovi. — „Přijímám tě za džuru. Vyber si z mého stáda dobrého koně a zde máš zbraň.”

S těmito slovy podal hochovi pistol a dýku.

Ten plný štěstím uchopil zbraň a jal se ji prohlížeti. Jilec a pochva dýky byly posázené polodrahokamy a stříbrné držadlo pistole bylo okrášleno nádherným vyřezáváním. Hnatovi se zdálo, že krásnější zbraně jak živ neviděl a že jí podobná ani neexistuje.

Prohlédna zbraň hoch se zarazil, neboť jeho snění neuskutečnilo se v plné míře — nedostal šavle.

„No, a kde je šavle?” — zeptal se.

„Oho!” — zasmál se Porochna. — „Už i šavli chce! Ne, to tak brzo nejde. Šavli si musíš zasloužit. Až dospěješ na kozáka, vynikneš obratností a statečností, dáme ti ji.”

Po několika dnech, ustrojen do červeného kontuše, ozbrojen dýkou a pistolí loučil se Hnat se svými bratry.

„S Bohem bratří!” — zvolal plný hrdosti. „Bud’ se proslavím statečností, nebo se nevrátím!”

Vyšvihnul se do sedla a cválal za Porochnou, jenž jel v čele svého pluku.

Vasyl utekl do křoví a usedavě plakal. Bylo mu sice pouze deset roků, ale byl dobrým jezdcem, neváhal by se posadit i na nejohnivějšího koně; v střelení z ručnice nezadal by i nejlepšímu kozáku, ale . . . musí přísluhovati v kuchyni, loupat brambory, rozdělávat oheň a mýti nádobí.

*) Lidové pořekadlo, znamenající: ať Bůh učiní dle tvých slov. (Pozn. překl.)

„Je to práce pro kozáka? Hanba! . . . Ach, jak jsem nešťastný!”

Síč pozvolna pustla. Plukovník Kolpak s polovicí vojska odplul Dněprem do Černého moře a ostatní vojsko pod velením košového atamana Kalnyševského vydalo se válčiti po souši. S tímto vojskem odešli starší bratří Petro a Demko.

V Síči nastalo ticho, jako v kostele. Nebylo slyšet veselých písní, řinčení *bandur**), čilého hluku mnohatisícového obyvatelstva tohoto orlího hnízda. Síč jakoby usnula. Zůstali zde pouze staří dědečkové a pouze ti, kteří byli nemocni a nemohli se zúčastniti války.

Smutně bylo i v kuchyni, neboť po odchodu vojska nebyla tam skoro žádná práce.

Z dlouhé chvíle se Vasyl plahočil bez cíle valy Síče . . . Kolem Síče byly hluboké příkopy, za příkopy — vysoké valy opletené vrbovými pruty, aby se nerozsypávaly. Na severním úseku byla brána a u brány — vysoká věž. Bez dlouhých rozpaků se Vasyl vyšplhal vzhůru a byl očarován krásnou podívanou. Na západ a na jih od Síče prostíraly se nesmírné, jako smaragd zelené naplaveniny, jimž Záporožci říkali „Velký Luh”. Mezi nimi leskl se stříbrný Dněpr, k němuž se přidružovaly blankytné říčky-průtoky: Skarbná, Sýsina a Podpolná. Pohádkové naplaveniny s kudrnatými vrbami se stříbrnými a blankytnými říčkami a jezírky zlákaly Vasyla, že ihned začal uvažovat, kterak by se tam mohl dostat.

*) Lidový hudební nástroj. (Pozn. překl.)

Sestoupil s věže a upaloval k zátocce, již se říkalo „čerpadlo“. Obyčejně zátoka byla zatarasena *čajkami**) a jinými loděmi. Byla nyní téměř prázdná, až na několik menších lodiček a člunů.

„Vezmu si člun a převezu se k naplavenině!“ — řekl vesele.

Skočil do člunu, odvázal ho od stromu, odrazil od břehu a již vesloval směrem k Dněpru. Cítil, že veslo bylo pro něho dosti těžké, ale nedbal toho, jsa unesen touhou dostat se na zelené naplaveniny.

„To jim ukáži, co dovede »malý« kluk! Jen kupředu!“

Dokud byl v zátocce, vesloval dosti zdařile, avšak jakmile se dostal do bystriny, ztratil vládu nad člunem. Člun, zachycený proudem, byl jako tříška unášen vodou. Vasyl začal usilovně veslovat, ale bylo to málo platné. Člun se kroužil, narážel na břeh, na kmeny stromů, u břehů rostoucích a naprosto neposlouchal vesel. Vida marnost námahy, hoch se rozhodl, že bude nejlépe, vzdá-li se další plavby. Vyčkav okamžik, když se přiblížil opět ku břehu, Vasyl strčil veslo mezi křoví, chtěje zadržet člun a přitáhnout ho k zemi. Loď se zakymácela, veslo mu vypadlo z rukou a člun chycený bystrinou uháněl s větrem o závod. Malý hoch se poděsil.

„Co nyní počnu? Tak se mohu dostat až do moře!“ . . .

Na štěstí byl zpozorován starým Záporožcem Očeretem, který rybařil ve svém člunu něco níže pod Sící. Povšimnuv Vasyla, Očeret začal rychle veslovat, dohnal ho, přivázal jeho člun ke svému a tak připlavali ku břehu.

*) Kozácké lodi, na nichž vojsko se vydávalo k boji do Černého moře. (Pozn. překl.)

„Kam pak ses rozjel, hochu?“ — zeptal se veselým hlasem. — „Asi k Černému moři, válčiti s Turky?“

„Chtěl jsem se převézt k naplavenině,“ — odvětil zahnaný hoch.

„No, kluku, není to pro tebe! S Dněprem jsou špatné žerty! Nikdy bych ti to neradil... Doufám ale, žeš se o tom přesvědčil a napříště se o to nepokusíš.“

Dozvěděl se, že Vasyl zůstal samotný a že se nudí, vzal ho Očeret do své chatrče.

„Dokud se bratří nevrátí, budeš bydlet se mnou. Budeme spolu rybařit a tak ti čas brzo uteče. Chceš?“

„Jsem vám za to velmi povděčen!“ — odvětil rozradostně hoch.

Očeret podaroval mu udici a oba denně chytali ryby na Podpolně, na Dněpru, neb se přeplavili člunem na naplaveninu a rybařili na březích jezírka.

Zvědavý a čilý hoch se starému kozáku líbil a Vasyl zase přilnul k Očeretovi jak k rodnému otci. Od rána až do večera sedávali oba u řeky s udicemi a Vasyl naslouchával vyprávění starého vojáka o slavné minulosti Síče Záporožské.

Tak mu uteklo léto. Nastal podzim. Vasyl musil zanechat rybaření, neboť do Síče vraceli se kozáci a v kuchyni bylo mnoho práce. Vraceli se zatím jen ranění a nemocní, ale přece nastal čilejší život. Unaveni válkou a výpravami, kozáci se hrnuli ke kuchyni, a zde Vasyl měl možnost poslouchati velmi zajímavá vypravování. Zde se povídalo o válce, velebila se statečnost hrdinných rytířů, vysmívalo se malomyslným a spílalo se Moskalům, kteří vždycky posílali kozáky do boje a sami zůstávali vzadu.

„To jsou dobří spojenci! Rádi cizíma rukama oheň zahrabávají!”

Přitáhli do Síče i *banduristi**), zpívali dumy o slavných kozáckých vůdcích a o dávné minulosti Ukrajiny a tím ukrátili čas kozákům, které nemoc odtrhla od vojska. Uzdravení vraceli se do svých oddílů a na jejich místo přicházeli jiní . . .

* * *

Válka se protáhla — minuly již dva roky, co Vasyl se rozloučil se svými bratry. Dva roky již bydlel v Síči, ale nyní se mu již nestýskalo, tak jak to bylo před seznámením s Očeretem. Starý kozák opatroval hochu, svým vypravováním povzbuzoval v něm kozáckou statečnost, dokonce naučil ho zacházení se zbraní.

„Když se tvoji bratři vrátí, ani tě nepoznají — jsi skoro opravdický kozák!”

Konečně! . . . Podzimního dne roku 1774 na valu Síče houknul hmoždíř, za chvíli se ozval druhý, třetí . . . Jejich hluk vesele letěl zelenými naplaveninami, které odpovídaly radostnou ozvěnou.

„Vojsko se vrací!” — houkali kozáci a utíkali k valům. Vasyl byl mezi prvními a ihned šplhal na věž.

„Ježíši! Jaká je to krása!” — vykřiknul hoch jako očarován.

Zelená step byla všechna pokryta kozáckým vojskem, které přibližovalo se k Síči. Kam oko sahalo, bylo vidět

*) Zpěváci historických písní-dum, v nichž proslavovali statečnost národních hrdinů. (Pozn. překl.)

červené kontuše a čapky s červenými vršky. Jako by mnoho rudých máků vyrostlo v zelené trávě.

V čele vojska na bílém oři cválal košový ataman Kalnyševský. V ruce držel stříbrný palcát, který se radostně leskl slunečními paprsky. Za ním cválali dva kozáci: jeden s *bunčukem**), druhý — se žlutomodrým praporem. Byla to záporožská jízda. Za jízdou táhlo pěší vojsko a v tmavé modré dálce sunula se děla.

Valy Síče byly hustě pokryty kozáky, neboť tam nepřichvátali pouze starci, ale dokonce nemocní a ranění, kteří mohli alespoň trochu pohybovat nohama.

K řvaní děl přidružil se hlahol zvonů kostela a volání: „Sláva!”

„Honem dolů,” — pobízel se Vasyl, — „hledati bratry!”

A již pádil k náměstí, naplněnému vojskem.

„Kam tak chvátáš Vasyle?” — zazněl u samého Vasylova ucha veselý hlas a čísi ruka uchvátla ho za rameno.

Hoch se obrátil a vykřikl:

„Hnatku! Skutečně tě vidím?”

„Inu, toť se ví, že ne Satana, ale mne, — vesele odvětil Hnat, opálený sluncem a větry.

„Hle, jak jsi vyrostl!” — pravil seskakuje s koně a líbaje svého menšího bratříčka.

„Tys ale skoro opravdový kozák!” — divil se Vasyl, se závistí se přibližuje k Hnatově dýce a pistoli. — „Jak se ti ve válce dařilo? Mnoho jsi zabil Turků? A kde jsou Petr a Demko?”

*) Vysoká tyč s koňským ocasem nahoře. Odznak důstojnosti košového atamana. (Pozn. překl.)

Poslední otázka zůstala zbytečnou, neboť právě v této chvíli Petr již uchopil Vasyla do svého náručí. Demko též je zočil a pospíchal k nim.

Večer, když se všichni bratři sešli, Vasyl se podobal vtělenému sluchu. Všichni tři byli v různých oddílech vojska a proto povídali jeden druhému své příhody a události z války.

Ráno druhého dne opět zakašlaly hmoždíře a houfnice na valech Síče.

„Naše loďstvo se vrací!“ — houkali kozáci.

Aby mohl co nejlépe pozorovati blížící se loďstvo, utíkal Vasyl ke kostelu, jako kocour se vydrápal na zvonici a vypnul úžasem oči. Podívaná byla jedinečná, a nezapomněl na ní po celý svůj život. Dlouhá blankytná plena řeky Podpolné byla poseta bílými plachtami *čajek* a nachovými kontuši kozáků. Zdálo se, že se blíží k Síči stádo obrovských labutí s bílými křídly a červenými hruděmi. Dlouhá, třpytící se řeka naplněná loďmi byla tak nádherná, že hoch nebyl s to nabažiti se její krásou.

„Můj Boženku! Jaká nádhera!“ — zvolal hoch. — „A jak mnoho jich! Není žádného divu, že kozáci přemohli Turky — s tak velikým vojskem je možno i celý svět přemoci!“

Nadšený hoch ani nemohl odvrátit své oči od krásné podívané.

„Je to velká radost cválati stepí na ohnivém koni,“ — pravil si v duchu, — „ale ještě milejší je uháněti po vlnách širého moře! . . . Ach, proč nejsem ještě dospělým a kozákem!“

II.

Po návratu kozáckého vojska život Síče vešel do normálního stavu. Po slavnostech, které následovaly každému vítěznému návratu do rodného hnízda a po všeobecném veselí, Záporožci se dali do svých oblíbených prací — rybnářství a honitby. Četné skupiny vyjížděly loděmi na *Velký Luh**), jenž se prostíral od Síče až k ostrovu Chartici. Tam se rozcházeli menšími skupinami — jedni do lesů na lovy, jiní opět na rybaření.

Stavěli si salaše a zůstávali na Velkém Luhu až do pozdní jeseni. Pak se opět vraceli do Síče, kdež začínal čilý, veselý život. Však nejveselší dobou byly Vánoce a Nový rok. Po tu dobu od rána do večera neumlkala hudba, kozáci zpívali, tančili, zapomínali na Turky, Tatary, Moskaly . . . ba — na celý svět.

Koncem února, jakmile na Podpolné led se pohnul, Záporožci opět připravili „duby“ k odplutí do naplavení-

*) Tak se říkalo ostrovu, obklopenému řekami Dněprem, Kušuhemem a Konskou. Byl jako proříznut četnými průtoky, zpestřen jezírky a porostlý lesem. Ještě nyní je velmi bohat rybami a zvěřinou. (Pozn. překl.)

Plukovník Kolpak s polovicí vojska odplul str. 14

ny, jiní zas odjeli koňmo, někdo k Búhu*) na rybolov, někdo do Divokého Pole na lovy, jiní opě až do Nahajských stepí, na Kalmíns a Berdu. V Síči pak zůstala pouze polovice kozáků.

Vasyl závidíval těm, kteří odjížděli koňmo nebo na lodích. Minula již tři leta, která ztrávil při práci v kuchyni, a to ho již omrzelo. Bratr Hnat, jakož i ostatní kozáci, považovali ho za malého kluka a proto zůstával skoro nepovšimnut.

„Již tu kuchyň naprosto nenávidím!” — stěžoval si starému Očeretovi, jedinému člověku, který ochotně a mnoho s ním mluvil. „Nejsem již maličký nebo sestárlý, abych musil mýti nádobí a loupati brambory! Nechci to a nechci!”

„Počkej ještě jeden — dva roky a staneš se džurou některého důstojníka, ale zatím musíš se smířiti se svým osudem,” — chlácholil ho starý kozák.

Vida, že Vasyl zesmutněl, Očeret ho chtěl rozveseliti a proto mu řekl:

„Víš co, Vasyle? Jakmile *tovaryštvo* se rozjede, připravím si lodičku, zaopatřím si vše potřebné a pojedeme oba na celý měsíc do naplavenin na rybolov. Pojedeš?”

„Dědečku milý! To mi uděláte velkou radost!”

„Nu vidíš, není to vše tak zlé! A zatím utíkej do kuchyně, aby kuchaři nehubovali, že tě zdržují.”

Vasyl se s nechutí vlekl ke kuchyni.

„Nebýti zde strejdy Očereta, zemřel bych touhou po činech,” — pravil si v duchu.

✓ **) Búh — řeka na Ukrajině.

**) Tak říkali kozáci svému vojsku. (Pozn. překl.)

A byla to pravda. Jediný Očeret věnoval mu všechnu lásku. Každé volné chvílky ho rozptýloval, vyprávěl mu o slavné minulosti vojska záporožského, o mořských výpravách proti Turkům a Tatarům, o hrdinných bojovnících za svobodu vlasti. Občas chodíval s ním za hradby, kde na širé stepi kozáci se cvičili ve vojenském umění: šermovali, stříleli do terče, cválali koňmo, přeskakovali na koních přes příkopy a jiné překážky. Taková podívaná vždycky podněcovala Vasyla.

„Musím to jednou zkusit,“ — umínil si. — „Nejsem přece tak nemotorný, abych to také nedokázal.“

Druhého dne, když se setmělo, dostal se za bránu do stepi, kde páslo se stádo síčových koní. Zmocnil se mladého neosedlaného oře, vyšvihl na jeho hřbet a jal se uháněti stepí, namáhaje se provést na koni kousky, které prováděli kozáci. Kůň se s počátku dal chlapcem vést, ale pak ho to omrzelo a shodil malého jezdce na zem. Vasyl se musel velmi přemáhat, aby nekřičel bolestí, ale kozácká hrdost ji přemohla — beze stenu se pozvedl se země a pohrozil tvrdohlavému koni:

„To se stalo jen proto, žes byl bez sedla a otěže,“ — uklidňoval se. — „Jinak bych tě přinutil k poslušnosti.“

Jednoho dne, začátkem roku 1775 Vasyl se probudil hlukem nezvyklého shonu v salaši, v níž spal. Kozáci chvatem se oblékali, chápali se zbraní a vybíhali na náměstí.

Vasyl nic nechápal. Slyšel jen volání:

„Moskalové před branou!”

„Děla obrácená proti Síči!”

„Nedejme se!”

Tušil, že se děje cosi zlého, vyskočil z lože, oblékl se a upaloval také k náměstí, které nyní se podobalo mraveništi. Ze všech stran se tam sbíhali kozáci a pak odtud uháněli k valům. Vasyl běžel za nimi. Když vydrápal se na val, zůstal státi jako zkamenělý — všecka step, kam jen oko sahá, byla pokryta moskevským vojskem. Na zvýšených místech stála děla, obrácená proti Síči.

„Co to asi znamená!“ — ptali se kozáci jeden druhého.

„Přišli k nám návštěvou,“ — zavtipkoval kdosi.

„Je to dobrá návštěva — s děly, která otevřela proti nám své tlamy!“ — ozval se Očeret.

„Moskevští generálové šli ke košovému atamanu a již asi půlhodiny s ním jednají,“ — sdělil jakýsi džura.

„Páni - tovaryši!“ — zvolal mladý kozák. — „Hled'te: košový s Moskaly jde k moskevskému táboru!“

Skutečně, košový ataman Kalnyševský v doprovodu moskevských generálů vyšel z brány a ubíral se k moskevským stanům.

Za malou chvílku moskevské vojsko se pohnulo a přiblížilo se těsně k síčovým valům.

„Zrada! Zrada!“ — rozlehlo se volání.

„Zajali košového!“

„Chystají se k útoku!“

„Nedejme se!“

„Ku zbrani!“

Všechno se řítilo k náměstí, kde byla *puškárna*, v níž se uschovávaly pušky, pistole a střelivo. Však ta byla uzamčena.

„Rozbijme dveře!“ — volali pobouření kozáci. — „Potřebujeme zbraň a střelivo! Budeme se brániti!“

„Pánové - tovaryši!“ — chlácholili je důstojníci. — „Což jsme rozhýčkaná chasa? Čekejme na povel pana košového!“

„Košový je zajat, aneb nás zradil!“ — ozvalo se několik hlasů.

„Moskali se zbraní v ruce a s děly namířenými proti Síči jsou u samých valů!“ — volali jiní.

„Košový! Košový se vrací!“ — ozvaly se hlasy.

Dav se rozestoupil a do středu vešel košový, doprovázen plukovníky. Šli s nízko skloněnými hlavami a v jejich očích zračil se smutek.

„*Pánové - Tovyryštvo**!“ — začal Kalnyševský. — „Jdu nyní od carova generála Těkelijeho, který přitáhl sem s velkým vojskem“ . . .

„Nu, a co na nás chtějí?“ — ozvaly se hlasy.

„Jménem Jeho Veličenstva cara nařídil, abychom vydali zbraně, rozešli se, a naše máti Síč prý má býti zbořena. Nerozejdeme-li se dobrovolně, přinutí nás k tomu. Má sebou 75.000 vojska a 300 děl. Celé tovaryštvo je nyní mimo Síč, jedni na honech, jiní na rybolovu, zde pak není nás ani 3.000.“

„Ano,“ — řekl plukovník Porochna. „Prokletí Moskalové věděli, kdy mají nás navštívit a bez obtíže vyhodit z našeho hnízda.“

„No,“ — skočil do řeči Kalnybolocký. — „Jaká je tvoje rada, pane košový?“

„Moje rada?“ — dutě se ozval Kalnyševský. „Nezbývá, než se podříditi carovu rozkazu.“

„Co-o? Vzdáti se?“ — zakřičeli kozáci.

***) Tak se mluvilo k shromáždění. Znamená asi: „ctěná společnost“. (Pozn. překl.)

„Vydati matku Síč zničení?“
 „Svatý Pokrovský kostel vydati rouhání?“
 „Navěky zhanobit rytířskou slávu vojska záporožského?“
 „Což jsme zbabělci?“
 „Nemáme šavlí v rukou?“
 „Zemřeme všichni, ale nepoddáme se!“
 „Páni - tovaryši!“ usiloval se Kalnyševský, aby uklidnil kozáky. — „Bud'te rozvážní! Nemůžeme přece s Moskaly bojovat, když stojí těsně u hradeb a je jich 25 proti každému z nás. Musíme se vzdát!“
 „Ať jich bude ano i dvěšřepadesát proti každému kozáku,“ — zvolal Kalnybolocký, — „ale budeme se s nimi bít! Máš pravdu, pane košový — nemůžeme jim odolati, ale zemřítí můžeme! Tedy zemřeme, ale nezhanobíme kozáckého jména! Vel, pane atamane, otevřít puškárnu, nabíjeti děla a uvítati nezvané hosty, jak to patří slavnému vojsku záporožskému!“
 „Ne!“ — odvětil Kalnyševský. — „Nevezmu na sebe zodpovědnost za tento nerovný boj! Musíme se vzdát!“
 „Nevzdáme se!“ — zakřičeli kozáci. — „Zemřeme všichni a nedáme matku Síč!“
 „Zrádce!“ — zařval dav na adresu Kalnyševského.
 „K čertu se zrádci! Volme jiného!“
 „Andreje Ljacha košovým!“
 „Porochňu! Porochňu!“
 „Kalnybolocký ať nám velí!“
 „Kalnybolocký!“
 „Porochňa!“
 „Ljach! Ljach!“
 „Kalnybolocký!“

Ze strany puškárny ozval se velký hluk a řinčení šavlí. Několik desítek kozáků donesli tam obrovskou kládu, aby vyrazili uzamčené dvěře. Stráž se postavila k odporu, ale za chvíli byla odzbrojena. Zaduněly rány na železné dvěře skladiště, které zakrátko povolily.

„Výborně!” — ozvalo se radostné volání.

Jako horský potok chrlil se dav do puškárny. Vytahována ven děla, pušky, střelivo.

„Do zbraní!”

„Ukážeme Moskalům, co stojí dobytí Síče!”

„Kalnybolocký ať bude košovým!”

„Kalnybolocký!”

„Ljach!”

„Kalnybolocký! Kalnybolocký!”

Vtom všichni umlkli. Uprostřed davu objevil se kněz s křížem v ruce.

„*Pan - otec**)!”

„Chce mluvit!”

„Ticho!”

„Bratří!” — začal kněz. „Slavní rytíři! Těžkou zkoušku určil nám Bůh. — Stojíme před volbou — opustit Síč, která věrně stála na stráží víry křesťanské a svobody národa ukrajinského, aneb postavit se k odporu a zemřít! Ani nepochybuji, že každý z vás zvolí smrt, než vydání matky Síče! Je krásná smrt za svobodu národa, nyní ale bude úplně zbytečná. Zemřeme-li všichni — a to je naprosto jisté při takové přesile — carův generál přece se zmocní Síče . . . Svou smrtí tomu nezabráníme. Ukrajina ztratí tři tisíce svých synů, kteří ještě ji po-

*) Důstojný pán. (Pozn. překl.)

slouží . . . Co je lépe — zemřít a ponechat Síč nepřátelům, neb zatím se vzdát, zůstat naživu, abychom se ve vhodnou chvíli opět postavili na obranu vlasti. A tato chvíle ještě nastane! Tomu věřím, jako věřím v Boha. Tedy poručme svému srdci, aby mlčelo, pokořme se zlému osudu, ale zachraňme své životy pro Ukrajinu, která zajisté nás zase povolá k obraně!”

Zapanovalo hrobové ticho. Nízko klesly hlavy statečných bojovníků. Z mnohých očí, které mnohokrát beze strachu přihlížely smrti v tvář, vytryskly horké slzy.

„Rozejděte se klidně po *kuriněch*,”*) — pokračoval kněz — „a čekejte na rozkaz k odchodu.”

Náměstí pomalu se vyprazdňovalo. Zhroucení kozáci rozcházeli se po *kuriněch*.

Nadešel večer. V celé Síči bylo ticho jako na hřbitově. Náměstí a uličky byly docela prázdné, ale i v *kuriněch* bylo málo lidu.

„Kam se všichni ztratili?” — zeptal se Vasyl starého Očereta.

„Jedni se odebrali na důstojnickou radu ke košovému,” — odvětil Očeret, — „jiní zas do naplaveniny na tajnou radu. Snad něco vymyslí, abychom nemuseli odejít ze Síče bezbranní a vydati se na milost a nemilost Moskalům.”

„Strejdo! Proč generál chce, abychom opustili Síč?”

„Tak tomu chce car!”

„A co chce car!”

„Chce zničit Síč, odebrati kozákům zbraň, obrátit kozáky na poddané moskevských pánů, učinit je otroky.”

*) Velké salaše, v nichž bydleli kozáci po dobu zdržování se v Síči. (Pozn. překl.)

„Ale k čemu to vše? Proč?”

„Proto, že dokud žije Síč, žije i slavné vojsko záporožské. Dokud máme toto vojsko, nemohou Moskalé zúplna zotročit Ukrajinu, a k tomu jim již odedávna ruce svědí.”

„No, a proč je nutno zotročiti naši vlast?” neustával Vasyl.

„Víš, jejich země není tak úrodná, jako naše, podnebí je u nich surové — mají krutou zimu a krátké léto. Nemají spojení s Jihem a my stojíme jim v cestě k Černému moři. Mimo to, jsou všichni otroky cara a pánů, my zas jsme volným národem. Tedy car má strach, aby i moskevský lid nezatoužil po svobodě, bude-li mít v sousedství Ukrajinu s volným kozáckým řádem. No, a proto je nutno naši volnost zničit, zbořiti Síč, odebrati kozákům zbraň, zničit i samotné jméno kozácké.”

„Aby docela nebylo kozáků? Aby nebylo komu brániti Ukrajiny proti Turkům, Tatarům, Polákům a Moskalům?”

„Ano, ano,” — dutě pronesl starý voják.

„Nedokážou to!” — vykřikl hoch, sevřev pěst. — „Nezničí kozáckou moc!”

„Dejž to Bože!” zašeptal Očeret. — „Nyní půjdu k síčové kanceláři, snad se dozvím na čem jsme.”

Vasyl zůstal samotný. Unaven dojmy dne, natáhl se na trávník u kurině a díval se do modré hloubky večerního nebe. Za okamžik usnul. Spal dlouho a tvrdě, ale najednou se probudil, neboť kdosi, odkládaje zbraň, hodil mu na hlavu pas.

Otevřev oči, hoch ještě si nevzpomněl na události toho dne a malou chvíli zůstal klidně ležet. Však nezvyklý ruch v kurině vrátil ho ke skutečnosti. ✓

„Do naplaveniny! Do naplaveniny, bratři!” — dole-
tělo do Vasylova ucha z kurině.

„Kalnybolocký a Ljach sbírají!”

„Půjdeme všichni! Nestaneme se přece moskevskými
otroky!”

„Odtáhneme k Dunaji a tam založíme novou Síč!”

Ospalost ihned opustila Vasyla:

„Co-o? Kozáci se chystají k odchodu! No, a což já?
Mně rovněž se nechce do moskevského otroctví! Chci
býti kozákem, a budu!”

Rychle utíkal do bratrova kurině. Náměstí bylo plné
kozáků. Pobíhali sem a tam, ale mluvili velmi potichu.
Puškárna a síčová pokladna byly otevřeny. Vynášela se
zbraň a střelivo. Z pokladny vytahovány bedny a pytle.
Všecko nesli k řece Podpolné.

Kuriň, v němž bydlel se svým oddílem starší bratr
Petr, byl již prázdný. Hoch se jal hledati ho v celé Síči.
Tu najednou potkal bratra Hnata. Ustrojen, jako kozák,
ba i se šavlí při boku radostně ubíral se k náměstí.

„Co je to, Hnate?” — zeptal se Vasyl, ukazuje na
šavli..

„Plukovník Porochna jmenoval mne kozákem a da-
roval mi šavli.”

„No, a co dál?”

„Půjdeme všichni k Dunaji. Oddáme se pod tureckou
protekcí... Tam bude naše Síč!”

„Já též půjdu s vámi!”

„Tot' zřejmé! Nenecháme tě Moskalům!”

Šli směrem k řece, kamž neustále proudil lidský po-
tok. Na břehu spatřili své bratry Petra a Demka, kteří
se o čemsi hádali.

„Již jsem ti řekl, že nepůjdu s vámi a dosti toho!“ — děl rozčilený Demko. — „Právě jsem vyhledal si děvče, které si vezmu a zůstanu na Ukrajině.“

„Bídny záletníku!“ — hřímal naň Petr. — „K vůli děvčeti zrazuješ kozáckou povinnost!“

„Nejsem to pouze já jediný — zůstávají přece jiní!“

„Ti jsou rovněž zrádci a zbabělci! Ostatně, čiň dle libosti, ale vzpomeneš na má slova, až se staneš otrokem moskevského pána a poženou tě k nucené práci. Naříkej pak sám na sebe!“

Petr uviděl mladší bratry a beze slova opustil Demka a šel k nim.

„Je dobře,“ — řekl Hnatovi, „žes přivedl Vasyla. Co, Vasyle? Půjdeš s námi k Dunaji? Chceš býti kozákem, aneb odejdeš s Demkem?“

„Petříčku milý!“ — zvolal rozradostněný Vasyl. — „Ovšem, že půjdu a budu kozákem! Bratříčku, jak jsem ti vděčný!“

„A nyní nezahálejte!“ . . . řekl Petr. — „Jděte k puškárně nebo k pokladně a noste k břehu, co vám poručí.“

Všichni tři šli nahoru. Demko zůstal samotný a zarděl se hanbou. Jim vstříc šli kozáci. Nesli k řece pytle s moukou, bedny, váleli sudy, táhli děla. Několik kozáků vláčelo vůz naložený sušenými rybami, jiní nesli plnou náruč šavlí, kopí, pušek . . .

„Rychleji, hoši!“ — pobídl Petro. — „Musíte pomáhat!“

Za chvíli Hnat a Vasyl přidružili se k ostatním a nosili k řece zbraně. Během dvou hodin byla práce zkončena, však Vasyl neprokázal se býti nezištným: u-

schoval pro sebe šavli, dýku a pistol. Když všecko bylo přeneseno z puškárny k břehu, přivázal si šavli, zastrčil za pas pistol a dýku a tak se objevil svým bratrům.

Petr se rozesmál: „To je přece voják! S takovými není těžko zahrnouti celou moskevskou armádu!”

„Dej pozor,” — vtipkoval Hnat, — „abys neklopýtl: šavle je delší než-li ty!”

„Dej pozor lépe na sebe,” — odrazil Vasyl. — „Tvoje šavle rovněž je pro tebe dlouhá!”

K břehu se blížila četná skupina Záporožců. V čele neseny obrazy Panny Marie Pomocné a svatého Mikuláše, největší svatyně kozácké: bez Panny Marie Pomocné nemůže prý býti Síče a bez svatého Mikuláše nepodaří se žádná mořská plavba. V této skupině byl i starý Očeret.

„Dědečku!” — radostně zvolal Vasyl. — „Vy též se chystáte s námi k Dunaji?”

„Inu, synáčku! Nemohu se rozloučiti s vojskem záporožským. Zemru sice v cizí zemi, ale budu pohřben rukama tovaryšů.”

„Je to dobře, strejdo Očerete,” — řekl Petro, — „že jste se rozhodl vydati se s námi. Budete-li tak laskav, svěřím vašemu opatrování Vasyla.”

„A což ty, kozáče?”

„Vy pojedete lodí a já s Hnatem půjdu po souši. Byl jsem zvolen *esaulem**) pěšího pluku a musím s ním. Pro všechny nestačí lodi, neboť vojenské loďstvo, které před příchodem Moskalů bylo v přístavu, je jimi zajato.”

*) Kapitán kozáckého vojska. (Pozn. překl.)

„A mnoho-li máme lodí mimo přístav?“

„Zatím nemnoho. Ale tovaryši na člunech rozjeli se po zátokách a *limanu*,*) aby zpravili tovaryše, kteří *čajkami*†) a *duby*††) odpluli na rybolov a sebrali je sem. Všeho bude na čtyřicet čajek a sedmdesát dubů, ale pro celé vojsko to nestačí.“

Mezi jedním a druhým břehem Podpolné tiše klouzaly lodičky a převážely kozáky na druhý břeh. Tam se shromažďovali ti, kteří nechtěli se vzdáti Moskalům, aby zvolili si nového košového.

Za malou hodinku přeplaval řeku i Petr s bratry a Očeretem. Když všichni se sešli na břehu, Petr, který již zde byl na předběžné schůzi, vedl kozáky do houštiny naplaveniny. Šli skoro hodinu, shýbajíce se pod větvemi stromů, prodírajíce se křovinami a rákosem, obcházejíce jezírka a bažiny. Konečně se dostali k palouku mezi vysokými vrbami. Zde bylo již mnoho kozáků. Kdosi k nim mluvil, ale nebylo vidět, kdo. Vasyl nezahálel — vyšplhal se na vysoký strom a odtud bylo vše vidět a slyšet.

Kozáci naslouchali řeči statného plukovníka. Když ukončil, zeptal se:

„No, a nyní, páni - tovaryši, máte si zvolit košového. Koho si přejete?“

„Tebe volíme! Ondřeje Ljacha volíme!“ — ozvali se kozáci.

**) Široké ústí Dněpru. (Pozn. překl.)

†) Kozácká válečná loď, jimiž kozáci pouštěli se do moře. Byly 45 až 50 stop dlouhé, 10—12 stop široké; po obou stranách lodí — 10 až 12 vesel. Mohlo se do nich umístiti 70 kozáků, asi 6 menších děl, střelivo a několik sudů s vodou a potravinami.

††) O něco menší než čajka, ale dosti velká loď. (Pozn. překl.)

„Kalnybolockého!” — houkali jiní. — „Kalnybolockého!”

„Kalnybolocký je příliš mladý!” — ozvaly se hlasy. — „Bachmet ať nám velí. Je to starý, zkušený rytíř!”

„K čertu s Bachmetem! . . . Ondřeje Ljacha, volme! Je vzdělaný, zkušený a statečný voják! Ondřeje, páni - tovaryši! Ondřeje!”

„Ondřeje, Ondřeje!” — zvolal dav.

„Ondřeje!” — ozvala se ozvěna.

Novozvolený košový uklonil se na všechny strany a řekl:

„Srdečně děkuji, pánové - tovaryšstvo za velkou čest, mi prokázanou. Vynasnažím se, abych splnil svůj úkol co nejlépe. Nyní volte ostatní hodnostáře.”

Unavený Vasyl pocíťoval, že oči se mu klíží. Slezl se stromu, natáhl se na zem a ihned usnul, svíraje v ruce šavli, aby mu ji, chraň Bůh, neukradli. Když se probudil slunce bylo již vysoko na nebi. Na palouku seděli skupinami kozáci a snídali, kdo co měl. V dálce bouchaly sekery; občas bylo slyšet, jak praskaly a těžce padaly na zem poražené stromy.

„Dobře jsi spal, kluku!” — ozval se k němu Očeret, který seděl vedle. — „Vstávej! Je čas snídat.”

„Co? Ještě nejedeme?”

„Ne! Slyšíš — kácejí stromy? To připravují vory, neboť se sbírá velké množství kozáků a lodí je málo.”

„Ale kdy již vyrazíme?”

„Jakmile se sebere celé tovaryšstvo — asi za noci.”

Když Vasyl se umyl a posnídal, požádal Očerata, aby šel s ním tam, kde se dělají vory.

Šli křovím a rákosím a za malou hodinku dostali se k řece. Byla to Sysiná — průplav, jenž spojoval Podpolnou s Dněprem. U břehu pracovali polosvlečení kozáci. Jedni poráželi stromy, jiní spojenými silami vláčeli kmeny k břehu a spouštěli je na vodu; jiní zas, docela nazí, pohybovali se ve vodě a svazovali klády tenkými, ale pevnými větvemi. Několik vorů bylo již hotovo. Řeka se hemžila rozmanitými většími a menšími čluny a loděmi, jimiž byli převáženi kozáci, kteří měli se vydati na cestu po souši. Každou chvíli přicházely sem nové a nové zástupy kozáků, přinášelo se vojenské jmění a potraviny. To se skládalo do čajek a dubů. V jedné ze skupin Očeret zočil svého přítele, starouška Lýmara.

„Nazdar, Ochtime!“ — oslovil ho Očeret. — „Co je to? Chtěls přece zůstat, a nyní táhneš s námi!“

„Ano. Chtěl jsem zůstat, abych zemřel na rodné zemi, ale to, co jsem uviděl, překonalo i tuto touhu.“

Zvědaví kozáci, kteří byli nablízku seskupili se kolem dvou přátel.

„No, co pak jsi tam uviděl, že jsi se rozhodl odejít k nám?“, — zeptal se Očeret.

„Byl jsem svědkem rouhání, jemuž podobného ještě nikdo neviděl. Dnes před polednem moskevský generál Tekelý zavolal do svého tábora košového Kalnyševského, generálního soudce a tajemníka. Šli tam a za malou hodinku byli všichni tři vyvedeni z generálova stanu v okovech, posazeni na vůz a v doprovodu četné stráže odvezeni z tábora.“

„Není to možné?“ — vzkřiknul Očeret.

„Viděl jsem to na vlastní oči, poněvadž v tu dobu byl jsem na valech.“

„Je to moskevská vděčnost — Kalnyševskému, který tak přemlouval, abychom se bez odporu vzdali. Za to ukovali ho do želez!“ . . .

„A co se stalo dál?“

„Pak,“ — pokračoval Lýmar, — poslal Tekelý před valy své plukovníky s rozkazem, abychom otevřeli bránu, vyšli za hradby a složili k jejích nohám zbraň.“

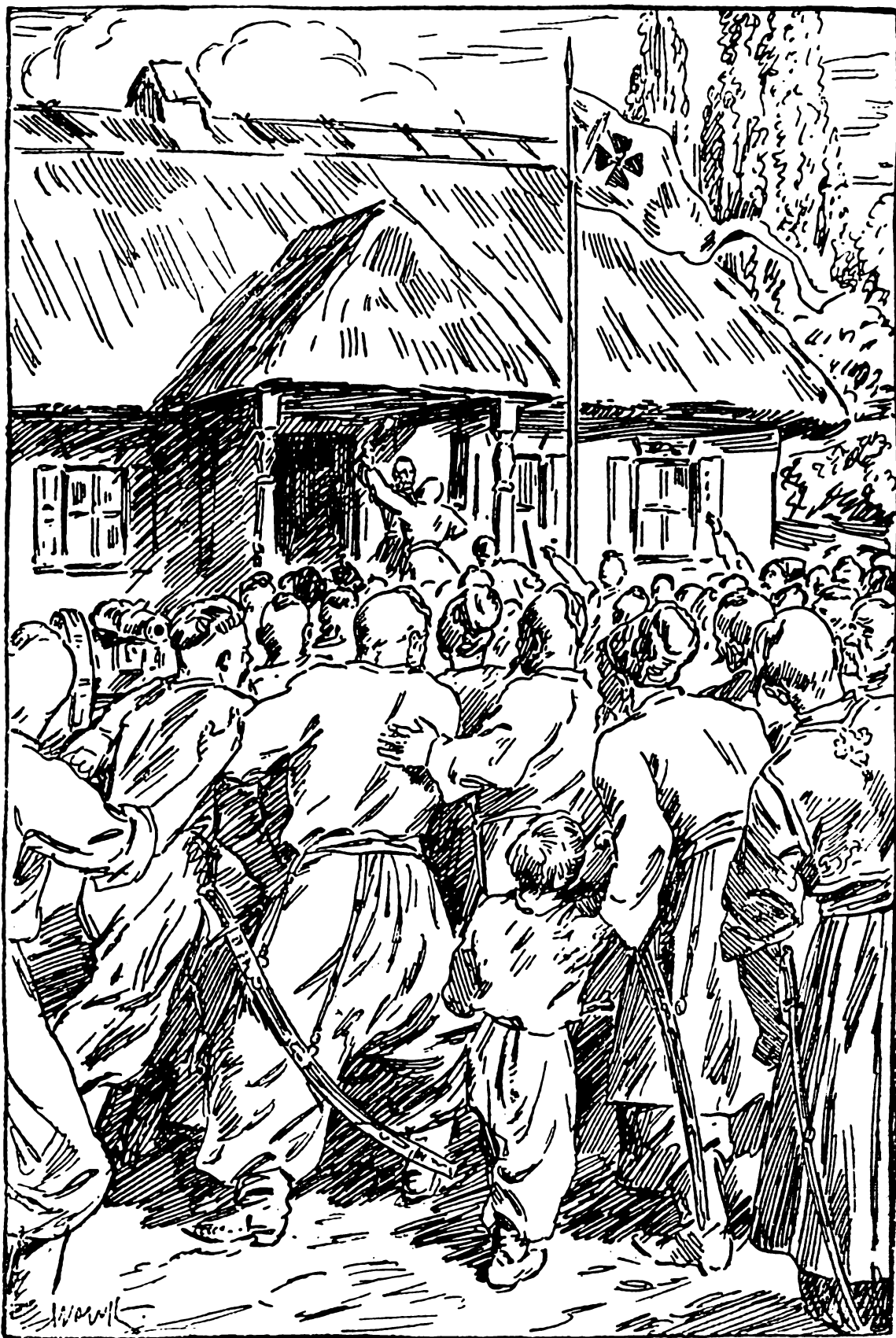
„Ježíš Maria!“ — zvolal Očeret. — „A co na to kozáci?“

„Málo kdo tomu se podrobil — snad ani tisíc jich nebylo, a to většinou straci a mrzáci. Ostatní dali se na útěk sem, ačkoliv ještě včera podněcovali všechny k vzdání se bez odporu . . . A dál . . . Srdce se mi bolestí svírá, když na to vzpomínám . . . Uschoval jsem se mezi křoví vedle síčové kanceláře, a viděl Moskaly řádit v Síči. Jakmile všichni, kdo se odhodlali k té hanbě, vyšli za hradby, moskevští vojáci naplnili náměstí. Jedni se vrhli do pokladny, jiní do puškárny, ostatní se rozběhli po kuriněch a jali se tahati odtud zbylý majetek. Generálové a plukovníci nejvíce se starali o kancelář a o pokladnu. Velmi se zlobili, když se přesvědčili, že je prázdná. Oddíl donských kozáků, vedených důstojníky, jal se drancovat svatý kostel. Zabušily v kostele sekery, zařinčely šavle, vynášeny odtud kusy stříbrných hlavních oltářních dveří, svaté obrazy, s nichž strhávány stříbrné řízy;*) obrazy pak byly rozsekány šavlemi.“

„Můj Bože!“ — zasténali posluchači.

„Je to projev lásky bratrského národa,“ — s povzdechem řekl Očeret.

*) Obaly. (Pozn. překl.)

Stráž postavila se k odporu, ale za chvíli byla odzbrojena str. 27

„A dobrá výstraha našemu národu, aby věděl, co je to Moskal,” — dodal kdosi.

Již se setmělo, ale do naplaveniny stále přicházely nové a nové skupiny kozáků. Před půlnocí k Vasylovi a Očeretovi přišli Petr a Hnat.

„Nu, náš pluk za půlhodinky vytáhne,” — děl Petr. — „S Bohem, Vasytku! Uvidíme se až u Dunaje! Ještě jednou prosím vás strejdo Očerete, abyste se postaral o Vasylka po dobu plavby.”

„O to mne ani nemusíš prosit. Přece víš, že mám Vasyla rád jako vlastního syna.”

„Tak zaplať pánbůh, příteli. S Bohem!”

Pokřižoval malého bratra a políbil ho.

„S Bohem, bratříčku,” — řekl Hnat líbaje Vasyla. — „Hleď, abys nezaplakal, když loď se začne houpat na vlnách. To by neslušelo tvé dlouhé šavli.”

Políbili se s Očeretem, skočili do člunu a jeli na druhý břeh Sysiné.

„A nyní,” — pravil Očeret, — „radím ti, abys si trochu zdřímnul. Za několik hodin odplujeme, musíš si tedy odpočinout.”

Však Vasyl ani nemyslel na spánek, neboť košový dal rozkaz k nastupování na vory. Vedle každého voru byly dva *duby*, aby odtáhly vor na bystřinu. Vory, naložené jeden po druhém, odrážely, a když odplul poslední u břehu seskupily se čajky, duby a rozmanité čluny, jež se podařilo sehnati.

Když na rozkaz košového kozáci naložili na loď vojenské jmění a začali se umísťovati sami, bylo zřejmo, že asi pro tři sta nebude na lodích místa.

„Nezbývá, než se přidružit k oddílům Kalnybolockého,” — řekl jim košový.

Jeden z ještě volných dubů začal je převážeti na druhý břeh. S poslední skupinou převezl se i košový, vzav na loď obraz Panny Marie Pomocné.

Vystoupiv na břeh, vzal do rukou svatý obraz, řekl:

„S Bohem, páni - tovaryši! Vypravuji vás na nebezpečnou cestu. Vezměte s sebou naši svatyni, ona vás bude opatrovat. Dejž Bůh, abychom vbrzku se setkali u Dunaje a začali budovu nové Síče. S Bohem!”

Políbiv se s Kalnybolockým, Ljach vstoupil na loď, převezl se zpět a přestoupil na čajku, na níž vlála korouhev vojska záporožského. Když zbylí kozáci umístili se na dubě, košový kynul rukou. Voda se vzpěnila pod úderu mnoha set vesel a hejno lodí pokrytých červenými kontuši Záporožců, pohnulo se řekou směrem k moři, do daleké, cizí země.

III.

Blankytné nebe na východě okrášlilo se oranžovými pruhy. Vzpěněna vesly, hladina plnovodné řeky, obklopené zelení naplavenin, zdála se růžovým kobercem s bílými vzory, prostřeném na smaragdové louce . . . Nádherný obraz štětce Nepřekonatelného Mistra!

Však oči Záporožců neoddávaly se této pohádkové kráse, ale obracely se tam, kde byla pohřbena svoboda ukrajinského národa, tam, kde zůstala jejich *matka - Síč*, zajatá, vydrancovaná a zbořená nepřáteli kozácké moci a rytířské slávy. Všechna srdce hořela jediným přáním — spatřiti naposled třeba jakési znaménko rodného hnízda . . . Jakoby zaslechnul toto horoucí přání, jakmile vory a lodi zahnuly za roh naplaveniny, v modré dálce, mezi zelení stromů zajásal zlatý kříž síčového kostela, posílaje uprchlíkům poslední „s Bohem!”

Tisíce čapek spadlo s kozáckých hlav, tisíce rukou se pozvedlo k pokřižování. Mnohým starým bojovníkům zaslzily oči a bolestně se sevřelo srdce. Jen bujará mládež se zvědavostí a nadějí dívala se vstříc neznámému budoucnu.

Před loděmi a vory vzlétala splašená hejna divokých husí, kachen a labutí a prchala k zeleni břehů. Nad nimi poletávali a kňučeli rackové.

Celý den, večer a noc pluly lodě pohromadě s vory. Druhého dne, když byly již daleko od Síče a vpluly na hlavní řečiště, košový dal rozkaz, aby byly napnuty plachty.

„No, nyní pojedeme rychleji,” — řekl Očeret, — „a k večeru již budem v Kamenném Bazaru.”

„Co je to Kamenný Bazar?” — zeptal se Vasyl.

„Tam je nyní sídlo naší Inhulské *palanky**), a dříve bývala tam Síč.

Skutečně za večera kozácké loďstvo zahnulo do úzké, ale hluboké řeky Kamenky s vysokými skalistými břehy. Za malou hodinku připluli k přístavu, v němž kotvily čajky, duby a mořské lodi. Od břehu až ke kopci bělely se domy, vyčnívající ze zeleni zahrad.

„Konečně jsme v Kamenném Bazaru,” — řekl Očeret.

Na břehu byl čilý ruch. Z komínů domů vznášel se kouř a vzduchem se rozlévala vůně večere. Zvučela píseň, vrzaly housle, bručel buben, ozývalo se veselé volání kozáků.

„Asi nikdo zde ani netuší, jakou smutnou zprávu přinášíme,” — řekl košový.

„Ani neuvěří, když se dozví, co se přihodilo v Síči,” — dodal kdosi z důstojníků.

Překvapení neočekávaným připlutím kozáckého loďstva, Bazarčani pospíchali k přístavu, pozdravovali své známé, líbali se s přáteli a zasypávali otázkami.

*) Vojenský okres. (Pozn. překl.)

Vasyl, kterého za dva dni plavby omrzelo sedět na lodi, upaloval nábřežím k mořským lodím. Očeret ztěží ho dostihl.

Pro hoča byla to překvapující podívaná. Obrovské lodě, s vysokými stěžny, na nichž se třepetaly neznámé vlajky. Z lodí vynášeli kozáci na břeh bedny, sudy a balíky. Na lodích lomozili se lidé snědých tváří s dlouhými nosy, kterých Vasyl dosud nikde neviděl.

„Co jsou zač, dědečku?“ — tázal se hoch. — „A jaké dlouhé zobáky mají!“

„To jsou Turci,“ — odvětil Očeret.

„Turci? Tíž, kteří brali do zajetí naše krajany, týrali je a prodávali do otroctví?“

„Ano!“

„A nemají strach, že Záporožci je zde postrřílejí?“

„Proč by se toho báli? Nejsme přece nyní s nimi ve válečném stavu. Za času míru vždy přivázejí k nám rozmanité zboží a obchodují s námi.“

Najednou rozezvučelo se klepadlo. Očeret se obrátil k náměstí.

„Asi něco se stalo,“ — řekl Vasylovi.

„Hled', dědečku — všichni běží k palance!“

Očeret s Vasylem též se tam ubírali. Ještě z dálky viděli, že u kanceláře palanky stojí košový Ljach s kladívkem od klepadla a jakýsi tělnatý důstojník snaží se mu kladívko vytrhnouti z rukou. Košový cosi řekl svým kozákům a za chvíli byl důstojník odváděn kozáky s vytasenými šavlemi.

„Co se tu přihodilo?“ — zeptal se Očeret, když se dostali blíže.

„Velitel palanky nevěřil košovému, že Síč je zrušena a vzepřel se proti svolání shromáždění. Nu, věc se skončila tím, že nový košový velel zatknout plukovníka.”

Když kozáci Inhulské polanky se sešli, Ljach zpravil je o smutném skutku.

„Nechtěli jsme vydati se na milost Moskalům, abychom se stali jejich otroky; co se dalo narychlo ze síčového jmění zabráti, naložili jsme na lodě a s tovaryštvem opustili jsme Síč. Zůstali tam a vzdali se Moskalům pouze starci, invalidi a pár set zbabělců. Tovaryšstvo prokázalo mi čest, a zvolilo mne košovým atamanem. Ubíráme se k Dunaji pod protektorát sultána tureckého. Nepochybují, že sultán s radostí přijme nás jako spojence a dovolí nám zříditi novou Síč. Nyní se vás táži — chcete odejít do moskevského jařma? Jest-li ano, nemohu vám brániti. Však ti, v jejichž těle neproudí voda ale krev, kdož chtějí, aby vojsko záporožské opět zesílilo a ve vhodný čas postavilo se k obraně Ukrajiny, Moskaly ujařmené, půjde s námi!”

„Všichni půjdeme s tebou!” — zvolali posluchači. — „Sláva košovému Ljachovi!”

„Sláva! Sláva!”

„Tedy připravte se na cestu,” — rozkázal košový. — „Zítřej odplujeme. Páni důstojníci, raďte do kanceláře, kde dostanete patřičné rozkazy.”

Odešel v doprovodu důstojníků do kanceláře. Náměstí se pozvolna vyprazdňovalo.

„Nyní jdeme k večeri,” — řekl Očeret Vasylovi, — „a pak spat. Slyšels, že zítra pokračujeme v cestě!”

Vasyl s chutí se navečeřel a pak natáhl na svém místě na lodi a ihned usnul.

Pozvolna odebrali se kozáci ke spánku a za několik hodin všechno spalo, vyjímaje strážců a košového.

Kráčel po břehu a se závistí pohlížel na turecké lodě. „Dvě, tři takové lodi, k tomu co máme,” — řekl si v duchu, — „a celé tovaryšstvo by bezpečně a pohodlně převezlo se k Dunaji.”

Usnul již za svítání a to jen dvě hodinky. Když se probudil dostal zprávu, že vory, jež zůstaly pozadu, rovněž připluly sem. Dal rozkaz, aby přivedli k němu zatčeného plukovníka. Když přišel, košový se zeptal:

„Což, pane plukovníku? Budeš se mi dál vzpírat?”

„Nevěřím, cos mi řekl o Síči. Není to možno, aby car dal rozkaz zničit Síč a odzbrojit Záporožce!”

„Pojď se mnou,” — řekl košový místo odpovědi.

Přišli k řece, jež se pokryla vory.

„Zda jsi kdy viděl, aby vojsko záporožské pustilo se do moře na vorech?”

„Ani nevěřím svým vlastním očím!” — bolestně vykřikl plukovník. „Jak živ jsem neviděl nic podobného . . . Odpusť mi, pane-tovaryši, že jsem ti neuvěřil! Jdu rovněž s vámi! Nechci tu zůstat!”

„A komu ponecháš své statky, jmění, svá stáda,” — zavtipkoval kdosi. — „Jsi přece boháč.”

„Nepotřebuji nic! Všechna stáda koní a dobytka daruji vojsku. Ostatní zas ať vezme, komu bude libo, třeba i Moskalé!”

„Sláva!” — zvolali kozáci.

„Děkuji ti, pane-tovaryši, za bohatý dar,” — řekl košový a políbil plukovníka. — „Ujmi se opět velení svého pluku a uděl rozkaz, aby se připravovali k odjezdu. Jak mnoho koní je v palance?”

„Máme šest set jezdců,” — odpověděl plukovník, — „mimo to mám svých koní na tři sta, které nyní jsou k tvým službám.”

„Tedy pan setník Bachmet ujmě se velení toho oddílu a povede ho po souši,” rozkázal košový. — „Ach, běda, že máme tak málo lodí! Vydati se na moře na vorech toť skoro šílenství . . . Co ale nám jiného zbývá.”

Tu se zamračil a řekl jako by se styděl:

„Kdybyste věděli, s jakou závistí se dívám na turecké lodi!”

„Počkej, pane košový,” — zvolal plukovník. „Majitel dvou lodí je mým dobrým známým. Snad smluvím se s ním, aby nám pronajal své lodi k převezení vojska. Obě lodi pojmu asi tři tisíce mužů!”

„To by bylo velké štěstí,” pravil Ljach.

Neminula ani hodina, když plukovník se vrátil s dobrou zprávou: Turek ochotně uzavřel smlouvu.

„Není příliš dobrým člověkem,” — děl plukovník, — „ale má rád zlato, a to mu rozehrálo srdce. Za to chce tři tisíce tolarů, které zaplatím já.”

„Ani nevím, jak ti mám děkovat za tvou obětavost, pane tovaryši,” — pravil košový, sevřev plukovníka ve své náručí.

Celý den nakládali na lodě jmění a zbraně, jež byly na vorech a na břehu. Poté začali nastupovat kozáci. Však pro osm set nebylo místa. Proto byli přiděleni k Bachmetovu oddílu a měli se vydat s ním pěšky.

Druhého dne, jakmile vyšlo slunce, košový vstoupil na palubu své čajky a na stěžni se ukázalo znamení k od-

jezdu. Jakoby jednou rukou nataženy, rozepnuly se na všech lodích plachty, příznivý vítr je nadmul a flotila hrdě plula k Dněpru.

Za malou hodinku vypluli na širou hladinu Dněpru. Vanul lehký vítr a hnal lodě směrem k moři. Odpoledne Očeret natáhl pravici kupředu a řekl Vasylovi:

„Podívej se: tam se Dněpr rozděluje na dvě řečiště, mezi nimiž je velký ostrov — Tavaň mu říkají — na němž byla kdysi turecká pevnost Aslan-Hrad.

Aby zabránili Záporožcům dostat se do moře, Turci natahovali přes obě řečiště silné řetězy. Avšak nic nemohlo kozákům státi v cestě — odhodlají-li se k mořské výpravě. Připluli vždy na lodích k ostrovu za temné noci. Měli sebou několik těžkých, velkých vorů, které pouštěli oběma řečišti. Jakmile vory narazí na řetězy, ihned se začínají s hlasitým řinčením trhati. Turci, domnívajíce se, že to plují záporožské lodi, začali stříleti z děl do noční tmy. Střílejí, střílejí, až je to omrzí. Když střílení ustane, Záporožci vyčkají ještě hodinku a pak nerušení proklouznou kolem ostrova.”

Koncem dne loďstvo se přiblížilo k ústí řeky Inhulce, který tvořil hranici mezi záporožskou a tatarskou stepí.

Na vysokém břehu řeky stála strážní věž. Vedle — několik dvorů.

„Jak se ten městys zve?” — tázal se Vasyl.

„Perevizka”, — odpověděl Očeret.

„A k čemu je ta věž?”

„Je to rozhledna, z níž stráž pozoruje tatarskou step. Jakmile se na obzoru ukáže *horda*,*) zapaluje se sláma na vršku věže. Kouř a v noci oheň v stepi je daleko vidět. Jakmile to spatří jiné hlídky, činí totéž. Nemine ani půlhodina a již na všech rozhlednách rozhoří se oheň. Pro vesnický lid je to znamení, aby sami a s dobyt看kem utíkali do lesů a roklí. Když výstražný oheň uvidí síčovní kozáci, ihned vytáhne ze Síče několik pluků a tak uvítají nezvané hosty, že ti seč nohy stačí, upalují zpět, když zanechali cestou na tisíce zabitých a raněných.”

V Perevázce musili Záporožci se zdržeti tři dny, neboť vanul západní vítr a košový nechtěl se vydat na cestu proti větru.

Druhého dne, časně ráno kozáci se vydali na rybolov, aby využili nucené zastávky a zaopatřili se rybami na dlouhou plavbu. Jako vždy při mořských výpravách, měli s sebou rozmanité rybářské náčiní. Během jednoho dne nachytali spoustu ryb a začali je kuchati a soliti. Protože neměli prázdných sudů, skládali nasolené ryby na dno lodí a zakrývali je prkny, aby po nich nešlapali!

Čtvrtého dne zavanul vítr ze západu. Košový dal rozkaz a loďstvo opět plulo dolů Dněprem.

K poledni připluli k *limanu*.**) Jeho šířka přivedla Vasyla v údiv. Zelené naplaveniny zůstaly daleko na východě a podobaly se nyní úzké fialové stužce, jež oddělovala nebe od vody. Levý písčovitý břeh též sotva se uka-

*) Tatarské ozbrojené tlupy. (Pozn. překl.)

**) Široké ústí Dněpru, vlévající se do Černého moře. (Pozn. překl.)

zoval na východě. Před očima pak byl takřka neobsáhlý vodní prostor, na němž kozácké *čajky* podobaly se nepatrným skořápkám.

Po západu slunce velitelská loď zahrnula k jižnímu břehu limanu.

„Zahýbáme k Prohnojům,” — sdělil Očeret Vasylovi. — „To je též naše zem. Zde je sídlo Prohnojské palanky.”

Zde zůstali přes noc. Druhého dne ráno košový zpravil posádku o událostech, jež se přihodily v Síči.

„Nyní plujeme k Dunaji a druhý díl tovaryšstva jde po souši,” — ukončil košový. — „Tam si založíme novou Síč. Tak k čemu se páni - tovaryši odhodláte — půjdete s námi, nebo budete zde čekat, až přijdou Moskalové, aby vás odzbrojili?”

„A pak učinili nás svými otroky,” — dokončil palankový ataman. — „To se nestane! Doufám, že se nemýlím, když jménem celé palanky řeknu, že ani jeden kozák mé palanky nevydá se takové ostudě.”

„Díš pravdu, pane atamane,” — zahoukali kozáci.

„Všichni půjdeme za tebou, pane košový!”

„Ještě ukážeme divoké Moskvě, zač je toho loket!”

„Dobrá, bratři!” — pravil košový. — „Nepochyboval jsem, že se k nám přidružíte. Pane plukovníku! Kolik máte zde lodí?”

„Deset čajek a tři duby,” — odvětil tázaný. — „Stačí pro všechny moje lidi a majetek!”

„Tedy nezahálejte a ihned nakládejte lodě, abychom ještě dnes pokračovali v cestě.”

Neminuly ani tři hodiny, když všecka palanka byla naloděna, připojila se k záporožskému loďstvu a flotila plula dál.

K poledni zavál západní vítr a stále se zesiloval. Obloha se zatahovala mračny a po modré hladině limanu letěly vlny s bílými hřebeny. Čajky a duby se zakymácely.

Vasylovi se to zprvu líbilo.

„Je to skvělá houpačka!“ — zvolal, obraceje se k Očeretovi.

Když však vítr dosáhl velké prudkosti a černé vlny jako divoká zvěř útočily na loď, tu je naklánějíce na bok, tu zas pozdvihující je do výše, tu opět házejíce je do propasti, hoch se tomu již tak netěšil — byl jat strachem a zbledl v obličejí.

Kozáci si toho ihned povšimli a začali ho škádlit.

„Co, mladý kozáče? Asis se postrašil?“

„No, je to ještě hračka — počkej, až se dostaneme do moře, to tě naučí k Bohu se modliti!“

Uražená hrdost přemohla strach a Vasyl zvolal:

„Co vás napadá? Ani trošku nemám strachu!“

Uchopil čerpadlo a přidružil se ke kozákům, kteří čerpali vodu, jež po každé vlně zalávala loď. Tato práce chlapce rozptylovala a on se uklidnil.

K večeru vítr se zmírňoval, vlny ztrácely své bílé hřebeny, západní část oblohy očistila se od mraků, mezi nimi ukázalo se zapadající slunce a okrášlilo nebe a vodu oranžovými skvrnami. Liman, před nedávnem černý se zuřivými vlnami, dostával opět zelenavěmodrou barvu, na západě slunečnými paprsky pozlacený, lahodil oku a utišoval srdce. Na jihu se z vody vynořila pevnost s vysokými věžemi, což vrátilo Vasylovi klid a čílost.

„Hled', synku,“ — ozval se Očeret. — „Vidíš tamtu pevnost? Je to turecké město Očakiv. To způsobilo Zá-

...

porožcům vždy velké škody, když chtěli se prodrati do moře. Zde se liman zúžuje, a nebylo Turkům příliš těžko tomu zabrániti. Pokaždé se rozhořel krutý boj. Zařvou na hradbách děla, chrlí ohněm, vyplivají těžké koule, potopí občas kterousi naši loď, ale přece jsme se vždycky do moře dostali. Stalo se, a to ne jednou, že jsme přepadli pevnost, zmocnili se jí, město spálili, ale Turci opět město vystavěli a vybudovali hradby ještě silnější. Oh, mnoho, mnoho kozácké krve prolilo se zde jak na vodě, tak na souši!”

Kamenné věže Očakova stávaly se každou chvíli většími a bližšími. Bylo již viděti velkou tureckou rudou vlajku s bílým půlměsícem uprostřed, jež vlála na jedné z věží, a černé tlamy děl, vyčnívajících ze střílen. Na levém, nižším břehu limanu se objevila pevnost.

„A tam, co je?” — otázal se Vasyl.

„Tamtu před nedávnem postavili Moskalové. — Kinburg, se jí říká. Levý břeh je nyní v jejich moci; tedy nechtějí v ničem zadati Turkům; též vystavěli pevnost a ohrožují průplav svými houfnicemi. To by tak bylo pěkné, kdyby nás začali s obou stran vítati koulemi!”

Avšak jak na jedné, tak na druhé straně nebylo vidět žádného podezřelého ruchu, vyjímaje několika set zvědavců, kteří se ukázali na valech. Loď košového atamana zamířila ke středu průplavu a nerušeně proklouzla mezi oběma pevnostmi. Za ní následovaly ostatní záporožské lodě a dva turecké koráby, jako labutě s mlád'átky. Asi ani Turci ani Moskalé neměli rozkazu k zadržení Záporožců.

Před Vasylovýma očima prostírala se bezmezná hladi-na moře. Po bouři již nezbylo ani památky — jen slabý

vánek nadouval plachty a hnal loď modrou hladinou, do níž se dívaly zlaté hvězdičky.

Na noc Záporožci zakotvili u Tylihulského limanu. Druhého dne též se zde zdrželi, zatím co košový vybral se k očakovskému *pašovi*,*) aby ho zpravil o cíli záporožského loďstva a požádal, aby Turci nečinili překážek jak loďstvu, tak vojsku, které pochodovalo po souši. Když paša se dozvěděl, že Záporožci jdou pod protektorát sultána, byl velmi potěšen. Nejen, že slíbil udělení přiměřených rozkazů, aby pěší záporožské vojsko bylo nerušeně propuštěno do turecké země, ale podaroval deset krav a sto beranů pro pohoštění kozáků.

Nyní měli k obědu nádherný *boršč****) a pečenou skopovou, což po celém týdnu stravování pouze rybami, všem velmi chutnalo.

Odtud zamířilo loďstvo k Akermanu. Byla to zase turecká pevnost na levém břehu dněstrovského limanu, v níž sídlil vrchní turecký paša. Když se dozvěděl o mírumilovných záměrech Záporožců, dovolil jim dočasně utábořiti se na protějším břehu, než se vrátí posel, jehož ještě dnes vyšle k sultánovi do Cařihradu se záporožskou žádostí o usídlení nad Dunajem a o dovolení vystavěti tam novou Síč. Akermanský paša prokázal ještě větší štědrost, než-li očakovský — poslal pro stravování Záporožců sto volů a tisíc skopců. Kromě toho poslal jim plátno na stany.

Nedali se příliš prosit a jako jeden muž, dali se do práce. V lese rozezvučely se sekery, na břehu se stavěly

*) Generál. (Pozn. překl.)

**) Polévka, uvařená s masem a rozmanitou zeleninou — ukrajinské národní jídlo. (Pozn. překl.)

stany. Mezi nimi dva velké: jeden pro kostel, druhý zas pro košového atamana. Neminulo ani tři dnů a již nadělali Záporožci spoustu sudů a necek. Pro košového, jeho tajemníka a do kanceláře zhotovili několik stolů i širokých lavic.

Vasyl rovněž neplýtvá časem: vyřezal půl sta pěkných dřevěných lžic. Jednu, skoro umělecky provedenou, s křížem na držátku, podaroval Očeretovi.

Koncem druhého týdne do tábora přibyl Bachmet se svým oddílem. Jen Kalnybolocký se svěřeným mu plukem ještě se nehlásil.

„Proč tak dlouho se zdržují na cestě?“ — stěžoval si Vasyl Očeretovi. — „Mně již velmi se stýská po bratřích,“ a denně utíkal na blízkou mohylu, aby se s jejího vrchu podíval k severu — nejde-li už očekávané vojsko a s ním Petro a Hnat.

Petr se rozesmál: „To je přece voják! str. 32

IV.

Mnohem těžší úkol připadl plukovníkovi Kalnybolockému. Musil provést svůj oddíl přes záporožské země, přeplněné cizím, při dnešním stavu věci, nepřátelským vojskem, a to tak, aby tažení zůstalo nepovšimnuto. Leč nebyl člověkem, který váhá i před sebevětším nebezpečím. Jakmile se rozloučil s košovým a loďstvo odplulo, odvedl vojsko do houští naplaveniny a začal přípravy k tažení.

Kozáci nasekali dlouhé tyče, z nichž připravili nosítka pro těžký náklad. Chlebem, slaninou a bramborami naplnili spoustu košů a to vše naložili na nosítka. Tabák, střelný prach a koule byly spravedlivě rozděleny, aby nebylo zbytečného nákladu. Nechybělo ani několik sudů s kořalkou. Nebyly sice lehkým a pohodlným břemenem, avšak to nemělo žádného vlivu na osud těchto nádob s drahocennou tekutinou — nebyly ponechány osudu.

„Nenecháme ji Moskalům, když můžeme ve vhodnou chvíli sami se napítí,“ — vtipkovali kozáci, připevňující sudy k dlouhým tyčím.

Oběd toho dne se nevařil — nerozdělávali ohňů, aby kouř neprozradil Moskalům jejich úkrytu. Přespali zde i noc a jakmile se rozednilo, plukovník dal povel k pochodu.

Petr Rohoza, jako *osaul* musil jíti v čele oddílu. Hnat šel vedle.

„Kde asi je nyní náš Vasyl?“, — přerušil mlčení Hnat, vzpomenuv na bratříčka.

„No, ti jsou již daleko odsud,“ — odvětil Petr. — „Snad se již dostali do Kamenného Bazaru. O Vasylka nemám velkou starost, jeť v opatrování Očereta a nic se mu nestane. S Demkem je to jiné, ač se na něho zlobím, že neodešel s námi, přece je mi ho velmi líto — jaký asi čeká ho osud?“

„Já rovněž na něho ustavičně myslím,“ — ozval se Hnat.

Tráva na naplavenině sahala kozákům nad hlavy, rákosí bylo vysoké jako les, větve ohebných vrb strhávaly kozákům z hlav čapky, ostnatý ostružinník spoutával jim nohy. — Nebyla to cesta lehká.

Šli jeden po druhém, pozvolna se ubírajíce západním směrem. Občas přišli k potokům a říčkám, jež přerušovaly cestu. Nebyly-li hluboké, přebrodili je. Když hloubka byla značná, Záporožci káceli stromy, naházeli jich několik napříč řeky a přecházeli po nich. Byla-li říčka tak široká, že nebylo možno přehoditi strom s jednoho břehu na druhý, museli poraziti několik desítek stromů, spouštěti je na vodu a přivazovati je k sobě, dokud nevyplnili celou šířku řeky. Nebyla to příliš pevná náhrada mostu, ale přece bylo možno přejíti na druhou stranu.

Jednou přišli k tak širokému průplavu a tak prudkému, že ani tímto způsobem nemohli se přes něj dostat. Museli zkácet mnoho stromů, upravit z nich dva vory a převážeti menší skupiny, což trvalo skoro půl dne.

S takovými obtížemi pochodovali tři dni a až čtvrtého dne vyšli z naplaveniny. Po několika hodinách cesty stepí, přitáhli k břehu řeky Skarbné. Na protějším břehu byl dvorec starého Záporožce Zahnybídy. Opodál něho bylo ještě několik chat. U břehu bylo uvázáno několik lodí.

Petr začal houkat, aby vyvolal někoho z chaty a dostal lodě k převezení vojska. Kdyby byl Zahnybída doma sám, bylo by volání bezvýsledné, neboť byl již stářím nedoslýchavý. Leč s ním bydleli dva mladí muži, kteří uslyšeli Petrův hlas a za chvíli všichni tři veslovali k břehu, u něhož čekali Záporožci.

Kalnybolocký přivítal se se starcem a prosil ho, aby půjčil lodě k převezení vojska a nákladu.

„Převezte na druhý břeh několik kozáků, kteří se vrátí sem na lodích, aby převáželi. Nemáme času nazbyt a musíme si pospíšet.“

Nahluchlý stařec již byl svými mladíky zpraven o zboření Síče a nyní nerozuměl o co ho plukovník žádal a myslel si, že si stěžuje na Moskaly.

„No, nermuť se, pane plukovníku!“ — děl, předstíraje, že slyší o čem mu bylo vyprávěno. — „Ujišťuji tě, že ještě vás povolají. Co si počnou bez pomoci záporožského vojska?“

„Neotálejte, dědo, a půjčte nám duby,“ — naléhal Kalnybolocký. „Není to žert převézt šestnáctset lidí vojska a náklad!“

„Půjčte nám duby,“ — zařval mu do ucha Petro.

Zahnybída konečně pochopil, co na něm chtějí.

„Nemám žádného dubu,“ — odpověděl. — „Moskalé mi je vzali. Mám pouze několik člunů a jeden *barkas*.“*)

„Barkas?“ — zaradoval se Petr. — „To je velkolepé!“

„Vezměte si vše, co je vám libo. Však pravím vám, nemužte se — ještě budou vás potřebovat. Už jednou se to stalo, že museli jsme opustit Síč a odtáhnout do Alešek, do turecké země; však když Moskalé se přesvědčili, že bez Záporožců neodolají nepříteli, museli nás opět zavolat.“

Dědovu mumlání by nebylo konce, ale Petr skoro násilím odvedl ho k lodím, skočil do jedné, do ostatních zas druzí kozáci a zakrátko se zase vrátil s barkasem a několika čluny. Nejprv převezli na druhý břeh všecken náklad a pak teprve počali se převážeti kozáci.

Hnat zatím vystoupil na mohylu a zadíval se do stepi, směrem k Síči. Najednou zočil v stepi menší stádo koní.

„Asi oddělili se od síčového stáda a zabloudili,“ — pomyslíl si. — „Bezpochyby, neboť Zahnybídovo stádo to býti nemůže.“

Hnat sice věděl, že síčové stádo koní, na Tekelyův rozkaz bylo Moskaly zabaveno, ale nepřekonatelná touha opatřiti si koně, zrodila v něm naději, že se nemýlí.

„Nechtěli zůstat u Moskalů a utekli za námi,“ — povzbuzoval se. — „Chytit koně, není žádná obtíž, jak ale na něm pojeděš bez ohlávky?“

Jeho oči se zastavily na vrbových keřích.

*) Velký veslový člun. (Pozn. překl.)

„Hle, za chvílku ji udělám!“ — řekl si v duchu a už utíkal ke křoví, nařezal ohebných větviček, stáhl z nich kůru a jal se plésti ohlávky.

Když byl se svou prací hotov, šel ke stádu a zahvízdal.

Koně pozvedli hlavy a opět jali se klidně spásati trávu. Rozumná zvířata dle hvízdání a obleku poznala v Hnatovi jednoho ze svých pánů - Záporožců a nepomýšlela na útěk.

Bylo to osm koní. Hnat dostal se do středu stáda, vybral nejklidnějšího koně, natáhl na něj ohlávku, vyšvihl se mu na hřbet a cválal ku břehu. Ostatní koně ho následovali.

Bylo to pro plukovníka Kalnybolockého velké překvapení.

„Kde paks je sebral?“ — zeptal se Hnata.

„Jsou to, pane plukovníku, nejstatečnější koně ze záporožského stáda,“ — vtipkoval Hnat. „Nechtělo se jim sloužit Moskalům a utekli k nám. Potkal jsem je v stepi. Když mě spatřili, byli velmi potěšeni a běželi mi vstříc. Mně pak nezbývalo, než je přivést sem!“

„Děkuji ti, kozáče,“ — řekl plukovník. — „Jsi obratný a vtipný chlapík. Jeden z koňů po právu patří tobě — vyber si, který se ti nejvíce líbí.“

Hnat nedal se pobízet a vybral si mladého vraníka. Natáhl na něho ohlávku a jal se ho zkoušet, zda dovede skákat přes překážky.

Zatím všecko vojsko bylo již převezeno. Nyní převezl se plukovník, Hnat se svým koněm a poté zbylí kozáci a ostatní koně.

„Hled', pane osaule,“ — děl plukovník Petrovi, — „jakým skvostným darem překvapil nás tvůj bratříček —

osm koňů. To nám nejvíce scházelo. Nyní máme k dispozici sedm — jednoho ponechal jsem vzácnému dárci.”

„No,” — pravil Petr. — „Je cucal a může šlapat pěšky jako ostatní, kuň se dá někomu staršímu.”

„Ne,” — odporoval plukovník. — „Náleží mu po právu. Je příliš mlád, aby byl odměněn povýšením, ať tedy to mu je odměnou.”

„Nemrač se, Hnatku,” — obrátil se Petr k bratrovi, povšimnuv si, že svažil čelo. — „Žertoval jsem a ty se již připravuješ k pláči.”

„Ještě nikdo neviděl a také neuvidí mne plakati!” — odsekl Hnat.

„Hled’, pane plukovníku!” — zvolal Petr. — „Jak se zdá, máme naprosto den překvapení.”

Blížil se k nim Zahnybída a dva jeho sousedé. Každý přiváděl deset koňů v plném ústroji, jinoši nesli několik sedel.

„Pane - tovaryši,” — začal Zahnybída. — „Povšimli jsme si, že pochoduješ bez koňů a to je velmi těžké. Rozhodli jsme se posloužit svými koni a několika sedly.”

„Ani sami nevíte, jakou radost mi tím působíte,” — odvětil plukovník svíraje Lobodu ve svém objetí.

„Pane osaule,” — řekl Petrovi. — „Nařídíš, aby pokladník vyplatil z plukovní pokladny za koně, co jejich majitelé budou chtít.”

„Co tě napadá?” — vzepřel se Zahnybída. — „Abychom vzali od vás peníze? Nejsou přece koupení — narodili se a vykrmili se na stepích vojska záporožského. Tedy musí mu posloužit, když je potřebuje.”

Vřele poděkovav dárci, vybral plukovník jednoho koně pro sebe, dvacet přidělil pro náklad a ostatních šestnáct svěřil Petrovi.

„Vyvolej si ještě patnáct dobrovolníků,” — nařídil mu, — „posad’te se na koně a vydejte se směrem k Síči, abyste se dozvěděli, kde táboří vojsko Tekelého a kam směřuje. Dej však pozor, aby nebylo ani jednou vystřeleno. Dozvěli se Tekelý, že pochodujeme a to se zbraní, nebude mu těžko postavit se nám do cesty a odzbrojiti nás. Jinak se nemohou dovtípit, kam jsme se ztratili během jedné noci se zbraní a majetkem.”

„Čekali asi,” — pravil Petr, „že celé síčové tovaryšstvo vyjde za bránu s pokornými hlavami a složí k jejich nohám zbraň. To bych rád se podíval na jejich tváře, když ze Síče vyšli pouze starci, mrzáci a pár zbabělců, mezi nimiž, bohužel byl i můj bratr Demko. To asi bylo překvapení! A ještě větší byla asi jejich zlost, když se dostali do Síče, aby nahrabali našeho majetku, střeliva, a zatím — pokladna a puškárna byla prázdná, tovaryšstvo pak, jakoby do země propadlo.”

V.

Když se stmívalo, Petr s Hnatem a patnácti dobrovolníky odebrali se na výzvědy. Petr rozdělil svůj oddíl na tři skupiny a tak cválali stepí směrem k opuštěné Síči. Asi za dvě hodiny dostal se Petr k mohyle, s níž bylo vidět Síč. Dle světla táborových ohňů a vršků stanů usoudil, že vojsko Tekelého se ještě nehnulo z místa.

„Puhu-puhu,” — zavolal napodobuje křik sýčka*).

„Puhu, puhu,” — ozvali se ostatní.

Ihned nato cválal oddíl zpět k záporožskému táboru.

Vyslechnuv zprávu, Kalnybolocký rozdělil svůj pluk na dvacet oddílů, které v temnu noci jeden po druhém vydali se na cestu.

Aby vyhnuli se silnicím, pustili se do údolí Čertomlyků**) a šli ve stínu skalnatého břehu. Ačkoli všechn náklad byl rozdělen na dvacet koňů, přece několik pytlů a sudy s kořalkou museli i nyní nésti na nosítkách. Také velký obraz Panny Marie Pomocné byl stále, dle zvyku,

*) Záporožské volání, kteréž bylo také jejich vojenským heslem. (Pozn. překl.)

**) Řeka. (Pozn. překl.)

nesen na rukou. S takovým zatížením bylo velmi těžko ubírat se břehem, neboť cestou přicházeli na potoky, proudící do řeky, příkopy i rokle a proto často museli se zdržeti a s velkou námahou překonávat překážky. Stávalo se, že skály se tak přibližovaly k vodě, že nezbývalo, než přebrodit potok aneb se vydrápati na horu.

Ještě za noci přešli stepí, přešli Samarskou a Černou silnici a k svítání se dostali k úseku, kde slévají se řeky Slana a Bazavluk. Tu byly všem kozákům známé, hluboké, lesem zarostlé rokly, v nichž měli přes den spolehlivý úkryt. Kromě toho v blízkém okolí byly dvorce starých Záporožců, majitelů četných koňských stád, u nichž košový doufal, že zaopatří ještě několik desítek koní.

Jakmile všichni se sešli v rokli, najedli a položili se k odpočinku, vyjímaje strážců, kteří vyšplhali se na vysoké duby, aby mohli daleko viděti.

„Jsme jako sýčkové,” — žertoval jakýsi kozák, „za noci jdeme a za dne spíme.”

„Není to velmi pohodlné,” — odvětil jiný, — „zato ale můžeme býti skoro jisti, že se nesetkáme s Moskaly, kteří si potrpí na pohodlí a v noci klidně spí.”

„Moskal je právě k tomu stvořen, aby mu vždycky vypálili rybník,” — děl první, usínaje.

Za malou hodinku tábor spal.

Petr zatím odebral se do okolních dvorů, aby se pokusil přemluvit jejich majitele k prodeji koní pro Záporožce.

Majitel nejbližšího dvorce, zámožný Záporožec Bad'ora, který prodělal mnoho válek a v jedné z nich ztratil levé oko, dozvěděl se od Petra, že Záporožci potřebují koně, řekl:

„Způsobils mi velkou radost, že poskytuješ mi možnost posloužit tovaryštvu. Jen prodat nechci — bylo by to proti mému svědomí, abych vzal od Záporožců peníze, tím více, když jste stíženi takovým neštěstím. Vezměte všechny moje koně — mám jich nadbytek a také šest sedel. Nechte mi pouze hříbata, která k ničemu nepotřebujete.“

„Proč ale, strejdo, nechcete od nás peníze. Máme jich v pokladně nazbyt.“

„A k čemu ony mně?“, — nepovoloval Bad'ora. — „Nevezmu je přece do hrobu. Tak nechme toho! Ihned pošlu pozvat sem své sousedy, kteří mají také koňská stáda a zatím tě pohostím, čím Bůh mne obdařil.“

Za malou hodinku přišli Bad'orovi sousedé a rovněž se zřekli přijati peněz. Po společné radě odebrali ze svých stád osmdesát nejlepších koní, které podarovali záporožskému oddílu a k tomu ještě přidali tři kusy hovězího dobytka a deset skopců, aby tovaryšstvo mohlo se naobědvati.

Když se Petr se štědrými dárci a s celým stádem koní a dobytka dostal do rokle, plukovník Kalnybolocký byl již vzhůru. Ani nemohl vyjádřit své poděkování a jen se políbil se starými Záporožci.

„Zaplat' pánbůh za vaši štědrost!“ — řekl jim konečně. — „Tím jste nám prokázali velkou službu, neboť kozáci jsou naprosto vyčerpáni pochodováním s břemenem nákladu.“

Jsa velmi potěšen, dal rozkaz, aby kuchaři připravovali oběd a mimo to dovolil vydat tovaryštvu tři sudy kořalky k obědu.

Byl to skoro královský oběd, který tím více chutnal po týdenním pochodování, po jehož dobu posilňovali se pouze slaninou, sušenými rybami a chlebem.

Protože místo, kde se Záporožci utábořili bylo útulné a bezpečné, Kalnybolocký se rozhodl, že zůstanou zde přes noc a příští den.

„Odpočineme, a příští noci vydáme se na další cestu.”

Druhého dne plukovník přidělil padesát koní nákladu, takže vyjímaje svatého obrazu a zbraní, kozáci neměli co by nesli. Zbylí koně byli přidáni k Petrovu jízdnímu oddílu, takže nyní se utvořil jízdní oddíl z více než padesáti jezdců.

Když byli již připraveni k odchodu, Bad'ora přivedl ohnivého hnědého oře, osedlaného nádherným sedlem.

„Vezmi tohoto koně. Je věru dobrý, ani hetman by se nestyděl posaditi se na něho!”

„Již po druhé pane-bratře přivádíš mně do rozpaků, že ani slova nemohu nalézt, abych ti dosti vřele poděkoval.”

„Nemusíš mi děkovat,” — odvětil starý Záporožec, — „jen já a celá Ukrajina musíme děkovati vám, slavní rytíři, že nezhanobili jste rodu kozáckého a nepodrobili jste se nařízení moskevského generála a že jdete do cizí země s tvrdou vůlí zůstatí se zbraní v rukou jako varovný postrach nepříteli našeho národa.”

Tu ke Kalnybolockému přistoupilo šest jinochů, kteří bydleli ve dvorcích Bad'ory a jeho sousedů.

„Páne plukovníku!” — začal jeden z nich. — „Nesme ještě dospělí, ale dovedeme již vzíti do rukou zbraň a zacházeti s ní. Dovol nám, abychom se přidružili k tvému vojsku.”

„Dobře činíte, kluci!“ — zvolal potěšený Bad'ora. — „Jděte s plukovníkem, hled'te ale, abyste byli poslušní, abyste si vážili starších a bránili kozáckou slávu, jak to otcové a dědové vaši činili.“

Rozloučiv se se starým Záporožcem, dal plukovník rozkaz k odchodu.

Petr se svým jízdním oddílem vydal se napřed. Za tímto oddílem pohnulo se celé vojsko s Kalnybolockým v čele.

Pro bezpečnost Petr vybral z oddílu tři menší skupiny jezdců a poslal je různými směry na výzvědy. Sám se zbylími jezdci ubíral se v předu vojska.

Do západu slunce ubírali se břehem a za večera zahnuhli do údolí Kamenky, která ústila do Bazavluku.

Zde se zdrželi přes noc a časně ráno vytáhli údolím. V okolí již nebylo záporožských dvorců a proto zem ještě nepoznala rádlá, ani nebyla dotčena kosou. Šedivé skály, zelené trní a vysoká, lidské hlavy dosahující tráva, lemovaly břehy říčky a údolí podél ní.

Avšak divoká a na první pohled mrtvá příroda žila rušný a čilý život. Z pod nohou Hnatova oře vybíhala celá stáda zajíců; vyplašené koroptve vylétaly z trávy a působily tak velký šum svými křídly, že koně se vzpínali; na skalách ohřátých slunečnými paprsky vyhřívaly se zelené ještěrky s dlouhými ocasy, mezi křovím se zlověstným syčením plazili se hadi, vynořující se z trávy nebo ze křoví své ohyzdné hlavy, aby vyhledali si obět.

Dva dni již pochodovali Záporožci údolím Kamenky, rozptylující se občas střílením koroptví a divokých kačen, jichž zde bylo hojnost.

Nad hlavami kozáků poletávali havrani a za vojskem kradli se vlci, očekávajíce krvavý hod. Jak vlci tak havrani navyklí, že tam, kam Záporožci přijdou, bude hodně mrtvol pro ukojení jejich hladu. Ale nyní byli zklamáni a každé noci hladoví dravci usazovali se kol tábora, pronásledovali Záporožce svýma třpytícíma očima a přerušovali noční ticho skleslým vytím.

Třetího dne zahruli Záporožci do Široké rokle a přes ní se dostali do rovné, jak moře širé stepi. Ubírali se směrem ke Křivému Rohu, kde slévají se říčky Inhulec a Saksaháň. Nyní musili opět býti pozorní, neboť moskevské vojsko za poslední války přeložilo sem cestu z Kremenčuka.

Rozeslav různými směry jízdecké hlídky, Petr s malou skupinou jezdců, kryt noční tmou, přiblížil se ke Křivému Rohu. Slezl s koně, vyzval několik dobrovolníků, aby ho následovali. Pěšky se dostal do města, bez šavle, již nechal kozákům, kteří zůstali u koní. Neminula ani hodina a celý oddíl cválal zpět ke kozáckému táboru.

„Pane plukovníku!” — oznamoval Petr Kalnybolockému. — „V Křivém Rohu táboří pluk moskevských dragounů a jejich stádo, střežené pouze několika vojáky, pase se nedaleko odsud. Není nic snažšího, než zahrnati všechny koně k nám, posaditi na ně naše vojsko a rychle se dostat přes Bůh.”

„Snad není to těžké,” — namítl plukovník, — „ale zapoměls, že naše tažení k Dunaji musíme před Moskaly zatajit.”

„Tedy máme Křivý Roh minout?”

„Mám vést vojsko k Orlímu hnízdu?”

„Je to dobré místo!”

Vykonáváje plukovníkův rozkaz, vedl Petr vojsko k severu a blížil se k říčce Saksahani. Na protějším břehu byla velká rokle ze tří stran obklopená vysokým úskalím a od řeky ukryta hustým dubovým hájem. Toto místo zvalo se Orlí hnízdo. Bylo sice blízko Křivého Rohu, ale dobře uschováno mezi skalami a lesem.

Záporožci přebrodivili řeku a zmizeli ve tmě hustého háje.

Nerozdělávající ohňů, aby se neprozradili Moskalům, navečeřeli se slaninou a sušenými rybami a uložili se ke spánku. Hnat ale nemohl usnouti. Velké stádo dragounských koní nedávalo mu klidu.

„Není to žádný hřích,“ — přemítal mladý kozák. — „Jsou nyní našimi nepřáteli, a zajali v Síči šestnáct tisíc našich koní, proč tedy my nemůžeme zajati jich několik set?“

Tato myšlenka mu nadobro zahнала sen, a obrátiv se několikrát s boku na bok, rozhodl se:

„Půjdu se podívati, kde se pasou“ . . .

Jeho ruka však bezděky uchopila ohlávku.

Tak s ohlávku v ruce ubíral se k říčce. Sotva vyšel ze stínu dubů ku břehu, uviděl temnou postavu vycházející z háje.

„Kams se rozhoupal,“ — ozval se Petrův hlas.

Překvapený Hnat, chtěje zatajiti svůj záměr, odvětil lhostejným hlasem:

„Nevím proč, ale nemohu usnouti. Proto jsem vyšel na procházku.“

„Na procházku? A co máš tam v ruce? Asi ohlávku? Jsi příliš mlád, abys si dělal ze mne dobrý den.“

„Ale ty rovněž něco máš v ruce,“ — řekl Hnat, spatřiv, že bratr cosi uschoval za záda. — „Nemýlím-li se, bude to také ohlávka. Jak vidím, také nemůžeš usnout a vydal jsi se na noční procházku s ohlávku v ruce. Nebudeme tedy jeden druhého klamat a přiznejme se, že máme týž záměr.“

Petr se odmlčel. Měl strach, že Hnat nějakou neopatrností zkazí celou věc.

Hnat se urazil:

„Obáváš se? Zapomněls, že nejsem již chlapcem, ale kozákem!“

„No, jsi opravdu kozákem, avšak ještě zeleným. Ale, když jsme se tak spikli, vezmu tě s sebou. Dbej ale mých rad a ve všem mne následuj!“

Šli břehem ve stínu skal a směřovali ke Křivému Rohu. Za půlhodinky přišli k místu, kde se na protějším břehu ve dne páslo stádo koní. Ještě nyní tam bylo, neboť kozáci z dálky slyšeli jejich říčení.

„Jsou tam,“ — řekl Petr. — „Musíme se dozvědět, kde jsou hlídači, abychom rozvážili, co máme provést.“

Vylezli na kopec, z něhož bylo lépe viděti do dálky. Daleko od břehu plápolal oheň. U ohně seděla skupina moskevských vojáků.

„Hrají karty,“ — sdělil Hnat.

„Ať si hrají,“ — děl Petr, — „já jim ale zatím provedu zajímavý kousek.“

Sestoupili k břehu. Petr zul boty, vykasal nohavice nad kolena a vkročil do vody. Hnat ho následoval. Přebrodivše řeku a prodírajíce se rákosím, aby skryli svou přítomnost dragounům a nepoplašili koní, ubírali se podél břehu. Když minuli stádo, plížili se stepí, aby dostali

„Vidiš tamtu pevnost? Je to turecké město Otakiv str. 49

se do středu stáda. Pak začali potichu odháněti od houfu skupinu koní. Zpozorovavši, že jich oddělili asi na dvě stě, najednou zavýli, napodobující vlky. Koně se splášili, dali se na útěk různými směry: odloučená skupina uháněla k říčce, ostatní stádo vrhlo se přímo na strážce, kteří nechavše karet, jali se chytat splašená zvířata, aby je sehnali dohromady. Nebyl to snadný úkol a dal Moskalům mnoho práce.

Zatím Petr a Hnat potichu se přiblížili k oddělenému stádu, promluvili na koně vlídným hlasem, vyšvihli se na dva neklidnější a hnali celé stádo přes vodu do háje.

Dupot koní vyrušil Kalnybolockého ze spánku. Dozvěděv se o provedeném kousku, velmi se zneklidnil.

„Tot' bláznovství!“ — hřímal na bratry. — „Dragouni budou hledati uprchlé koně a objeví náš tábor.“

„Toho se neobávej, pane plukovníku,“ — poznamenal Petr — „ti mají do rána dosti práce, aby sehnali splašené stádo dohromady. My zatím, když dáš rozkaz k okamžitému odchodu, do svítání se dostaneme do Hajdamácké rokle a tam nejen dragouni, ale ani Satan nás nenajde. Je to trochu nepohodlné tak nachvat zdvihnouti tábor, ale několik set koní stojí za to.“

Chtěj nechtěj, musil plukovník souhlasit a za necelou hodinu Záporožci odtáhli směrem k Hajdamácké rokli.

VI.

Hajdamácká rokle byla pouze několik hodin cesty od dosavadního tábora Záporožců. Dostati se do ní bylo možno jen od břehu říčky Saksahaně, úzkou trhlinou mezi skalami, která byla skryta v hustém háji. Kolem rokle tyčily se vysoké kolmé skály, lesem zarostlé. Sama rokle zarostla tak hustě, že ani za dne sluneční paprsky tam nepronikly. V skalách rokle bylo mnoho jeskyň, a v každé z nich mohlo se skrýti na deset kozáků, a jedna byla tak veliká, že Záporožci do ní schovali i koně. Dnes se ta jeskyně zve — „Záporožská konírna“.

Za dávných časů byla rokle spolehlivým úkrytem a kromě toho bylo zde možno lehkou s malým počtem lidí brániti se nepříteli. Čtyři studánky poskytovaly hojnost studené, křišťálově čisté vody, takže bylo možno dokonce i obleženým vytrvat.

Do této rokle, třebas byla stranou od cesty, přivedl Petr záporožský oddíl. Došli tam již za svítání.

Plukovník rozestavil stráž a nařídil, aby kuchaři uvařili oběd a napekli chléb, neboť zásoby jeho byly již u konce.

„Zdržíme se zde asi tři dny,“ — řekl Kalnybolocký, — „máme tedy času nazbyt.“

Když kuchaři odešli za svou prací, Hnat zastavil pekaře Dranka a tázal se ho:

„Kterak dovedete upéct chleba, když nemáte pecí?“

„Nech prázdných otázek,“ — odpověděl starý kozák, — „a pomoz mi — nasbírej suchého dříví, a pak uvidíš, jak se to dělá.“

Hnat nezahlélel a za chvílku přinesl plnou náruč dříví.

„Kam to mám dáti?“ — zeptal se pekaře.

„K téhle jeskyni,“ — odpověděl Dranko a ukázal na černý otvor, zející na úpatí skály. — „A nyní udělej z větví koště s dlouhým držadlem a vymet' jeskyni, zhotovím zatím lopatu.“

Za chvílku koště bylo hotovo a mladý kozák jal se vymetati z jeskyně kamení, suché listí a různé smetí. Několikrát narazil koštětem na cosi tvrdého, ale považuje to za velký kámen, nechal to bez povšimnutí.

Dranko odešel pro mouku, necky, konve na vodu a pro své pomocníky. Hnat se zatím posadil a zanotoval píseň. Najednou sebou trhl — v jeskyni se něco ukázalo.

„Zvěř,“ — kmitlo mu hlavou, a uchopil pistoli.

Avšak nevystřelil, neboť v otvoru jeskyně ukázala se hlava mladého děvčete a za chvílku již blížilo se k němu. Bílá vyšívaná košile byla pošpiněna prachem, zaprášeny byly hezké tváříčky a krásné oči leskly se strachem i nadějí.

„Kdo jsi, děvče, a odkud ses tu vzalo,“ — zeptal se překvapený Hnat.

„Jmenuji se Katrja. S tatínkem a mamičkou utíkali jsme z *Hardu**) před Moskaly. V Divokém Poli jsme narazili na tatarský oddíl, který nás zajal, spoutal a hnál před sebou asi do Krymu. Dozvěděvši se, že v Křivém Rohu zastavil se dragounský pluk, Tataři zahrnuli sem, aby zde vyčkali, až Moskalé odejdou. Když této noci strážci oznámili, že k rokli se blíží vojsko, zahrnuli nás do jeskyň a nařídili, abychom byli tiši, nebo že nás vyvraždí. Sami rovněž se schovali.”

„Jak se mohli tvoji rodiče odvázat prchatí sami přes Divoké Pole?”

„Nebyli jsme samotní — s námi bylo půl sta kozáků.”

„Co-o? I kozáci se dali zajati?”

„Co mohli učinit, když neměli zbraní. Ještě před zbrojením Síče Moskalové odzbrojili všechny palanky. Proto se vydali na cestu beze zbraně.”

„Ale kde jsou tvoji rodičové, kozáci i Tataři?”

„Když jste sem přišli rozběhli se po jeskyních a zahrnuli tam i své zajatce. Ihned ti ukáži, v které jsou moji rodičové.”

Po těchto slovech děvče vzalo Hnata za ruku.

„Počkej,” — řekl, — „především půjdeme k plukovníkovi a ten již vše zařídí.”

Kalnybolocký byl též překvapen, když viděl mladé, hezké děvče a s velkým zájmem vyslechl Hnatovu zprávu.

„Pane osaule!” — obrátil se k Petrovi. — „Dostaneš Tatary z úkrytu, ale tak, aby našincům ani vlas nespádl s hlavy.”

*) Záporožské město a palanka. (Pozn. překl.)

Petr vzal s sebou půl sta kozáků a ubíral se k jeskyni, v níž měli býti Kattrjiny rodiče. Kattrja šla napřed, aby ukázala cestu.

Když byli u cíle, Hnat zvolal tatarsky do otvoru:

„Hej, vy tam! Ihned uvolněte pouta zajatcům a pusťte je na svobodu. Pak sami zanechte ve svých dírách zbraň a jděte ven. Poslechnete-li, darujeme vám život, ne-li, vyvraždíme vás všechny.“

Výzvu nemusel opakovat. Za chvílku v otvoru ukázali se zajatí kozáci, mezi nimi Kattrjiny rodiče. Poté vylezli Tataři beze zbraně. Klekajíce před Petrem, zvedali vzhůru ruce a prosili o slitování.

Totéž opakoval Petr i u ostatních jeskyň.

Radost osvobozených zajatců byla k nepopsání. Děkovali svým osvoboditelům, líbali se s přáteli. Kattrja se slzami radosti v očích objala matku i otce, a pak se zas pověsila na šíji mamičky. Hnat stál stranou nepovšimnut, zapomenut, a byl pojat citem opuštěnosti. Najednou Kattrja se otočila a obdařila ho vděčným pohledem. Hnat se tím potěšil tak, jako kdyby po dlouhém nečasu uviděl opět slunce.

Zatím přišel plukovník, uvítal osvobozené zajatce a žertem se zeptal:

„Co, páni-tovaryši? Nelíbili se vám moskevští hosté?“

„Ať se čertovi líbí! Jsme šťastni, že už je nevidíme!“

„Kam jste se ubírali,“ — tázal se Kalnybolocký.

„Ani jsme nevěděli kam, — třeba čertovi do tlamy, jen co možno nejdál od Moskalů,“ odpověděl Kattrjin otec.

„To si mohu živě představit,“ — řekl Petr, — „jak si

asi počínali, když spatřili, že je Síč zbořena, tovaryšstvo odzbrojeno a že nikoho není, kdo by se mohl zastati našeho národa.”

„Toť se ví,” — ozval se jeden z osvobozených, — „že si vyhodili s kopyta: v celém městě vyplenili domy, zabrali dobytek a vysmívali se našemu lidu.”

„Ach,” — zvolal jiný, — „kéž bychom dostali do rukou zbraň, to bychom jim důrazně poděkovali!”

„Co pak zbraň?”, — pravil plukovník. — „Té máme nazbyt — stačí pro všechny. Co ale s ní? Vráťte-li se — buďto zahynete v nerovném boji, nebo budete opět odzbrojeni a stanete se moskevskými otroky.

Jen organisovaná moc může hájiti svobodu národa našeho. Toť Síč! Úskokem zničili orlí hnízdo, ale orlata nedala se chytit! Napálili jsme Moskaly: domnívali se, že se lekne jejich přesily — vyjdeme ze Síče, odložíme zbraň a skloníme hlavy pod moskevským jařmem. Však my jsme, jak vidíte, potají odešli a to se zbraní a se jménem Síče. Směřujeme k Dunaji, kam se odebralo všecko tovaryšstvo loděmi. Třeba v cizí zemi, přece opět povstane Síč-matka pro postrach nepřátel Ukrajiny! Chcete-li svobodu, pojd'te s námi.”

„Toť se ví, že nezůstaneme s Moskaly,” — ozvaly se hlasy.

Katrja se zamračila a se slzami v očích zeptala se Hnata:

„No, a což my? Můj Bože, proč nejsem mužem! Šla bych s vámi do nové Síče a bojovala bych s Moskaly. Nyní však musíme zůstatí samotni na pospas osudu.”

„Nermut' se, dceruško,“ — řekl jí otec. — „My také půjdeme s nimi. Usadíme se blízko Síče a budeme v naprostém bezpečí.“

Nastala doba oběda. Před obraz Panny Marie Pomocné, jenž na nosítkách stál pod dubem, postavil se plukovník a začal předčítati modlitbu. Kozáci, klečíce pobožně, naslouchali a křížovali se.

VII.

V Hajdamácké rokli zdrželi se tři dni. Osvobození zajatci dostali zbraně a připojili se k oddílu Kalnybolockého.

Čtvrtého dne připravili se k odchodu. Jakmile nastala tma, Petr s částí kozáků odebral se na výzvědy. Nadejel si ke Křivému Rohu, prohlédl přilehlé vesnice a když se vrátil do tábora s uspokojivými zprávami, Kalnybolocký dal rozkaz k odtáhnutí.

Pod ochranou noci šli nerušeni. Nebyla to již těžká cesta, neboť všechn náklad byl vezen koňmi a pouze svatý obraz nesen na nosítkách.

Tataři, kteří nyní se stali zajatci kozáků, šli spoutáni s oddílem. Na jejich koních jela stráž.

„Pane plukovníku!”, — ozval se Petr. — „Co hodláš učinit se zajatými Tatary? Sliboval jsem jim život, vzdají-li se a neublíží-li zajatým našincům.”

„Toť se ví, že je nepovlečeme až k Dunaji,” — odvětil Kalnybolocký.

„Tedy je propustíme?”

„Ano, ale musíme je odvést dosti daleko od Křivého Rohu, aby nemohli zpraviti Moskaly o směru našeho odchodu.”

Když se rozednívalo dorazili k *Inhulen**). U brodu se zastavili ke krátkému odpočinku.

Kozáci napájeli koně, snídali, někteří se koupali v říčce. Petr se vydal ke dvorci starého Záporožce Leščuka, který byl nablízku. Od něho se dozvěděl, že dragouni ještě včera odtáhli z Křivého Rohu a vydali se západním směrem.

Vyslechnuv zprávu, Kalnybolocký zavolal velitele tatarského oddílu.

„Propustím vás,” — řekl mu. „Musíš ale zaručit čestným slovem, že se odeberete do své země, nepřijdete ve styk s Moskaly, a kdybyste se náhodou s nimi setkali, že neprozradíte našeho tažení. Jsi šlechtic, a doufám, že čestné slovo dodržíš.”

„Dodrželi jste své slovo,” — odvětil zajatec, — „nechali jste nám život a nyní dáváte svobodu, my tedy nejen že vám neučiníme příkoří, ale z vděčnosti jsme hotovi prokázat vám největší službu.”

„Dostanete zpět své koně, zbraň, zásobu potravin na tři dny, a — s Bohem!”

Kynul rukou a kozáci rozvázali provazy, jimiž byl zajatec spoután. Kalnybolocký podal mu šavli a řekl:

Ujmi se velení svého oddílu a pamatuj, žes byl propuštěn na čestné šlechtické slovo — abys ty, ani tvoji vojáci cestou neublížili našemu lidu.”

*) Říčka. (Pozn. překl.)

Za malou hodinku Tataři se vydali východním směrem, kozáci zas přebrodili říčku a ubírali se zeleným mořem stepi.

Hnat, jako vždy jel podle bratra Petra, jenž velel předvojovému jízdnímu oddílu. Před polednem dostali se k vysoké mohyle, jež se jmenovala Carova.

Zde se utábořili, aby přečkali dvě hodiny největšího vedra. Oběd se nevařil, neboť poblízkou nebylo vody. Najedli se sušených ryb a slaniny, zapili to vodou, kterou každý měl s sebou v dřevěné čutoře a ulehli na zem, aby se trochu vyspali.

Petrovi se do spaní nechtělo. Šel k mohyle a Hnat za ním. Vyšli na vrch a zadívali se na step, jež se před nimi prostírala. Kam jen se zahledíš — všude nesmírná, zelená rovina, proříznutá stuhou říčky, nebo přerušená jemným ohybem mohyly. Na východě se modralo daleké pohoří, za nímž se schovával Dněpr a opuštěná Síč.

„Jaká to krása! Jaká nádhera!” — přerušil Hnat mlčení. — „Ani se nechce věřit, že to vše opouštíme a ubíráme se do cizí země. Snad to bude též krásná země, snad se nám tam bude dobře dařit, a přece to bude cizina!”

„Ano, hochu,” — řekl Kalnybolocký, který nepozorovaně se k nim přiblížil. — „Bude to přece cizina. Ať budeme tam žít nejlepší život, srdcem budeme zde na naší krásné zemi. Nikdy nenavykneme cizině, a je to dobře. Musíme vždy pamatovat, že naše země je nejkrásnější zemí světa, že je v zajetí našich nepřátel a že ji musíme osvobodit. Musíme se spojit s Turky, Tatary, Valachy, Němci, ba snad i se Satanem, jen abychom dostali náš národ z moskevského jařma.”

„Dostaneme, pane plukovníku!” — zvolal Hnat. —
„A to velmi brzo! Do nové Síče budou se stále ubírat
lidé, jejichž svobodychtivá srdce nesmíří se s moskevskou
porobou. Za krátkou dobu opět se sdruží velké tovaryš-
stvo a zažene Moskvu tak, že ani po stu letech nebude
míti chuť vrátiti se na Ukrajinu!”

„Dejž to Bože!” — povzdechl Kalnybolocký.

„Dejž Bože,” — opakoval Petr.

Blížilo se k večeru, když záporožské vojsko se dostalo
do Vrbové rokly. Svahy rokly zarostly stromy a křovím,
uprostřed bublal potok, který sliboval hojnost čisté, čerst-
vé vody. Zde se zastavili na noc. Zbavili koně nákladu,
napojili je a pustili je na pastvu. Kuchaři začali přípra-
vovati večeři.

Postarav se o svého koně, Hnat šel hledat Katrju. Za
chvilku našel celou rodinu. Seděli pod vrbou u potoka
a odpočívali po úmorné celodenní cestě pěšky. Noha děv-
čete krvácela.

Přes to, když spatřila Hnata, vesele ho oslovila:

„Dobrý večer, kozáče! Neviděla jsem tě po celý den.”

„Co je ti, Katrjo? Asi tě to hrozně bolí!”

„Ale ne, moc to nebolí.”

„Včera se zranila bodláky,” — vpadla do řeči matka.
— „Rána byla by se zahojila, ale dnešní celodenní cesta
ještě více ji rozjitřila.”

Hnatovi se sželelo děvčete a bezděky se zahanbil. Sám
v dobrých botách jel na koni a ubohé děvčátko šlo pěšky
a k tomu na boso.

„Ubohá Katrjo! Zítřa již nepůjdeš pěšky — vezmu tě s sebou na koně.”

Katrja se zarděla:

„Za nic na světě s tebou nepojedu!”

„Proč bys nejela” — zakročila matka. — „Musíme jen děkovat kozákovi. Pojedeš-li na koni, nohy se ti zahojí.”

Večer Hnat požádal bratra, aby mu dovolil oddělit se od předního oddílu — musí prý vézt s sebou nemocné děvče. Petr se zprvu zlobil:

„Co tě napadá? Nejsi kozákem, když myslíš na děvčata!”

Avšak, když Hnat dovedl bratra ke Katrji a Petr uviděl její zraněné nohy, ihned svolil.

Potěšený Hnat, skoro nemohl usnouti. Brzo ráno byl již vzhůru a jal se ze svého kontuše a dřevěného čerpadla připravovat sedlo pro Katrju.

Když vojsko se chystalo k odchodu, Hnat přijel pro Katrju. Její matka skoro násilím k němu přivedla děvče, Hnat neopouštíje koně, se sehnul, chytil ji kolem pasu, jako pířko vyzdvihl se země a posadil ji na hřbet koně před sebe.

Ještě pět dnů ubírali se kozáci Divokým polem, ale Hnatovi se cesta zdála velmi příjemnou a přál si, aby se to táhlo co možná nejdéle.

Denně posadil Katrju před sebe na koně a tak jeli celý den spolu. Hnat jí povídal o svém dětství, o svých taženích s plukovníkem Porochnou, Katrja zas mu vypravovala o svém životě v Hardu, o jejich domě, zahradě a vždy při tom její oči se zaslzely.

„Přišli ti protivní Moskali,“ — naříkala, — „a musili jsme zanechat náš milý domov.“

Šestého dne potkali v stepi pět kozáků Buho-Hardavské palanky, kteří rovněž prchali před Moskaly. Od nich se dozvěděli, že v Hardě umístěny jsou dva pluky dragounů, v Sokolách pluk donských kozáků a že na levém břehu Bůhu jsou rozestaveny pohraniční hlídky.

Kalnybolocký, poradiv se se staršími důstojníky, rozhodl dostat se přes hranici úskokem, aby nedošlo ke srážce.

Bylo usneseno, že po celý den se zdrží v útulné rokli nedaleko Bůhu a že pak za tmy přebrodí na druhý břeh.

Jakmile nastala tma, Záporožci se pohnuli k Ovčímu brodu. Aby odvrátil pozornost moskevských hlídek od řeky, osaul Petr Rohoza se skupinou jezdců se oddělil od vojska a vydal se západním směrem. Když se oddíl přiblížil k hranici, kozáci vypálili salvu z ručnic a dali se na útěk od řeky. Moskevský kapitán, domnívaje se, že to jsou Tataři, zalarmoval celou svou posádku a jali se je stíhat. Zatím, co uháněli stepí, za domnělými Tatarsy, Kalnybolocký s celým vojskem nerušeně se dostal k brodu a převedl ho na turecký břeh.

Petr a jeho jezdci, jejichž koně byli lepší než koně Moskalů, dlouho dráždili moskevský oddíl, připouštějíce je k sobě a zase utíkající před nimi. Konečně, když dle Petrova výpočtu uběhlo dosti času aby záporožské vojsko přebrodivo řeku, cválal se svým oddílem k řece. Vyhledal si místo, kde břeh nebyl příliš strmý, skočil s koněm do

vody. Ostatní kozáci ho následovali. Aby ulehčili koním, seskočili do vody a pluli vedle nich, držíce se hřívy u šlechtilých zvířat.

Nad hlavami plavců zahvízdalo několik kulek, ale žádná nedosáhla cíle, neboť Moskalové stříleli nazdařbůh. Kozáci se zatím dostali na turecký břeh, porostlý dubovým lesem a byli v bezpečí.

„S Bohem rodná zemi!” — zvolal Petr, obrátiv se k záporožskému břehu.

„S Bohem, Ukrajino!” — ozvaly se hlasy kozáků. — „Čekej na nás, — pokud jsme živi, nezapomeneme na tebe!”

Za půlhodinky jezdci dohnali své vojsko. Kalnybolocký zatím zpravil tureckou stráž o smírných záměrech Záporožců a vojsko nerušeně se vydalo tureckou zemí k Akermanu, kde se mělo sejít s hlavní armádou.

* * *

Malý Vasyl denně běhal k mohyle nedaleko tábora a po dlouhé hodiny díval se do modravé dálky s nadějí, že uvidí blížící se vojsko, s nímž pochodují jeho bratři.

Konečně jednoho dne před polednem zahřímala děla.

„Našinci přichází! Našinci,” — volali kozáci a utíkali za obvod tábora.

Košový Ljach v doprovodu důstojníků rovněž se vydal vstříc blížícímu se vojsku.

Nebyli již daleko. V předu vojska dva statní muži,

hlavy bez čapek, nesli velký obraz Panny Marie Pomocné. Za nimi na ohnivém oři Kalnybolocký, jeho důstojníci, a pak celé vojsko.

Košový ataman a důstojníci smekli čapky, přiblížili se k svatému obrazu a políbili ho. Pak srdečně se vítali s Kalnybolockým a ostatními důstojníky.

Tu Vasyl již doběhl k Petrovi a pověsil se mu na krk.

„Petříčku, milý!” — volal radostně. — „Konečně jste zde! Můj Bože, jak se mi po vás stýskalo! Kde ale je Hnat?”

„Jede s oddílem jezdců, — odpověděl Petr.

„Běžím za ním,” — pravil Vasyl. — „Musím i jej zlíbat.”

A již upaloval dále. Konečně uviděl Hnata na pěkném vraníku — a zarazil se — na hřbetě koně před Hnatem sedělo děvče.

Hnat seskočil dolů, uchvátil Vasylka do svých loktů a horoucně ho líbal.

„Vasylku, můj drahý. Konečně tě vidím! Stýskalo se ti po nás?”

„Jak pak ne,” — odpověděl Vasyl. — „Div, že moje kukadla málem nevylezla z důlků, jak jsem pásl po stepi, abych zahlédl váš příchod.”

Pak se zahleděl na Katrju a zeptal se:

„Co je to za děvče?”

„Tu jsem našel na cestě, bude naší dobrou sestřičkou,” odpověděl Hnat. — „Až budu plnoletý, vezmu si ji za ženu. Že Katrjičko?”

Katrja se zarděla. Svezla se s koně a zůstala stát zahambena.

Tataři klekající před Petrem prosili o o slitování str. 74

„Proč pak ne,“ — vpadla do řeči její mamička. — „Hnat je hodný hoch a budem ho mít rádi.“

„Je ale záletník,“ — děl vážně Vasyl. — „Kozák musí myslit pouze na šavli, nikoliv na ženy.“

Všichni se zasmáli.

„Co se mne týká,“ — pokračoval — „nikdy na ženy ani nepomyslím.“

Několik dnů později přišla sultánova odpověď na žádost Záporožců. Sultán oznamoval, že rád přijímá Záporožce do své země. Na jaře prý jim přidělí území u Dunaje, zatím ale mají zůstat na úseku mezi Bůhem a Dunajem. Dává jim právo honiti zde zvěř a rybařit jak na moři, tak na limanech. Kozáci, kteří přistěhují sem své rodiny, dostanou pozemky pro domy a hospodářství.

Všichni byli tím úplně spokojeni a jali se připravovat k delšímu pobytu. Košový ataman roztrídil vojsko po plucích, setninách a kuriněch dle způsobu, který vždy Síč záporožská dodržovala. Všeho bylo napočítáno sedm tisíc kozáků.

„Pro osvobození Ukrajiny není to dostatečné,“ — pravil Kalnybolocký Ljachovi, — „ale to úplně stačí, aby Moskal nemohl klidně spáti.“

„Ano,“ — souhlasil košový — „chtěli jedním úderem zničit orlí hnízdo, což se jim podařilo. Nepovedlo se jim však uříznouti křídla orlům a orlatům — uprchli jim.“

Třebas bratří Rohozové dostali se do různých oddílů a Vasyl zase do kuchyně, přece se každého večera sešli,

povídali si a vzpomínali na Ukrajinu a na zbořenou Síč. Starý Očeret také zde nikdy nechyběl, neboť navykl tolik Vasylovi a ten zase jemu, že se skoro cítil členem Rohozovy rodiny.

„Srdce se mi bolestí svíralo,” — pravil jednou starý Záporožec, — „když jsme opouštěli rodnou zem, ale nyní jsem šťasten, neboť vidím, že nezemřela naše máti-Síč.”

„A nikdy nezemře,” — dodal Petr.

„Ještě připomene Moskalům, kdo je pánem *Velkého Luhu*,”*) — prohodil Hnat.

„Ale zatím jsou tam oni pány,” — děl zamyšleně Očeret, — „a našinci poznají, co je to láska moskevské carevny.”

Všichni se chvílku odmlčeli.

„Jak se tam daří Demkovi?” — přerušil mlčení Hnat, nedostal ale odpovědi. Pouze sýček na blízkém stromě prořízl noční ticho svým smutným voláním:

„Ihu — ihu — ihu.” —

*) Záporožské území.

VIII.

Demko Rohoza a jeho přítel Ivan Balan a ostatní kozáci, kteří se vzdali Moskalům, ubírali se ze Síče stepí beze zbraně a pěšky, neboť ani své koně nedostali.

Ačkoliv Demko se těšil na shledání se svou nevěstou Halou, přece se styděl ukázati se jejímu otci, Dmytrovi Balanovi.

Starý Záporožec prodělal mnoho válek. V jedné z nich ztratil levici, ale přesto zůstal ve vojsku do vysokého věku.

„Není to tak zlé,“ — žertoval, — „dobrý kozák dovede válčit pouze s pravicí. Bez obou rukou by to bylo horší.“

Když ale velmi pokročilé stáří nedovolovalo mu již posaditi se na koně, a syn Ivan již musil vstoupit do vojska, zůstal pro vždy ve svém dvorci a věnoval se hospodářství.

Jeho dvorec byl rozložen nad břehem Bazavluka, tam, kde tento ústí do Dněpru. Nedaleko byl dvorec jeho tchána Lantucha a hned vedle tohoto — statek jejich přítele Lubjaného. Tři staří kamarádi žili velmi svorně,

často se scházeli, aby si zkrátili chvíli a vzpomínali na dobré staré časy, když spolu válčili s nepřáteli národa ukrajinského.

„Nyní ale všechno se obrátilo.” — pravil ve chvíli takových vzpomínek. — „Našinci válčí, je to pravda, avšak zač a proč? Bojují za moskevské vládce, pozvolna zatahují smyčku na svém krku, pomáhají jim potírati nepřátele Moskvy, aby Moskalé potom zničili naše práva a svobodu.”

Zpráva přinesená synem Ivanem a Demkem velmi zamoutila starého Záporožce.

„Zemřela Síč,” — pravil svému příteli Lantuchovi, jenž seděl s ním na kládě u zápraží. — „Zemřela ale hanebnou smrtí. To je, co mne nejvíce rmoutí. Není to po prvé, že je Síč zbořena. Činili to již Tataři i Turci, ale po dlouhých, krutých bojích, zalévající valy svou a kozáckou krví. Však zem, krví bojovníků zalitá, vydávala nové zárodky, a po čase Síč opět jakoby ze země vyrostla. Nyní vydali ji Moskalům bez výstřelu, ani jediná šavle nebyla tasena v obranu kozácké cti.”

Zatím, co staří přátelé naříkali a vzdychali, mládež vesele se bavila. Od břehu limanu dolétaly sem veselé hlasy hochů a zvonivý smích děvčat.

Demko a Ivan seděli u vody s udicemi na zeleném trávníku. Demkova nevěsta Hajla a její přítelkyně Jivha seděly nedaleko nich. Haljiny buclaté růžové tváře, oči blankytné jako ranní nebe, černé úzké obočí, šťavnaté korálové rty, dýchaly jarem a radostí ze života. Jasný a zářící pohled jako studánka hlubokých očí prozrazoval

upřímnou a laskavou povahu. Jivha byla ještě nevyvinutým, hezounkým, veselým a bezstarostným děvčetem. Jako ptáček neustále švitořila, žertovala a házela do vody kamení.

„Nech toho,“ — ozval se konečně Ivan, — „splášíš nám všechny ryby. Již celou hodinu co jste sem přišli, nechytili jsme ani piskoře.“

Jivha se jen zasmála a opět hodila do vody velký kámen před Ivanovu udici.

„Nepřestaneš-li,“ — žertovně zahrozil hoch, — „hodím tě do limanu. Tak, necháš toho?“

Namísto odpovědi mrskla do vody ještě větším kamenem.

„Ach, jsi taková!“ — houknul Ivan a nechav udici, utíkal k děvčeti.

To s veselým pískotem prchalo k zahradě a Ivan ji stíhal.

Demko a Halja zůstali samotni.

„Demku!“ — ozvalo se děvče. — „Dopřej již rybičkám klidu. Podívej se, jak nádherně zapadá sluníčko, jaký klid zmocňuje se země, a ty se namáháš, abys vzal život ubohé rybičce. Fi, ukrutníku!“

Mladý kozák odložil udici a usedl na zem vedle děvčete.

„Hled’, Haločko, jaká zlatá stuha objevila se na obzoru! To sluníčko si připravilo postel, aby do ní ulehlo k odpočinku!“

„Podobá se zlatému koberci,“ — pravila Halja, — „jímž je prostřena cesta do pohádkové říše Štěstí, kde není válek ani tažení, kde vládne láska a svornost Ach, proč taková říše žije pouze v pohádkách!“

„Ne, drahoušku,” — vzepřel se Demko. — „Štěstí je možné i ve skutečnosti. Právě láska je tou říší, a ti, kdož milují a jsou milováni, mohou se tam dostat. My rovněž kráčíme k její bráně.”

„Kdy ale do ní vejdem?”

„Víš, chtěl jsem ihned po svém návratu požádat tvého otce, aby určil den naší svatby. Byl ale tak zasmušen zprávou o zboření Síče, že jsem se mu nemohl o tom ani zmíniti.”

„Chápu to docela,” — pravila Halja. — „Jsem žena, ale přece se mne to bolestně dotklo. Jak tedy musí býti rozčilen starý voják, který skoro všechn svůj život byl k Síči připoután, který v zániku Síče vidí zničení našich práv a volnosti. Ale přece můžeš s ním o tom promluvit, vždyť má tě rád, a chce, abys si mne vzal.”

„O tom ani nepochybuji, ostýchal jsem se však ve chvíli tak velkého rozčilení se o tom zmiňovat. Počkáme ještě několik dní, až bolest se trochu zmírní a pak promluví s tvým otcem.”

„O čem bys chtěl se mnou mluvit?” — znenadání ozval se starý Balan, který se nepozorovaně přiblížil k zamilovaným.

Nebylo možno se tomu vyhnouti a Demko musil bez okolků k věci.

„Drahý pane, dobrodinče,” — začal mladý kozák. — „Jak jsem vám již řekl při svém návratu, nebyla to zbabělost, jež mne nabádala přijít sem, namísto abych se vydal s ostatními k Dunaji. Do vašeho domu táhla mne nepřekonatelná touha po Haločce. Chceme konečně býti

svoji. Vracel jsem se s myšlenkou požádati vás, abyste co nejdříve svolil k naší svatbě, ale vaše rozčilení přimělo mne, abych se svou žádostí počkal na vhodnější chvíli..

„No, nic naplat,“ — odpověděl starý Záporožec. — „Smutkem zbořenou Síč neobnovíme, ale musíme žítí svým životem. Nemám ti za zlé, žes poslechl hlasu srdce a na místě, abys odešel s bratry k Dunaji, přišels sem. Ač svědomí mně povídá, že každý kozák nyní musí tam, kde se nanovo zřizuje Síč, srdce ale, přeplněné sobeckou láskou k jediné dceruše tě ospravedlňuje. Byla mi od smrti mé ženy jedinou radostí, vždyť Ivan byl stále při vojsku. Chci, aby byla šťastna a věřím, že jí štěstí dáš. Věřím ale, že rodinné štěstí nepohasí v tobě kozáckou statečnost a že přijde-li okamžik, kdy vlast povolá své syny k obraně, budeš první mezi těmi, kdož se rozhodnou zemřít pro její blaho.“

„Ano,“ — potvrdil Demko, — „byl jsem a vždy zůstanu kozákem, a půjde-li tovaryšstvo z nové Síče do boje proti nepřátelům národa našeho, ani ta největší láska k vaší dceři nezabrání mi, abych se postavil do řady bojovníků za pravdu a svobodu!“

„Tedy nebudu otálet — pozítří odvezu vás do Mikulášského kláštera, abyste se postavili před oltář!“

„Tatíčku drahý,“ — ozvala se Halja. — „Jak jsi dobrý!“

Chytila ho kolem krku a vřele ho zlíbala.

„Ach, ach! . . . Pust', nebo mne ještě uškrtíš,“ — žertovně se vzpíral otec. — „Kdo by vás pak vezl do kostela?“ . . .

Třetího dne Halja naplnila několik pytlů chlebem, kobláči, klobásou, pečenou drůbeží a rybami. To vše bylo odnášeno na vůz, který Demko důkladně prohlédl, namazal a naložil slamou, aby byl pohodlně vystlán. O píci pro voly se nestaral, neboť v stepi bylo hojnost krmiva.

Když bylo vše hotovo, starý Balan rozkázal Ivanovi, aby zapřáhl voly.

Před odjezdem poučoval syna jak si má počínat v hospodářství po dobu jeho nepřítomnosti. Pak se obrátil k východu, smekl čapku a pokřižoval se. Demko a Halja učinili totéž.

„Tak synu, s Bohem,“ — řekl starý, políbiv Ivana. — „Dej pozor na hospodářství!“

Posadil se na předek vozu a vzal do ruky bič. Demko a Halja rozloučivši se s Ivanem a Jivhou, která od rána pomáhala Halji chystati se k cestě, usadili se vzadu. Balan pobídl voly, a vůz se pohnul.

„Šťastnou cestu přeji!“ houkali Ivan a Jivka.

„S Bohem!“ — odpovídali šťastní snoubenci.

Za chvíli vůz ujížděl stepí a skoro tonul ve vysoké, husté trávě. Nebylo v stepi ani silnic, ani pěšinek. Avšak starý Balan znal ji jako svoji kapsu; ve dne se orientovali dle mohyl, po stepi roztroušených, v noci pak dle hvězd. Byla-li obloha pokryta mraky, musil již za večerního šera zastavovati k odpočinku.

Nyní byl krásný den. Slunce teprve vystoupilo nad obzor a zalévalo zem svým zlatěoranžovým světlem. Na nebi nebylo ani beránka, v poli ani vánečku. Cesta slibovala býti příjemnou.

„Proč, tatíčku, musíme jeti až do Mikulášského klášte-
ra, když tu nablízku v Nových Kajdakách je kostel?“ —
zeptal se Demko.

„Máš pravdu — do Nových Kajdaků je mnohem blíž.
Ale Mikulášský klášter, toť svatyně celého vojska zápo-
rožského. Byl vystaven Záporožci, kteří do pozdního
stáří zůstávali samotni a dožívali tam svůj věk. Kněží
jsou rovněž bývalí Záporožci ba i převorem klášte-
ra nyní je můj *kuriný ataman**) a pokladníkem můj přítel, bý-
valý košový ataman Filip Fedoriv. Tedy vidíš, kolik pout
připoutává mne k tomuto místu. Chci právě tam vás od-
dat a navštívit své přátele a známé. Také se chci na cestě
podívati k svému pobratimovi Hlobovi, který má dvorec
nad Dněprem, naproti klášternímu ostrovu. On nás také
převezé přes řeku.”

Slunce pozvolna stoupalo, začínalo již pálit. K poledni
bylo horko skoro nesnesitelné, činilo člověka malátným
a uspávalo ho. Nebyl to pouze starý Balan, jenž občas
zdřímá, aby se při každém nárazu kola na krtinu pro-
budil a namáhal se, aby se mu oči opět nezavřely, ale
i volí táhli vůz s nakloněnými hlavami, jako by spali.
Když slunce stouplo, ukazujíc poledne, Balan zastavil
voly.

„Je čas, děti,” — řekl zívaje, „abychom se trošku na-
jedli a odpočinuli si, neboť moje oči se naprosto slepují.”

Demko odpráhl voly a pustil je, aby se pásli. Halja
prostřela na zemi ubrus, vytáhla z pytlů rozmanitá jídla
a cestující pokřižovavši se, jali se posilňovat.

„Nu, a nyní,” — řekl starý kozák, když se najedl, —
„můžeme na několik hodin usnout, neboť v tomto horku,

*) Velitel desítky (kurině).

nejen že člověk není s to sedět na kymácejícím se voze, ale není ani schopen mysliti. Můj mozek se rozpouští jako máslo na rozehráté pánvi.”

Natáhl se na zemi ve stínu vozu a za chvílku již spal. Demko a Halja na spánek ani nepomysleli, naslouchali písni skřivánka, která jako stříbrný zvonek lahodila sluchu a potěšovala srdce.

„Můj Bože!” — zvolalo děvče. — „Jaká krása a klid! Kolik štěstí zní v této skřivánčí písni! Štěstí a mírumilovnosti. — Jen lidé kazí majestát přírody — pořád se prou, bijí se, nenávidí.” —

„Co nám nyní na ostatních záležitích,” — vpadl jí do řeči Demko, — „když se máme rádi; za několik dnů budeme svoji a šťastni.”

„Ano,” tiše odpovědělo děvče, blaženě zavírajíc oči, ale v tomto „ano” proklouzl stín jakési předtuchy.

Vůz se pohnul dále. Slunce již se klonilo k západu, voli čile kráčeli po panenské půdě. Starému Balanovi se rozvázal jazyk a vypravoval mladým o slavné minulosti vojska záporožského a událostech, které zažil ve svém pestrém dobrodružném životě.

Tak se dva dny ubírali opuštěnou stepí, nepotkavši na cestě ani živé duše. Jen slunce, měsíc a hvězdy je pozorovaly, jen jeřábové, skřivánkové a drozdi porušovali majestátní ticho.

Druhého dne v podvečer přebrodili říčku Mokrou Suru a utábořili se na břehu k noclehu. Demko rozdělal oheň,

Halja uvařila dobrý *kuliš*,*) již otec jedl s chutí a blahořečil Haljinině kuchařskému umění.

„Tak, kozáče, budeš míti dovednou a hodnou ženu,” pravil Demkovi.

„Jen aby sám zůstal hodný.” — zažertovala Halja.

„Nebude-li hodný, neuvaříš mu tak chutný kuliš — ať žvýká suchý chléb,” — vtipkoval Balan.

„Ach, raději se vynasnažím, abych byl vždy hodný,” — přizvukoval společnému žertování Demko, — „než abych přišel o tak chutné jídlo.”

Dlouho ještě vtipkovali a Haljin zvonivý smích obveseloval tichou step.

Zatím se země halila do nočního závoje. Na obloze se objevovaly hvězdičky, a čím více nebeská modř tmavěla, tím jasněji se třpytily tyto nebeské oči, tím více se jich objevovalo, a v brzku obloha byla jimi všecka poseta.

Od říčky táhl lehký vánek, houpaje rákosem a ostricí, jež kývala svými pyšnými hlavicemi a cosi šeptala, přivolávajíc na víčka cestujících spánek.

Za malou hodinku všichni klidně spali — Halja na voze a otec s Demkem na zemi na prostřené plsti. Však jejich spánek nepotrval dlouho — bdělé ucho starého Záporožce dovedlo i ve spánku slyšet, a před půlnocí Balan se probudil a začal naslouchat dusotu koňských kopyt, každou chvíli se sesilující. Když se zahleděl do modré tmy, zočil dva jezdce, přebrodivší řeku.

Byli to dragouni z Tekelýova vojska, které tábořilo u zbořené Síče. Ubírali se kamsi k severu a znenadání potkali nocovníky.

*) Zvláštní druh polévky, uvařené na slanině a zasypané prosem.

„Hle!“ — ozval se jeden z dragounů moskevskou řečí. — „Sám osud nám přeje — *chochol**) se vydal na cestu vozem, a kde je chochol, tam jsou *paljanyci*,**) klobásy, *pirohy****) a snad nechybí i pár lahví kořalky!“

„Ho — ho!“ — zařval druhý, — „to by nám nevadilo, neboť když člověk se pořádně nenavečeří, nemá ani dobrou náladu.“

Zamířili k vozu.

„Co zde hledáte, přátelé?“ — otázal se Balan.

Jeho hlas probudil Demka a Halju, a oba naslouchali ve špatné předtuše.

Dragouni se svezli s koní a přistoupili k vozu.

„Vytahej, starý, vše, co máš na voze,“ — odvětil dragoun a zastrčil ruku do slámy ve voze.

„Nezapomeň i na kořalku,“ — dodal druhý, vnikaje rukama rovněž do slámy.

„Ale, kdo jste zač?“ — doptával se starý kozák.

„Jsme carovi vojáci, a proto musíš nám dáti vše, co se nám zlíbí, jako by si to přál sám car!“

„Máte-li hlad,“ — klidně děl Balan, — „s velkou radostí vás nakrmíme. Posad'te se na tamtu plst, dcera pak přinese vám jídlo.“

„Nepotřebuje se obtěžovat — posloužíme si sami a vezmeme čeho je nám zapotřebí.“

S těmito slovy jali se vyhazovat z vozu slámu, až se

*) Moskevská přezdívka Záporožcům, kteří v té době holili si hlavu, nechávající na temeni dlouhou kštici, jež se spouštěla až nad ucho. Později tato přezdívka se rozšířila na všechny Ukrajince, třeba že ode dávna zanechali tohoto zvyku.

**) Chléb upečený z čisté pšeničné mouky.

***) Buchty, plněné sekaným masem nebo jinou nádivkou.

dostali k pytlům, v nichž byla jídla, připravená Haljou na cestu.

Kozáky to velmi rozlobilo, ale byli oba beze zbraně. Demkovi byla vzata, když opouštěl Síč, Balan pak nechal svou doma, obávaje se, aby mu ji Moskalé nevzali, když přijedou do Samary, kde byla moskevská posádka.

„Je to slušné jednání?“ — protestoval starý.

„Toť naprosto loupež,“ — křiknul Demko. — „Kéž bych měl šavli, to bych vás poučil jak máte jednati s kozáky!“

„Mlč, *mazepo*,*) chceš-li zůstat s celou kůží!“ — zařval dragoun a jali se přivazovat k sedlům pytle.

Demko se však nedal odstrašit, přiskočil k násilníkům a chtěl jim vytrhnout pytel z rukou. Moskalé tasili šavle a nebyti Balana a Halji, kteří se vrhli mezi Moskaly a Demka, zaplatil by svou odvahu životem.

„Nech je!“ — pravil starý kozák, — „ať berou, ale pamatujte si, že vše, co násilím dobydete, neposlouží vám k dobru. Nikdo neví, zda-li my zemřeme v stepi bez potravin, nebo zda vy zajdete, poživši potravin, nám loupežně zabraných.“

Tato slova poděsila dragouny. Považovaliť Záporožce za čarodějníky, jimž není prý těžko proměnit člověka ve vlka nebo v jiné zvíře. Proto potichu se chvílku radili a pak odvázáli pytle, dali je dolů a řekli:

„No, ať bude po vašem — rozdělíme se: jedna polovička potravin zůstane vám, druhou vezmeme. Jsme celý den bez jídla, kdežto vy máte tolik, že ani za týden to nesníte.“

*) Přezdívka Ukrajincům, pocházející od jména slavného hetmana Mazepy, který prý „zradil“ Moskvu.

Za chvílku posadili se na koně a zmizeli v noční tmě.

Časně ráno naši poutníci pokračovali v cestě. Demko a Halja vesele se smáli Moskalům, poděšeným otcovými slovy, ale starému Balanovi nebylo k smíchu — jednání dragounů nasvědčovalo, že v záporožské zemi začínají vládnout noví páni a dosavadní její vládci nemají nyní nároků ani na nejmenší lidská práva.

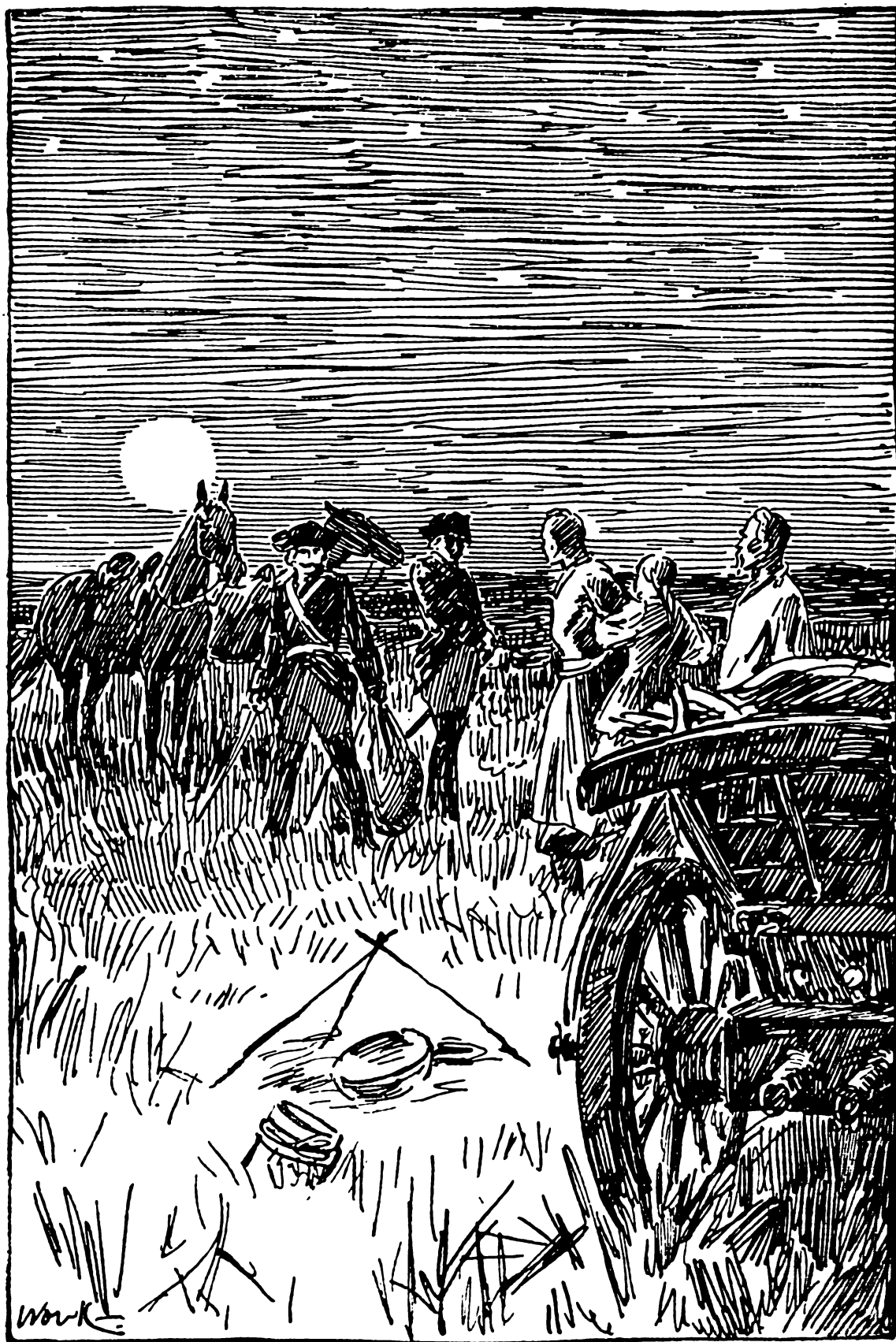
IX.

Asi dvě hodiny šla cesta do kopce, až konečně se dostali na vrch a před očima cestujících objevila se modrá pláň Dněpru. Z řeky zavanul lehký příjemný vánek, který potěšil jak lidi, tak zvířata, která hned vesele táhla vůz dolů, k zelenému břehu Dněpru, na němž se pásla stáda dobytka. Blízko háječku, skoro u vody, bylo vidět několik stavení.

„Hled'te,“ — ozval se Balan. — „Tamhle je dvorec mého přítele Hloby, k němuž nyní mířím. Odpočineme, najíme se dobrého *boršču* a pak nás převezze přes řeku.“

„Ejhle! Koho to vidím!“ — volal starý Hloba, pospíchaje cestujícím vstříc. — „A přicházíte zrovna v čas — právě jsme se chystali k obědu. Horpyno!“ — houkal obrátiv se k otevřeným dveřím.“ — „Rychleji se hýbej — máme drahé hosty!“

Hloba sice byl starým samotářem, ale před dvěma lety přijal do statku rodinu svého ženatého přítele Kaplana. Pomáhal Hlobovi v hospodářství, a jeho žena vedla domácnost.

„Vytáhej, starý, vše co máš na roze str 97

Za chvílku celá společnost již seděla při stole. Horpyna Kaplanova pořád běhala z jídelny do kuchyně a zpět, přinášela nová a nová jídla, neopomenula občas vpadnout do rozhovoru, odpovědět vtipem na Balanovy žerty. Všichni vesele hovořili, žertovali, smáli se . . .

Přenocovavši v pohostinském domě, Balan a jeho děti vydali se na další cestu.

Teta Horpyna tak naložila vůz rozmanitými jídly, že Demkovi a Halji skoro ani nezbývalo místa.

Hloba s dvěma čeledníky šel je doprovodit k břehu. Spojeným úsilím vtáhli vůz do dubu,*) čeledníci chopili se vesel a loď plula po zrcadlově čisté vodě. Dněpr zde byl velmi široký a bylo zapotřebí dobré hodiny, aby přepluli na druhý břeh.

Přátelé srdečně se rozloučili a vůz opět ujížděl zeleným mořem stepi.

K večeru dostali se do starého záporožského města Samary. Zde bylo mnoho Balanových přátel a kamarádů, ale když viděl, že město je přeplněno moskevskými vojáky — dragouny a hulány, starý Záporožec nechtěl zde zůstat přes noc.

„Jen co možná dál od těch Moskalů,“ — tvrdil, — „neboť od nich vždy musíš čekat nějaké mrzutosti.“

Jal se bez lítosti pohánět voly bičem, jako by zvířata byla za to zodpovědna.

Konečně se dostali z města, přepluli řeku na prámu a za večerního šera ubírali se lesem, směrem ke klášteru, k němuž zbývala ještě dobrá hodinka.

*) Velký člun.

Byla již úplná tma, když dorazili ke klášterní bráně. Brána byla zavřena a z ohledu na pozdní dobu, nechtěl Balan vyrušovat mnichy.

„Zde, chráněni svatým křížem božího místa, jsme v naprostém bezpečí,“ — řekl dětem, — „a proto můžeme přenocovat i nyní venku.“

Druhého dne zrána byli uvítáni mladým řeholníkem a pozváni dovnitř. Balan ihned šel k převorovi, aby věc projednal, ale dozvěděl se, že toho dne sňatky byly zakázány a museli čekat do zítřka.

Zatím co otec se zdržel u převora, Halja a Demko odešli do klášterní zahrady a odtud postranní brankou do lesa.

Lesní ptactvo nebylo zde nikým vyrušováno, švitořilo, štěbetalo a zpívalo na stromech, tak že se vzduch zdál plným těchto zvuků. Lidského hlasu nebylo zde slyšet, a zdálo se, že přes klášterní zdi nedostane se žádná zpráva o událostech všedního života. Zdálo se, že jsou zaujati pouze Bohem a k ostatnímu úplně lhostejni. Byl to ale omyl — Samarský klášter, toť díl záporožské duše a v tichu jeho cel horoucně se naslouchalo všem zprávám o Záporoží. Po dobu válek přiváženi sem těžce zranění a nemocní. Dnes rovněž nemocnice byla přeplněna.

Starý Balan, Halja a Demko šli navštívit raněné.

V nemocnici bylo též úplné ticho a klid, přerušované občas kročejemi bratří-ošetřovatelů.

Smutně kráčel Balan mezi dlouhými řadami bílých postelí.

„Za koho a zač prolévali svou krev?“ — tkvělo mu v hlavě. — „Za ty, kteří nyní zahnali kozáky ze Síče, a pak zbořili toto hnízdo stepních orlů.“

Po obědě k Balanovi se přiblížil bratr novic.

„Pan klášterní pokladník,“ — pravil starému Záporožci, — „zve vás i mladého kozáka, abyste k němu přišli.“

Balan a Demko ihned tam šli. Pokladník, Balanův pobratim, kdysi býval košovým atamanem a prodělal dlouhou řadu válek, v nichž se velmi vyznamenal. Přišel do tohoto svatého místa, aby dožil zde svůj život v modlitbě a pokání.

Na Balanovo zaklepání se ozvalo z cely:

„Dál!“

Nebýti ohnivých očí, jež dosud svítily kozáckou statečností pod sivými brvami, Balan by sotva poznal svého pobratima v přísném starci, jehož plnovous sáhal až po pás. Rád by byl sevřel svého starého tovaryše v objetí, ale pocit úcty k jeho hodnosti ho přemohl. — Hluboce se před ním sklonil a přijal požehnání. Totéž učinil i Demko.

„Posad'te se, přátelé a tovaryši,“ — řekl důstojný stařec, — „a vypravujte mi, jak se to vše stalo.“

Nebylo zapotřebí vysvětlovat, o čem chtěl se od svých hostí dozvědět — bylo to takřka napsáno na jeho tváři.

„Zde je očitý svědek,“ — řekl Balan, ukazuje na Demka, — „a může povědět smutné události.“

Mladý kozák dopodrobna vylíčil celý případ.

„Když moskevští vojáci se dostali do Síče, jali se ji drancovat,“ pravil ku konci. — „Tahali z kuryně vše, co ještě tam zůstalo. Pravda, neměli tam bohatého vý-

těžku, a proto vrhli se do síčového kostela. Důstojníci vzali skříňku, v níž se uschovávaly dekrety carů a králů, potvrzující práva vojska záporožského a nedotknutelnost jejich země, pak začali s vojáky strhovati stříbrné řízy se svatých obrazů, vytahovati ze sakristie ornáty, odnášeti zlaté církevní nádoby, rozbíjeli a rozlévali stříbrná oltářní vrata. Když nezbylo, co by se ještě dalo unést, vynášeli z kostela svaté obrazy, sekali je šavlemi a sekerami, pak naházeli trosky do kupy a zapálili.”

Starý řeholník zaplakal, jako dítě. Když Demko se odmlčel, řekl mu:

„Jen pokračuj! Ať uslyším všechno! Snad srdce mi zármutkem pukne a bude to dobře, neboť nechci již žíti, když Síč-Máti zemřela. Víím, že je to hříchem, a hříchem velkým, neboť musím nyní myslit pouze na Pána Boha a království nebeské, nemohu ale odpustit křivdu, páchanou na naší nešťastné zemi.”

Když Demko pověděl, že kozáci, kteří se nechtěli vzdáti Moskalům, vydali se k Dunaji, řeholník smutně zatřásl hlavou a děl:

„Ach, budou-li tam míti štěstí? Zrodí-li se opět Síč?”

Ozvalo se zvonění k večerní bohoslužbě.

Slova zmlkla na ústech bývalého košového, obrátil se k svatým obrazům, poklekl a klaněl se, čelem se dotýkaje země.

Aby ho nevyrušovali z modlitby, oba hosté tiše odešli.

Druhého rána po mši svaté Demko a Halja postavili se před oltář. Jak to bylo zvykem vůči všem Záporožcům, oddal je sám převor.

Po ukončení obřadu Balan zavedl novomanžele k bývalému košovému, aby se s ním rozloučili a požádali za požehnání na cestu.

„S Bohem, tovaryši,” — řekl řeholník, louče se s Balanem. — „Vzmuž se! Velké utrpení stihlo naši zem, ale vše se to děje z Boží vůle. On Všesvatý ví, proč se vše děje, a musíme se mu bez reptání pokoriti.”

X.

Několik dnů později šťastní novomanželé se blížili k Bazavluku. Vůz byl ještě daleko ode dvorce a již jim vstříc pádili Ivan a Jivka. Před domem byli uvítáni sousedy, kteří jim srdečně přáli a předpovídali šťastný život.

Po společném obědě, když hosté se rozešli a starý Balan odebral se do včelína, Halja uchopila manžela za ruku a vlekla ho do zahrady. Odtud se dostali ku břehu limanu a dlouho pohlíželi po širé vodní hladině, která radostně se usmívala svou azurovou modří a zdálo se, že jim také blahopřála.

„Můj milý,” — zvolala Halja, — „zda v celém světě jest větší krása, nežli toto naše hnízdečko?”

„Ano, je,” — odvětil, sevřev ji ve svém náručí, — „jest větší krása nežli toto hnízdečko, větší krása nežli nebeská modř, nežli svět, slunce, nežli vesmír — toť ty, štěstí mé, můj život, moje radost!”

Manželský život Demka a Halji byl plný radostí a štěstí. Plni zdravím a chutí k práci ani neměli čas na smutné myšlenky. Halja již od útlého mládí měla zálibu

v hospodářství, nyní však ještě více se mu věnovala. Každá práce se jí zdávala hříčkou, všechno dělala s veselým úsměvem a s čilou písni na rtech. Demko, třeba nebyl dříve zvyklý hospodářské práci, byl tak unesen Haljinou pílí, že pozvolna dostával k ní chuť a vbrzku se z něho stal dosti dobrý hospodář.

Když nastal podzim a hospodářská práce byla ukončena, jezdíval s Ivanem lodí na rybolov a k večeru se vraceli vždy s dobrým úlovkem.

V zimě nebylo pro muže skoro žádné práce, proto se zabývali čtením knih, jichž Demko nakoupil v Samaršském klášteře, vzpomínali na zbořenou Síč a na tovaryšstvo, jež se vydalo k Dunaji.

„Co to znamená,“ — řekl jednou Demko, — „že o nich není ani zprávičky, jako by do země propadli.“

„Není divu,“ — poznamenal Ivan. — „Náš dvorec stojí stranou od cest, nikdo se sem ani nepodívá, kdo by tedy přinesl nám zprávy.“

„Co bys tomu řekl,“ — vzpomněl Demko, — „abysme jednou skočili do Síče? Snad tam opět se sbírá tovaryšstvo, snad i Síč opět obrodili. Nemohli přece všichni odejít s tovaryštvem k Dunaji, neboť v tu dobu byli mnozí daleko od Síče, a jistě nechtěli po svém návratu, podobně nám, vzdáti se na milost Moskalům.“

„Inu, je to naprosto možné,“ — přisvědčoval Ivan. — „A nikdo nám nezabrání, abychom se tam jednou podívali.“

„Nejezdi tam, Demku,“ — znepokojila se Halja. — „Vždyť jsi nezapomněl, že Moskali zakázali všem návrat do Síče. Chceš, aby se ti přihodila nehoda? Což přeješ si,

aby tě tam zatkli a odvedli do moskevského vojska? Nejezdi, nermuť svou maličkou ženušku!”

Aby ji nerozčiloval, tím více, že se chytala státi matkou, Demko jí přislíbil, že se toho vzdá a alespoň tohoto roku že tam nepojede.

Na jaře se jim narodil hošíček, což působilo velkou radost v celé rodině. Po dlouhých uvažováních rozhodli, aby hošíček se zval Mykola, a pokřtěn byl v nejbližším kostele v Starém Kodaku.

Jakmile Halja se posílila, Demko zapřáhl voly, posadil na vůz ženu s dítětem a odebrali se do Kodaku.

Nebyla to dlouhá cesta a k poledni už vjížděli do města. Zde byl dosti čilý ruch. Ze všech stran zněla moskevská řeč. Cizí lidé stále kráčeli sem a tam ulicí. Největší však oživení panovalo kolem zřícenin staré pevnosti — tam se stavěla řada nových domů.

„Hle! Koho to vidím?” — zaslechl Demko volání.

Obrátil se tam a poznal svého kamaráda z Platnyřského kurině, Semena Nečitalja. Ale dle zevnějšku nebylo možno říci, že byl kozákem — neměl na sobě ani kozácký šat, ba i nohavice neměl červené, nýbrž modré.

„Co zde děláš?” — ptal se Demko po uvítání. — „Snad jsi se zde usadil?”

„Ano,” — odpověděl Semen. — „Přihlásil jsem se k lodivodství. Budeme zde stále bydlet a převáděti lodě přejezdi. Všichni, kdo to učinili, ponechání na svobodě, dostali stavební místa a pole. Vidíš, tamhle se pro nás stavějí domy,” — a ukázal směrem k staveništi.

„Hm-m,“ — zahučel Demko. — „A kdo to neučinil?“

„Ostatní zas se stali poddanými moskevského pána, jemuž car daroval zdejší zemi.“

Nad tou řečí Halji se bolestně sevřelo srdce. Demko ale tomu ani nevěřil. To se snad týká pouze tuláků, kdežto on — samostatný hospodář, usedlý na statku.

„No, a co se stalo se Záporožci, kteří se vydali k Dunaji?“ — zeptal se po chvílce trapného mlčení.

Semen se polekaně ohlédl.

„Ani se nezmiňuj nahlas o Záporožcích a Dunaji. Vidíš kolik zde chodí Moskalů? Uslyší-li to někdo z nich, bude běda tobě i mně!“

Poté se k němu přiblížil a skoro šeptal mu do ucha:

„Našincům v Turecku se dobře daří. Žijí volně po celém Budžaku, volně rybaří v moři a limanech, kteréž jim sultán k užívání daroval. — Kdežto my zde žijeme jako myši; vyjdeme-li z chaty, musíme se ohlížet na všechny strany, ba ani v chatě se nezmiňujeme o Záporožci a Záporožcích, neboť skoro v každém domě usídlilo se několik moskevských vojáků. Tak, s Bohem tovaryši! Dej pozor, abys se nedostal do nějaké nemilé příhody!“

Sotva se přátelé rozloučili a vůz se pohnul kupředu, přišel k vozu moskevský poddůstojník se dvěma vojáky, zastavil vůz a zařval:

„Kdo jsi, zač?“

Demko mu sdělil své jméno a příčinu příjezdu.

„No, a co je to za oděv na tobě?“

„Inu, že záporožský,“ — klidně odvětil mladý kozák.

„Co-o-o? Záporožský? K čertu s ním, a to ihned; Není již nyní Síč, nejsou žádní Záporožci, nesmí se tedy i stro-

jit do záporožských krojů. Neodložíš-li ihned ten kaftan, stáhnú ti ho sám, a to i s tvou kůží!”

Chtěj, nechtěj musil se Demko podrobiti — odložil svůj červený kontuš a schoval jej do vozu.

Když carovi vojáci odešli, jal se šlehat voly bičem, aby byl pryč z tohoto místa.

„Čert vem ty Moskaly!” — tiše děl k Halji. — „Musíme co nejrychleji uspořádati své záležitosti a honem domů.”

Pokřtiv dítě a ani nenakrmiv voly, Demko s Haljí honem se vydali na zpáteční cestu, a když vyjeli za město, volně si oddechli.

„Nejsou to dobré zprávy,” — poznamenal starý Balan, když mu Demko a Halja o tom všem vypravovali. — „Nové koště ostře mete, začíná hospodaření nového pána. — Kdyby byla Síč, k tomu by se nikdy neopovážili.” ✓

„Co byste řekl, tati, abychom se podívali do Síče?” — nabídl Demko. — „Snad není všemu konec. Není vyloučeno, že se tovaryšstvo pozvolna tam sbírá a Síč může se ještě obroditi.”

„Je to naprosto hanba,” — vpadl do řeči Ivan. — „Bydlíme tak blízko Síče a nevíme, co se tam děje.”

„No, nic proti tomu nenamítám,” — odvětil starý Balan. — „Mně samému již dávno se chce tam podívat.”

„Tak pojedeme tam spolu,” — nabídl Demko.

Halja již tomu nebránila. Jede-li tam otec, tedy nemá strach o Demka. Jala se připravovat jídlo na cestu a druhého rána všichni tři vstoupili do člunu.

„S Bohem, Haločko!“ — zvolali na rozloučenou.

„S Bohem! Nezdržujte se ale dlouho. Bude se mi zde bez vás stýskat!“

Za chvílku člun již klouzal po klidné hladině limanu. Tento ne nadarmo se zval „Velká voda“ — člun s třemi kozáky, když se dostal do jeho středu, zdál se Halji nicotnou muškou a za necelou půl hodinu úplně se ztratil z obzoru.

„Bůh je provázej!“ — zašeptala a šla domů.

Demko pilně vesloval a lodička rychle plula, nechávajíc za sebou dvě řady točících se na vodě kroužků, působených údery vesel. Asi po dvou hodinách dostali se ke druhému břehu, k ústí řeky Podpolné. Zde trochu odpočinuli, posnídali a vydali se Podpolnou naproti bystrině. Pluli dosti dlouho a teprve před západem slunce spatřili mezi zelení stromů kříž síčového kostela.

Kozáci smekli čapky a pokřižovali se.

„Bohu díky,“ — řekl starý Balan.

„Kostel zůstal neporušen.“

„A snad i síčový život opět se začal,“ — dodal Demko.

Za půlhodinky zahnuli do síčové zátoky, v níž kdysi kotvily kozácké čajky, duby a občas i turecké lodi, které přivázely do Síče rozmanité zboží na prodej. Nyní ale poskytovala smutnou podívanou — byla úplně prázdná. Jen sem tam vyčnívaly z vody stěžně potopených čajek a u břehu, jako opuštění sirotci — dva malé čluny.

Přivázavše svou lodičku ke stromu u břehu, všichni tři rychlým krokem ubírali se pěšinkou směrem k síčovému náměstí. Konečně jsou u cíle, ale . . . všichni zůstali stát,

jako zkamenělí. — Toť Síč? Není to omyl? Kde jest síčová kancelář, puškárna, pokladna? Od kuriňů nezbyl ani sloup.

Obrátili se ke kostelu. Ten rovněž svědčil o řádění nepřátelů kozácké slávy. Okna a dvěře byly zatlučeny prkny, zvonice beze zvonů, ba i hřbitov kolem kostela byl zbořen. Nebylo zde ani kamenných náhrobků ani křížů.

„Ani mrtvých neušetřili,“ — pohnutě děl Balan, — „vzali jim jejich kříže.“

Ze strany síčové brány ozvaly se duté rány. Šli tam.

Několik lidí bušilo do napolovic zbořené síčové věže motykami a lámali z ní kameny.

„Co to děláte?“ — zeptal se starý kozák sotva zdržuje rozčilení. — „Nač boříte věž?“

„Je zapotřebí kamene pro knížecí palác,“ — odvětil jeden z moskevských dělníků. „V této zatracené stepi nemáte kamene nazbyt, musíme tedy bořit toto haraburdí.“

„Dmytre!“ — oslovil kdosi starého Balana.

✓ Ten se obrátil a uviděl svého dávného kamaráda Mychalja Dudáře.

„Koho to vidím?“ — potěšil se Balan. „Jsi to skutečně ty, Dudáři?“

„Ovšem, že není to Satan!“ — odvětil Dudář. — „A co tebe sem vede?“

„Přijel jsem, abych se podíval na máti-Síč,“ — pravil Balan, maje oči plné slz.

„Není již, brachu, záporožské Síče,“ — děl smutně Dudář. Pak se na chvíli odmlčel a poté řekl: „Pojďte se mnou!“

Přivedl je na valy a ukázal směrem k severu:

„Vidíte? Tam se staví velkostatek a palác pro knížete, jemuž carevna Kateřina darovala tyto země i se Sící. Právě na tento palác odvázejí odsud kámen. Když kameny ze hřbitovní zdi již nezbyly, začali odvážeti na stavbu náhrobní desky a kamenné kříže.” —

„Ach, opustil jsi nás, Hospodine!” — zasténal starý Balan.

„Ale kde jsou kurině?” — otázal se Demko.

„Ty byly rozebrány a rovněž odvezeny tam.”

„A puškárna, a pokladna?” — s neklidem tázal se Balan.

„Zbořili a zasypali zemí. — Jeden generál, — Nora se zval, — ten jako krtek zryl skoro celou Síč, hledaje pokladů a potom vše srovnal se zemí. Pohřbil puškárnu, jako před tím pohřbili záporožskou slávu a kozáckou svobodu.” —

Odmlčel se. Ostatní rovněž nebyli slova schopni.

„Tak, páni bratří,” — přerušil trapné mlčení Dudář, — „smutek smutkem, ale přece žítí musíme. Sluníčko již se kloní k odpočinku a je čas k večeři. Pojd'te se mnou do mé salaše, je to blízko odtud u břehu, a povečeříme spolu!”

„Srdečně děkuji, příteli,” — odvětil starý Balan, — „musíš ale odpustit — v tuto chvíli na jídlo ani nemohu pomyslit. Děti! Honem odtud! Zde smrt a otroctví hledí mi do očí. Nemám již síly zůstatí třeba malou hodinku na hřbitově kozácké slávy. Jed'me a přenocujme na naplavenině pod širým, svobodným nebem.”

Rozloučili se s Dudářem a rychle kráčeli ke břehu.

XI.

Je to již po třetí, co Halja s malým Mykolou na rukou šla ku břehu, aby spatřila lodičku, která musí přivést jí manžela a Mykolovi otce. Po každé dlouho, dlouho upřeně se dívala do modré dálky, toužebně očekávajíc zočiti hýbající se černou tečku, jež musí býti tak toužebně očekávaným člunem. Po každé byla plná naděje, že se toho dočká, ale vždy se zklamala.

„No, nyní ale se dočkáme,” — pravila ke svému batoleti. — „Zůstaneme zde třeba do noci, ale přece se dočkáme. Že, Mykoleji?”

Však nemluvně pohrávalo si jen maličkými ručkami a usmívalo se.

„Aha!” — radostně zvolala. — „Konečně se vracejí! Podívej se, tam, tam po vodě se hýbe malá muška — toť lodička, která veze našeho tatínka.”

Demko již z dálky poznal svou manželku a kýval jí rukou. Jakož i ostatní smutně se vracel domů, bolest za Síč svírala mu srdce, když ale vyskočil na břeh, zadíval se do jasných očí své manželky, všecken zármutek se rozletěl, jako mlha od vanutí větru.

„Je ještě štěstí v životě!” — děl, líbaje Halju a syna.
— „Toť ty, moje radost, slunéčko mé!”

Šťastný párek nechal otce a Ivana vytahovati člun na břeh a utíkal do chaty.

„Pouze jedna noc minula, cos nebyl doma,” — štěbetala mladá žena, — „mne ale se to zdálo věčností. Konečně jsi zde a více nic od Pána Boha nežádám.”

„Jste oba mým štěstím, jehož nikdo mi neodebere — jen Bůh!” — zvolal Demko.

„Ano!” — dutě odpověděla Halja a na očích se jí objevila slza.

Týž den před západem slunce celá rodina seděla na záspi před domem. Najednou se starý Balan zahleděl do dálky.

„Hle, dítky! Podívejte se — asi vozy tam se hýbají!”

Opravdu, na obzoru se ukázala řada vozů.

„To budou asi čumaci,*) — poznamenal Demko.

„Ne, to není možno,” — děl staroušek, — „nejsme na *Velké cestě*, proč pak by tudy jeli? Hled'te, hled'te — zahýbají k nám!”

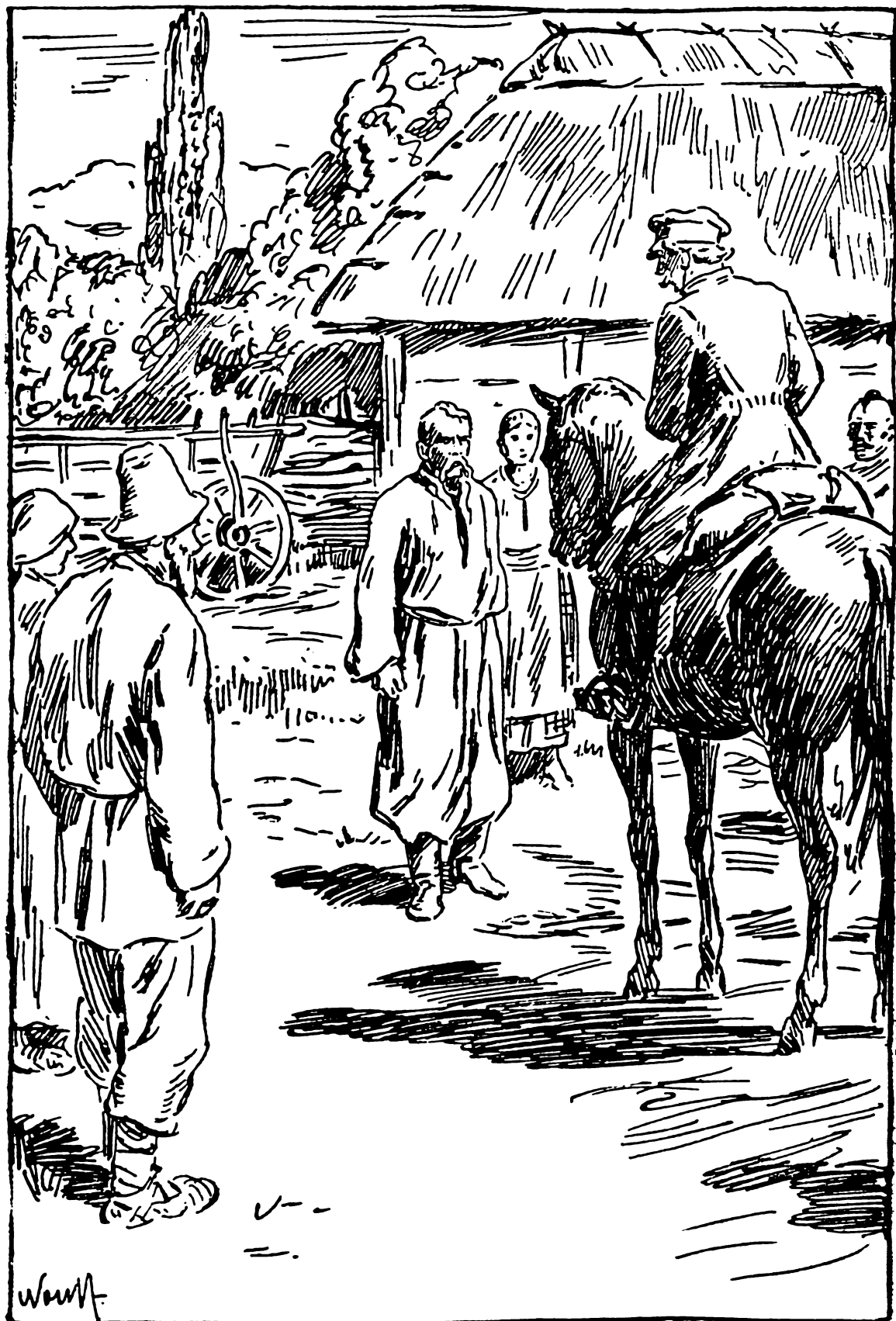
„Jedou rovně sem!” — dodala Halja.

Bylo již možno poznat dlouhou řadu vozů, koňmi tažených, na vozech a vedle nich mnoho lidí.

„Jacísi cizinci,” — řekl Balan, — „neboť nejedou se zapřaženými voly, ale koňmi.”

Byl jat špatnou předtuchou, neboť během třiceti let, co se zde usadil, neviděl tak mnoho cizích lidí.

*) Odvážlivci, kteří se nepřehlednou stepí vydávali na cestu do Krymu pro sůl. V Krymu právě řádil mor, přes to ale pouštěli se na svou obyčejnou cestu. Mor — ukrajinsky „čuma”, odkudž pochází slovo „čumak”. Národ je uznával za hrdiny a opěvoval v písních.

Wawt.

„Co jstę zać?“, zęptal se starý Balan str. 118

„Kdo jsou, a co zde hledají?“ — tázal se v duchu.

Cizinci směřovali rovně k záporožským dvorcům. Na předu na pěkném koni jel jakýsi muž v měšťáckém oděvu, ostatní ale měli na sobě docela zde neznámé kroje a na nohou na místo bot, lýkové střevíce.

Když se přiblížili k dvorcům, ten, který jel na koni, rozdělil vozy na tři skupiny. Jedna se pohnula do dvorce Lantucha, druhá do Lubjaného a třetí s vůdcem v čele jela rovně do Balanova nádvoří.

„Rozestavte vozy dvěma řadami,“ — poroučel. — „Od-
přáhejte koně a žeňte je na pastviště!“

Pak se obrátil k Balanovi a houknul:

„Hej, ty tam! Proč vyvalils kukadla a stojíš jako přimrzlý? Pojd' sem!“

Moskevská řeč cestujících, sebevědomé chování jejich vůdce, velké množství mužů, žen a dětí na vozech, velmi překvapily a zneklidnily kozáky.

„Co jste zač?“ — zeptal se starý Balan. — „A kam se ubíráte?“

„Jsme poddaní knížete O***, jemuž milostivá carevna darovala zde velkostatek — jedeme tedy na přidělené země,“ — odpověděl vůdce. — „Já zas jsem šafářem, a poroučím jménem knížete.“

„Odkud vás Bůh vede?“ — zeptal se Balan, jen aby zatlačil své rozčilení, působené nezvyklým jednáním cizince.

„Z knížecích statků v Kalužské gubernii,“ — odpověděl šafář. — „Byla to velmi obtížná a daleká cesta. Všichni jsou vyčerpáni a hladovi. — Kolik máš pečeného chleba, strejdo?“

„Co, nestačil vám na cestě chléb?“ — zeptal se starý kozák, s upřímným soucitem a záměrem s nimi se rozdělit. — „Asi pět chlebů máme.“

„To je málo. Učiňme tedy následovně: ta mladá žena,“ — obrátil se k Halji, která stála na zápraží, — „během noci upeče deset *pudů**) chleba, aby zítra moji lidé měli co jísti. Neřekneš přece, že nemáte tolik mouky! Máš bohaté hospodářství a vaše zem je velmi úrodná.“

„Inu, mouky máme dostatek,“ — řekl skoro zmatený Balan, — „ale kdyby i celou noc nespala, nestačí zamíchat a upéct tolik chleba.“

„Jen žádné vyhýbky!“ — zařval šafář. — „Slyšels rozkaz?“

„Ale jak brzo zítra odjedete?“ — tázal se stařec, věře v duchu, že tomuto rouhání bude zítra konec.

„Že odjedeme? Kam a proč? Právě jsme tam, kam nás poslal náš pán — kníže. Hej, vy tam!“ — houknul ke svým lidem. — „Proč nevypřaháte koně?“

„No, a proč jste sem přijeli,“ — nevydržel konečně Demko.

„Budeme zde stavět domy — založíme zde vesnici a to hodně velkou.“

Na všechny to působilo jako hromová rána za jasného nebe.

„Že budete zde stavět?“ — ztěží vyslovil smrtelně uražený pán statku. — „Jak je to možno? Je to přece moje zem!“

„Ale vy všichni, čím jste?“ podivil se šafář. — „Což nejste knížecími?“

*) Pud rovná se 16 kilo.

„Jsme volni!“ — křičeli rozčilení kozáci. — „Jsme Záporožci, kteří se nikdy a nikomu nepodrobovali!“

Šafář se na ně zahleděl s nedůvěrou a úsměvem na rtech. Narodil se a vyrostl v otroctví a nemohl si ani představit, že mimo rozených pánů mohou býti nějakí jiní volní lidé.

„Žvatláte nesmysly!“ — poznamenal a skočiv s koně, nařídil Demkovi: — „Ujmi se toho koně, proved' jej asi půlhodinku, aby vychladl a poté ho dej do konírny.“

Demkovi se zatočila hlava.

„To byste napřed musil požádati pána tohoto dvoru o povolení dáti vašeho koně do konírny,“ — odsekl cizinci, — „tehdy bych sám přišel vám na pomoc. Nyní ale, když vymáháte to na mně jako na svém čeledínovi, nedočkáte se splnění vašeho přání!“

Obrátil se k užaslému šafáři zády, vzal Halju za ruku a odešel do chaty.

„Jsi mi příliš odvážný!“ — pohrozil za ním cizinec. — „Počkej, brachu, až tě pošlu jednou k správcevi, ten tvou pýchu z tebe vytřepe.“

Tu k němu přistoupily ženy a nařikajíce, že komáři štípou jejich děti, požádali ho, aby jim dovolil vejíti do chaty.

„Jen jděte,“ — řekl, dávaje koně jednomu ze svých lidí.

Za malou chvílku vešlo do domu na dvacet žen s dětmi a jaly se tam umisťovat. — Pro pány domu nejen že nezbylo místa ke spaní, ale ani neměli kam se posadit. Mimo to, Halja vidouc dlouhou cestou umučené ženy, špinavé hadry, do nichž byli zabaleni kojenci, otevřela svůj kufr a jala se rozdávat plénky, prostěradla, ručníky

a vše, co by mohlo tomuto účelu sloužit. V okamžiku dům obrátil se v mraveniště: cizí ženy pobíhaly sem, tam, hádaly se, nadávaly, — děti řvaly, jako na objednávku. K tomu vzduch se stal tak těžkým, že ani nebylo možno pomyslit na spaní v domě, kdyby i bylo tam místo.

„Nezbývá, než nechat nezvané hosty v domě,” — řekl Balan, — „a sami se odebrati přes noc do chatrče na včelíně.”

Učinili tak. Demko odnesl tam Mykolcovu kolébku a rovněž svůj a Haljin podhlavník.

„Nic naplat,” — pravil Halji, — „nyní se vyspíme na slámě, když v domě máme tak drahé hosty.”

Starý Balan opět se vyptával u šafáře:

„Povězte mi, člověče, co jste mínil, řka, že zde budete stavět?”

„Nic jiného,” — odpověděl, — „nežli že se zde vystaví vesnice. Budou zde našinci orat a síti.”

„Ale je to přece naše zem — moje a mých sousedů Lubjaného a Lantuchova. Co tedy zbývá nám?”

„Budete dělat totéž, co naši poddaní — síti panskou pšenici, sekati, mlátit a zrno odnášet do pánovy sýpky.”

Starému obrněla záda.

„Toho se nedočkáte,” — křiknul Balan.

„Co tě napadá? Carevna darovala knížeti tyto země, a proto, že jste zde usedlí, tedy i vy mu patříte a máte na něj pracovat.”

Balanovi zatočila se hlava od těchto slov. Jako omráčený šel do salaše na včelíně a úplně vyčerpán klesl na slámu.

Bolestné myšlenky jako rozžhavené hřeby probodávaly mu mozek.

„Tak je to! Ztratili jsme Síč, a nyní každý nám smí poroučet. Berou nám zem, krví našich předků a naší vlastní polévanou, odebírají nám i svobodu, za níž jsme celý svůj život bojovali, nás samotné zas obracejí v otroky.” —

Celou noc zápasil s takovými myšlenkami a celou noc nezavřel oči.

Nespali rovněž ani mladí. Halja musila míchat těsto a péci chleba, Demko pak jí pomáhal, neboť sama by tu práci nevykonala. Do své světnice ani se nepodívali — tam hospodařili nezvaní hosté.

XII.

Druhého dne šafář se odebral na stavbu knížecího dvora a k poledni se vrátil s rozkazem, aby pánovi poddaní hned ráno se odebrali do naplavenin a káceli stromy. Pak zavolal k sobě Balana, jeho syna, Demka, Lubjaného a Lantucha.

„Zítro ráno,“ — pravil, — „budeme kácet stromy pro stavbu vesnice. Tedy vy, strejdové, svými voly budete tahat klády od břehu na staveniště a mladí vydají se do naplavenin s koňmi, aby tahali skácené stromy do vody.“

„Chcete abychom pracovali pro vás, když nejsme vašimi sluhy!“ — odsekl mu Balan. — „Je právě čas sklizně a i bez vás máme práce až po krk.“

Lstivý šafář tvářil se, že tato odpověď se ho nedotkla.

„Tak dobrá,“ — řekl klidně. — „Obejdeme se tentokrát i bez vás, ale vaše koně a voly velmi potřebuji — vezmu je třeba byste se vzpírali. Zapomeňte, že jste kdysi bývali pány těchto statků. Ještě jednou opakuji, že tyto země, všechny stavby, dobytek a rovněž i vy samotni jste nyní majetkem našeho knížete!“

„K tomu nikdy nedojde,“ — zaprotestovali kozáci.
„Záporožci nikdy nebyli otroky!“
„Nikdy neposlechli cizích rozkazů!“
„No, to ještě uvidíme,“ — děl šafář a šel za svou prací.

Další noc celá rodina opět přespala v salaši. Mladí manželé, unavení minulou bezesnou nocí, spali nyní tvrdě. Probudili se až ráno, když uslyšeli volání starého Balana:

„Žene! Žene, zatracený tulák, moje koně a voly!“

Demko a Ivan vyskočili ze svých loží a uháněli směrem, odkud uslyšeli otcův hlas. Když viděli, že šafář s několika Moskaly žene s pole celé stádo koní a druhá skupina přistěhovalců chytá voly, pasoucí se u břehu, vběhli do domu, uchopili ohlávky a pádili ke stádu.

Ustrašená Halja na ně volala, aby se zastavili. Mladí muži ale si jí nevšíмали — utíkali poháněnému stádu vstříc. Zastaviv jednoho koně, Demko natáhl mu přes hlavu ohlávku, skočil na něj, a jal se zahánět stádo do stepi. Taktéž jednal i Ivan.

Halja a starý Balan viděli, jak šafář přicvával k Demkovi a udeřil ho býkovcem. Demko ale bleskurychle zasadil mu pěstí do prsou tak těžkou ránu, že se jako snop skácel s koně na zem.

„Můj Bože!“ vykřikla poděšená Halja. — „Je nyní ztracen!“

Balan naopak neměl strachu o Demka a spokojen, že mladý kozák odplatil těžkou urážku, volal:

„Jsi chlapík, Demku! Výborně! Ať si pochutná na záporožské pěsti, darebák!“

Šafář za chvíli se pozvedl a kulhal ke dvorci, hroze Demkovi pěstí.

„Počkej! To ti vynahradím!”

Za chvíli opět došlo k hádce. Přistěhovalci chtěli zabrat z dvorců sekery, pily a provazy. Majitelé dvorců se tomu vzpírali. V nesmírných stepích tyto věci byly nad zlato.

Dopálený šafář zavolal všechny své lidi.

„Spoutejte tyto darebáky!” — řval rozvzteklý. — „Spoutejte je všechny! Odvezu je k správci, ať je naučí poslušnosti. Musíme ale ještě chytit ty dva zbojníky.”

To však nebylo nutné. Demko a Ivan, vidouce, že ve dvorci se cosi děje, přicválali.

Když uviděli otce Balana, že má ruce a nohy spoutané, mladí muži seskočili s koní.

„Pust'te ho,” — houkal Demko, — „nebo vás zabiji!”

Moskali, ustrašení hrozným hlasem, na chvíli se zarazili a odstoupili od starého kozáka. Demko a Ivan jali se uvolňovat provazy, kterými byl spoután.

Využiv vhodné chvíle, šafář mrknul okem. Ihned houf Moskalů bleskurychle se vrhl na mladíky a jal se jim poutat ruce.

Kozáci se bránili jako lvi, ale nemohli odolati přesile. Za chvíli oba byli bezpečně spoutáni.

Pak šafář rozkázal, aby spoutaného Demka přivedli k němu.

„Nyní máš odměnu.” — řekl se smíchem a udeřil ho do tváře.

Halja, jako šílená pobíhala tu k otci, tu k Demkovi, tu zas k šafáři. Křičela, prosila.

„Pusťte je! Rozvažte! Co vlastně provedli?“

Rozzuřený šafář udeřil ji pěstí do prsou, takže bez hlesu klesla na zem.

Zatím co Jivha, která sem pospíchala na zoufalé Haljino volání a snažila se ji vrátit k vědomí, naložili spontané kozáky jako klády na vůz a vezli ke správci statků.

Ten, po vyslechnutí šafářovy zprávy, rozhodl se, že musí krutě potrestat buřiče.

Vyšel na zápraží, kam přivedli starého Balana i ostatní, pohlédl na ně a v jeho očích zasvítil oheň dravce, který zočil kořist.

„Tak, to jste vy! Vzpíráte se nařízení knížecího zřízení! Nechcete pracovat, nedáváte dobytek a kromě toho opovažujete se bít toho, kdo jménem knížete má právo vám poroučet! Nerozumíte-li tomu, tak vás naučím poslušnosti. Vypudím z vašich hlav kozáckou hrdost, naučím vás pokoře!“

„Pane správče!“ — ozval se starý Balan. — „Zač nás mučí? Neublížili jsme vašim lidem. Přitáhli sem a počínají si na naší zemi jako doma. Na té zemi, kterou jsme dostali od slavného vojska záporožského. Když sem přišli a viděli jsme je v bídném stavu, nejen že jsme je nevyhnali z našich dvorů, ale pustili jsme je do svého domu, sami jsme se odstěhovali do salaše na včelíně. Ale to je vám málo, chcete, abychom se nebránili proti útočníkům, odebírajícím nám naše jmění, těžkou prací nabyté.“

„Nyní zde není nic vašeho,“ — odsekl správce. — „Dle carevnina rozkazu tyto země, statky, jmění ba i vaše životy jsou vlastnictvím knížete. — Jste jeho poddaní!“

Tato slova kozáky velmi pobouřila, ale Balan snažil se mluvit klidným hlasem:

„Pouze Bůh má vládu nad lidskými životy a pouze jemu náleží. Není to možné, aby veliká carevna rozkázala loupit a týrati své čestné, pracovité poddané! Nebylo a nikdy toho nebude, aby Záporožci se stali otroky! Raději se svých životů vzdáme, nežli abychom se pokořili a vydali se dobrovolně takové křivdě!”

„Jsi příliš moudrý!” — houkl správce. — „Jak jsi stár?”

„Již po osmdesát let drží mě Nebeský Pán na světě, ale do dneška nepoznal jsem podobné křivdy, již nyní na nás páchají.”

„Nařežte mu osmdesát ran metlou.” — nařídil, — „snad pak bude ještě moudřejším.”

„Mne metlou?” — poděsil se Balan. — „Raděj mne zabijte, hod'te mne za živa do ohně, ale nestrpím takové hanby.”

V hlavě mu zabušilo. S nadlidským úsilím trhl svou jedinou rukou, jež mu byla připoutána k tělu a silný provaz praskl jako niť. Nebylo mu to však nic platno — ihned se k němu vrhli čeledíni, připoutali mu opět ruku, spoutali nohy a úplně vyčerpaného nerovným zápasem odnesli do konírny. Za ním táhli tam Demka, Ivana, Lubjaného a Lantucha.

V polotmavé konírně pánovi otroci, kteří ztratili cit lidskosti, začali mlátit své bratry, jichž jedinou vinou bylo, že nechtěli se stát otroky.

Pod údery katů kozáci nesténali, neboť fysická bolest

byla maličností v porovnání s bolestí duší a srdce uražených lidí. Mlčky, jakoby byli ze železa, trpěli týráním.

Když ztratili vědomí a zůstali ležet na zemi skoro bez dechu, katové přestali ve své náruživosti. Aby přišli k sobě, polévali je vodou. Ale starému Balanovi nebylo to již platno — položili ho na vůz skoro neživého a ani cestou nenabyl vědomí. Ostatní, nevyjímaje mladých kozáků, rovněž nemohli ani na nohy se postavit a byli také hozeni na vůz jako klády.

Demko se zaryl obličejem do slámy, neboť mu bylo stydno, že po tak velké hanbě zůstal ještě na živu. — Starý Lantuch a Lubjaný hlasitě naříkali a prosili Boha, aby jim poslal smrt. Ale mladý Ivan byl naplněn touhou odvety a přísahal v duchu, že šafář životem zaplatí za způsobenou pohanu.

Starému Balanovi vědomí se vrátilo, teprve až když ho s ostatními přivezli k jeho domu a vynášeli z vozu. S napětím posledních zbytků sil sotva mohl pronést:

„Do salaše, na včelín.” —

Halja s pláčem se k němu vrhla a chtěla ho omýti a obvázat rány.

„Nech toho!” — řekl. — „Nech toho, dítě. — Již přichází moje poslední hodina. Ošetři lépe svého muže a bratra. Jsou rovněž ztýráni a musí žít.”

„Vy, tatíčku, též budete žít,” — pravila zalévajíc se slzami. — „Opustíme toto místo, odstěhujeme se od těchto katů.” —

„Ne, dceruško! — Již nechci žít. V hrobě budu šťastnější, nežli v tomto životě. — Čekám na smrt, jako na

svou záchranu. Jen váš osud mě rmoutí. — Kterak budete žítí svůj těžký život?”

Pak se zase odmlčel a již se nevracel k vědomí. K půlnoci se ho zmocnila velká horečka a k ránu starý voják, který se proslavil v mnoha a mnoha bojích a na sklonku života byl tak pohaněn, vypustil poslední dech.

XIII.

Pohřbivše otce na vysokém břehu limanu, Demko, Halja a Ivan zůstali mlčky stát u čerstvého hrobu. Nikdo z nich nebyl schopen slova a kdyby byl mohl promluvit, jistě by nepověděl nic jiného, než o svém zármutku a děsu dnešního života.

Tu náhle Ivan trhl sebou, přiblížil se k Halji a odhodlaně řekl:

„Odpusť mi, sestřičko, že tě opustím, ale nemohu se dále kořiti bezpráví.”

„Co je, Ivasuku? Co sis usmyslil?”

„Uklidni se, bratře,” — pravil Demko. — „rozhodl jsi se asi k něčemu nedobrému!”

„Nemohu odpustit šafáři křivdu nám učiněnou, ani týrání, jež položilo našeho otce do hrobu. To bych po celý svůj život neměl klidu, kdybych se nepomstil za otce!”

„Měj rozum!” — prosila Halja. „Padáš do záhuby!”

„Ivane, vzpamatuj se!” varoval Demko.

„Nechte mne! Je to moje neodvolatelné rozhodnutí. Nyní ho zabiji a uprchnu do naplaveniny. Ty, Haločko zatím připrav mi něco potravin a dej to do prázdného úle na konci včelína, do toho, — víš, — který otec přichystal pro nový roj. Až budu utíkat, vezmu to s sebou.”

„Zahyneš tam na naplavenině,” — plakala Halja, — „zůstaň raděj zde, nech toho šafáře na pokoji!”

„Ne, tomu neodpustím, neodpustil bych mu ani tehdy, kdyby se otec vrátil z onoho světa a požádal mně za odpuštění pro svého kata. Ty ale nermuť se — nezahynu na naplavenině. Jsem si jist, že nebudu sám. Je tam jistě nemálo našinců, kteří zkusili totéž co my a rovněž, jako já zatoužili po svobodě. Tam se s nimi sejdu. Seberu několik odvážlivců a odtáhneme k Dunaji do nové Síče. — Až se to stane, jednou v týdnu za temné noci podívám se do včelína, abych vzal si potraviny, které mi tam vždy uschováte.”

„Drahý bratříčku!” — naříkala Halja. — „Zůstávám úplným sirotkem. — Otce mi zabili a nyní i ty odcházíš.” —

„S tebou zůstává muž a dítě — nebudeš samotna. Já ale nemohu zde vydržet ani jednoho dne. Nyní musím vykonat zasloužený trest na šafáři — ráno naleznou jej mrtvého. Proto odeberte se dnes brzo ke spaní a to do domu, abyste byli viděni cizinci a nepadlo na vás podezření z vraždy. S Bohem, Haločko! S Bohem Demku! Snad se ještě uvidíme . . . v nové Síči!”

„Ach,” — povzdechl Demko, — „také bych se s velkou radostí odebral s tebou, ale . . .”

„Ale já a Mykolcja tě poutáme,” — dodala smutně Halja. — „Již asi lituješ, žes si mne vzal?”

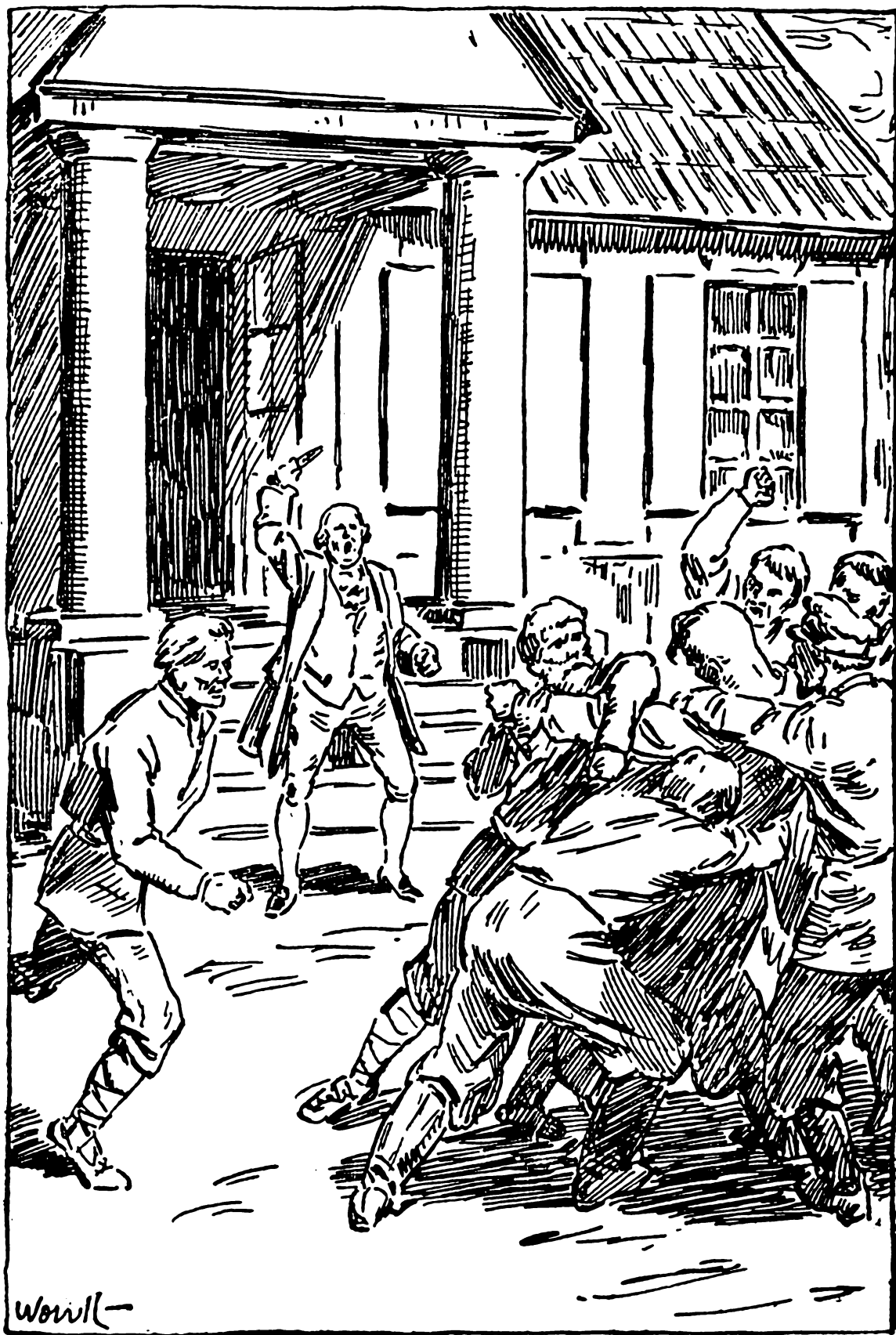
„Zachraň bůh, abych toho litoval!” — horoucně vykřikl Demko. — „Uslyšel jsem o nové Síči, kde tovaryšstvo asi vede volný život, kdežto my jsme zde ponechání hanbě a týrání. Jen proto se mi bezděky povzdech vydral z úst . . . Neobávej se, nikdy tě neopustím.”

Tak i učinil. Spali v domě, přeplněném cizinci. Ráno se probudili, vyrušení shonem a křikem Moskalů. Vyběhli z chaty a dozvěděli se, že v noci byl šafář zabit.

Za několik hodin přijel správce a jal se případ vyšetřovat. Když se dozvěděl, že starý Balan zemřel ihned po návratě z mučení a že jeho syn minulé noci kamsi zmizel, usoudil, že byl to on, kdo zabil šafáře. Na místo zabitého jmenoval jiného, mladého hochu a uděliv patřičné rozkazy, odejel.

Stavba vesnice pro moskevské přistěhovalce prováděla se plným tempem. Ani Demko, ani jeho sousedé Lantuch a Lubjaný nekladli Moskalům odporu — byli tak potlačeni, že s úplnou lhostejností se dívali, jak cizinci berou jejich koně a voly, vytahují z domů sekery, pily, provazy a ostatní nářadí. Neminul ani měsíc, když od záporožských dvorců rozprostíraly se dvě ulice nových dřevěných domků — jedna směrem k stepi, druhá k li-manu.

Konečně Demko a Halja mohli se opět nastěhovat do svého domu. Byl to ale smutný návrat — nezvaní hosté vzali vše, co bylo možno vzítí. Haljina truhla byla úplně

S nadlidským úsilím srbl svou jedinou rukou str. 127

prázdná, nezbylo ani lepšího oděvu, ani prádla. Ba i peníze, které jí otec daroval k svatbě, zmizely z úkrytu. Halja se rozčilovala, ale Demko ji uklidňoval:

„Nermuť se, lásko moje! Chvála Bohu, že již konečně odešli, třeba nás oloupili. Nic nemůže nás rozčilovat, když víme, že opustili náš dům a nechali nás na pokoji.”

Halja konečně se uklidnila. Byla šťastna tím, že je ve svém domě s milovaným mužem a dítětem, že nejsou již obtěžováni cizinci, kteří jim vzali vše, co se jim líbilo, ale více se na nádvoří neukazovali.

Po několika dnech zpozorovala Halja, že malý synáček Mykolcja jí chřadne. Proto se odebrala k šafáři a žádala ho, aby ze všeho vzatého u nich dobytka vrátili jim třeba jedinou krávu.

„Mám maličké dítě,” — pravila mu, — „zemře hladem, nevyhovíte-li mi.”

Mladému šafáři se velmi zalíbila a ochotně jí vyhověl.

„Budeš-li ke mně milá,” — dodal přibližuje se k ní, — „dostaneš třeba i dvě krávy.”

To Halju velmi urazilo.

„Je to hanba, tak se chovati k vdané ženě!” — zakřičela, odstrkujíc šafáře, který chtěl ji obejmout. — „Nepřicházím k vám žebrat, ale slušně požádat, abyste nám vrátil krávu z celého stáda dobytka u nás zbraného.”

„Ach! Podívejme se, jaká jsi nedůtkliva! Když je to tak, nedostaneš žádnou krávu! Ať ti tvé dítě pojde, jako štěně . . . Zítرا zrána máte oba, ty a tvůj muž přijíti na robotu s ostatními knížecími poddanými.”

„Pro Boha!“ — zaplakala Halja. — „Za nic na světě to neučiní. Je kozákem a nepůjde na nucenou práci. Je vám málo, že jste vzali nám celé naše jmění a chcete ještě učinit nás otroky! Můj muž se nevyzná v rolnické práci — je voják a celé mládí byl ve vojsku.“

„Houby!“ — odvětil šafář. „Musí přijít — ať se mu to líbí nebo nelíbí, to mne nezajímá; že se nevyzná v rolnické práci, to nevadí — naučíme ho to bitím. Když ucítí metlu na svých kozáckých zádech tak honem se všemu naučí a zapomene na svou vojáckou hrdost.“

Uplakána a zhroucena vrátila se Halja domů, pověděla Demkovi o svém nezdaru, ale neodvážila se zmínit o robotě.

„Kdybys mi byla řekla, že jdeš k němu s takovou hrdostí,“ — pravil Demko, — „nedovolil bych ti to. Nestojí za to, abychom se před nimi ponížovali. Zítra ráno se odeberu k Hlobovi, vypovím mu všechno a on nám pomůže. Bude mít Mykolcja mléko i bez moskevské lásky. Již pozítří budeme mít krávu.“

„Můj Božíčku!“ — naříkala Halja. — „Ještě před měsícem náš dvorec oplýval zámožností, radostí a štěstím, a nyní musíme žebrot. Co máme počítí?“

„Netrap se, Haločko! Nechali nám zatím dům a včelín a nemohou vypít vodu z limanu, který je pln ryb. Seberu med, prodám ho, vydám se na rybolov — vydělám tolik, že nám to postačí na živobytí. Pak se dozvíme něco o nové Síči a přestěhujeme se do jejího okolí, dál od těchto Moskalů.“

„Ano,“ — souhlasila Halja, — „dál od tohoto místa, kde jsme poznali poslední dobou tolik neštěstí.“

Druhého dne ráno Demko odešel do včelína, nalil včelám vody. Šňal se stromu nový roj a vrátil se domů, aby se odebral pěšky ke Hlobovi.

Tu najednou do světnice vrazil šafář a zařval:

„Hej, lenochu! Proč nejdeš? Myslíš, že tě budu prosit?“

„Kam že nejdu?“ — podivil se kozák.

„Na panskou robotu! Přece jsem včera řekl tvé krásce, abyste se oba ráno dostavili na práci.“

Rohoza se zarděl. Pochopil, že se blíží něco velmi hrozného. Avšak s největším napětím sebeovládání klidně, ale rozhodně odvětil:

„Na robotu nepůjdu a ani svou ženu nepustím.“

„Ejhle! Ale proč?“

„Proto, že nejsem otrokem. Dosti, že jste nás oloupili o celé naše jmění a nechcete ani krávu z celého našeho stáda vrátit, třebaže se žena před vámi ponížila, prosíc o to.“

„Nech tlachání a hybaj oba do roboty!“

„Kozák nikdy se otrokem nestane!“ — odsekl Demko.

„No, to ještě uvidíme,“ — řekl šafář a odešel.

Za několik minut se vrátil s desítkou Moskalů a ti, jako našťvaní psi vrhli se na Demka. Nepomohla mu ani bohatýrská síla, ani usedavý pláč Haljin — byl spoután a odvezen na voze ke správci.

„Ty se opět bouříš!“ — houknul na něho, když spoutaný Rohoza se postavil před ním. — „Proč nechceš pracovat?“

„Chci pracovat, a vždy jsem rád pracoval ve svém hospodářství,“ — odpověděl, tváře se klidným. — „Nyní

jsme ale já a moje žena přišli o všechno naše jmění, zanechané nám jejím nebožtíkem otcem. Nemáme kde a s čím pracovat.”

„Na robotu proč nejdeš?”

„Protože nejsem nevolníkem!”

„Ale kdo jsi?”

„Jsem volný! Záporožec!”

„Tak? Jsi Záporožec,” — zařval rozvzteklý správce a utíkal do pokojů, nechaje všechny státi s vyvalenýma očima. Za chvíli se vrátil s nůžkami v rukou.

„Držte ho! Ale držte pevně!” — houknul správce, přibližuje se k Demkovi. — „Uříznu mu čupřinu*) pak snad zapomene, že kdysi byl Záporožcem! Držte mu hlavu!”

Demko ze všech sil se bránil největšímu pohanění, který je uříznutí čupřiny, byl ale obklopen čeledíny, že se ani nemohl pohnouti. Když ale správce natáhl k němu ruku s nůžkami, Demkovi se podařilo tak silně kousnout ho do ruky, že krev mu vytryskla.

„Srazte ho k zemi! Duste ho, psa!” — zařičel pln vzteku. — „Uduste ho až k smrti.”

Demko byl povalen na zem. Kdosi přitlačil mu prsa kolenem, správce uchvátil jeho čupřinu do levé hrsti a pravou rukou odstříhl mu ji až ke kůži.

„Tak to bude lépe,” — pravil s chechtotem. — „Nyní již nikoho ani nenapadne, žes byl kdysi Záporožcem. A teď ho odnese do konírny a nařežte mu metlou, kolik vám bude libo. Jen dejte pozor — dobře bijte, aby celý svůj život na to pamatoval. Ne-li, tedy vaše záda také zkusí metly.”

*) Záporožci si holili celou hlavu, zanechávající na temeni pramen vlasů, což bylo odznakem kozácké hodnosti.

Opět začalo týrání těla a duše člověka, který se nechtěl státi otrokem.

Když zakrváceného, polomrtvého Demka přivezli domů, nebyl s to ani sloven se ozvat Halji, která zalévajíc se slzami omývala a obvazovala mu jizvy, líbala ho a nazývala ho nejmilejšími jmény . . .

Tři dni nebyl řeči schopen, ale myšlenky pilně pracovaly, vytvářejíce se v jediné přání:

„Smrt jemu, aneb mně! Nesmyji-li tuto hanbu krví, nesmím zůstat naživu.“

XIV.

Čas hojí i nejtěžší rány. Pozvolna síly se vracely Demkovi, mohl již vstávat z postele, uklidnil se, takže Halja po mnohých bezesných nocích mohla konečně usnout. Jednou ale byla ze spánku vyrušena jakýmsi podivnými zvuky. Posadila se poloospalá na posteli a začala naslouchat.

Co to jsou za zvuky?

Jaksi známé, ale co?

‘ Zpozorovala, že Demko není na posteli.

Ach! Poznala ten zvuk — zvuk nože o brus . . .

Uhodla, pro koho Demko nůž brousí.

Tiše, jako kočka přiblížila se k němu a chytila ho za ruku.

„Demku! Vzpamatuj se! Co činíš!”

Překvapenému Rohozovi nůž vypadl z rukou, všecek se zachvěl, ale z očí mu svítilo odhodlání:

„Musím jej zabít! Musím!”

„Demku! Moje štěstí, láska má! Zahubíš sebe, mne a našeho syna! Duši svou zahubíš! . . . To ďábel tě pokouší!

Zažeň ho, pomodli se . . . Spolu se pomodlíme, aby Kristus vyvaroval tě hříchu!”

„Co mám učinit, Haločko? Nemohu se smířit s tím, že zůstanu žít potupen k radosti správce, jenž způsobil mi největší pohanu, jaká může stihnout kozáka . . . Nemohu se smířit s tím, že se stanu otrokem, že budu jako zvíře, které za práskotu biče koná robotu. Vím, že mne potrestají smrtí, ale přece ho zabijí” . . .

„A což my? Na nás zapoměls? . . . Vím, že nemůžeš se s tím vším smířit! To však neznamena, že se musíš vydávati smrti a svou duši smrtelnému hříchu. Máš pravdu, nemůžeš zde zůstat. Utíkej tedy do naplaveniny. Ivan je tam ještě, neboť pravidelně přichází pro potraviny do úle. Jdi k němu, a tam oba rozmyslíte, co byste podnikli pro moji záchranu.”

Mluvila tak, jen aby odvrátila ho od jeho hrozného úmyslu, sama zatím chvěla se děsem při myšlence, že zůstane zde a s dítětem opuštěná, bezbranná . . . Viděla ale, že jiného východiska není, ale přes svůj cit lásky a strachu, přece mu radila k odchodu.

„Dnes asi Ivan opět přijede člunem pro potraviny. Čekej na něho a spolu, chráněni temnou nocí odeberete se do naplaveniny.”

Celý den o té věci rozvažovali a při tom zůstali.

Když nadešel večer, Demko odnesl do včelína otcovu zbraň, připravil náboje pro ručnici a pistole, připravil zásoby slaniny, sucharů, něco z oděvu, prádla a rybářského náradí. Uschoval to vše na včelíně. Před půlnocí rozloučil se s Haljou, pokřižoval a políbil Mykolcu, který bezstarostně spal v kolébce a ještě jednou sevřel v objetí svou milovanou ženu.

„S Bohem, Haločko! Nermuť se — již něco vymyslím, abych tě vzal odtud.”

Halja nešla ho doprovodit, aby je někdo nezpozoroval.

S těžkým srdcem opouštěl Demko své rodinné hnízdo, ale s vírou v budoucnost čile kráčel do včelína. Pustil se ke břehu, jenž v tomto místě byl zarostlý rákosím a začal naslouchat.

Zdalo se mu, že čeká zde celou věčnost, ačkoliv ne-
minula ještě ani hodina.

„Co, když vůbec nepřijede? Je možno, že se již s tova-
ryštvem vydal k Dunaji” . . .

Najednou jeho sluch zachytil slabounké pleskání vesla. Za chvíli se rákosím prodrala ke břehu lodička a Ivan vyskočil na břeh.

Demko se oddělil od stínu stromu a šel k němu. ✓

Ivan uchopil dýku.

„Ivane,” — zašeptal Demko.

„Demko? Co tě sem vede?”

„Musím odejít s tebou, a to dnes . . . Povím ti vše na cestě, a nyní naložíme do lodičky vše, co jsem připravil.”

Za malou chvíli byli již daleko od břehu a ubírali se směrem k naplavenině.

Halja zatím musila zůstat pro nevolnický život. Kořila se všem rozkazům, pravidelně docházela k robotě a pilně pracovala. Na šafářovy dotazy o Demkovi odpovídala, že neví, kam se ztratil. Konečně, aby učinila přítrž vyptávání řekla šafářovi, že Demko uprchl do nové Síče k Dunaji.

To se mu zdálo dosti pravděpodobným a nechal vyptávání. Ba dokonce byl s tím spokojen, neboť doufal, že Halja bez muže bude povolnější.

Demko a Ivan pluli temnou hladinou limanu. Po čas plavby Demko vyprávěl o svých příhodách a o svém rozhodnutí zabít správce.

„Avšak Halja svými slzami mne přemluvila,“ — končil své vypravování. — „Poslechl jsem ji a prchám s tebou. Nyní musíme něco vymyslet, abychom vzali odtud i Halju s dítětem. Nenecháme ji přece Moskalům na pospas.“

„Jistě, že ne! To již cosi vymyslíme. Na naplavenině nejsme samotni — tam jsem potkal též uprchlíka Jakova Lulku a s ním se spřátelil. Toť statečný kozák, který se dostal do situace podobné tvé. Žil nad Dněprem blízko Nenasyteckého peřeje. Jednoho dne objevil se tam jakýsi moskevský hrabě, jemuž carevna darovala velké množství záporožské země. Ten se přistěhoval s celou bandou svých nevolníků, vzal kozákům všechn jejich dobytek, jeho lidé vyplenili kozácké příbytky a kozáci byli nuceni stát se nevolníky. Lulka se vzepřel jako ty, chtěli mu jako tobě ostříhat čupřinu, ale měl za holení uschovaný nůž. Zasadil ho šafářovi do prsou, způsobil mu okamžitou smrt, těžce poranil několik čeledínů a utíkal k Dněpru. Doběhl ke břehu, skočil do člunu, několika mohutnými údery vesel dostal se na bystrinu a už byl nesen rychlou vodou před očima zuřících Moskalů, kteří bezradně pobíhali po břehu a hrozili mu pěstmi. Nyní bydlíme spolu.“

Vystavěli jsme si salaš, chytáme ryby a prodáváme je v Mykytíně. Není to špatný život a hlavně, jsme úplně volní.”

Zatím co se rozednívalo, kozáci přepluli liman, zahnuhuli do říčky Podpolé a veslovali proti proudu. Pak Ivan namířil loďku do úzké klikaté říčky, po níž byla plavba dosti obtížná: co chvíli loď musila zahýbati tu na pravo, tu opět nalevo, prodírat se mezi rákosím a křovím, v němž říčka zdánlivě mizela, pak plynula do nevelkého jezírka, odkud se zase ponořila do rákosí, skrytá nejen lidskému oku, ale i slunečnímu světlu. Zdálo se, jak dlouho svět stojí, sem že se nedostala žádná lidská bytost.

„Že není cesta k nám příliš nápadná?“ — ozval se Ivan. — „Nejen Moskal, ale ani Satan se sem nedostane.“

Naplavenina se pozvolna probouzela. Nejdříve se ozvali slavíci, pak zaštěbetali jiní ptáci; něco později zaskřípaly černobílé straky, zakukaly žežulky . . . Za malou chvíli tak naplnily vzduch svým koncertem, že kozáci neslyšeli ani vlastních slov.

Slunko již stouplo dosti vysoko, ale osvětlovalo jen koruny stromů, neboť k lodi jeho zlaté paprsky nemohly se přes houšť listí prodrati.

V jezírkách, která občas kozáci přeplavali, bylo takové množství vodního ptactva, že skoro ani nebylo viděti vodu . . . Bílé labutě prořezávaly svými hruděmi světle-modrou hladinu a hrdě klouzaly všemi směry, hlučně plácali po vodě svými křídly nemotorní pelikánové, mezi rákosím kýhaly divoké husy, divoké kachny zas vyletující celými hejny vzhůru, zastiňovaly světlo slunce.

„Což, nemůže se zde kozák uživit?“ — zvolal Ivan.
„Ano,“ — souhlasil Demko. — „Ale když nastane zima?“

„No, i to by nebylo ještě zlé — k zimě se musí přichystat zemní chyše s pecí, ale s chlebem bude obtíž. Budeme asi nuceni k zimě zamířit do nové Síče u Dunaje.“

Oči obou kozáků svítily veselým ohněm, oba se těšili krásou a bohatstvím „Velkého Luhu“. Ano i Demko cítil se zde šťastným. Jen myšlenky na Halju jako černá mračna zastiňovaly světlé nebe blaženosti.

„Což,“ — pravil si v duchu, — „to již spolu něco vymyslíme, abychom i ji odvezli.“

Slunce již stouplo k poledni, když Ivan přirazil k zarostlému rákosím a křovím břehu.

„Jsme již doma,“ — řekl, zatahuje lod' do houští křoví, aby ji od vody nebylo vidět.

Vybrali z lodi zbraň, potraviny i vesla a ponořeni do vysoké trávy, která jim sahala nad hlavy, ubírali se od břehu. Nebyla to dlouhá cesta a po několika minutách chůze dorazili do salaše, postavené na paloučku.

„Puhu — puhu!“ — zvolal Ivan ještě z dálky dle kozáckého zvyku.

Ze salaše vyšel již starší kozák, Jakiv Lulka. Jeho vousy a čupřina byly již protkány stříbrnými nitěmi stáří, avšak ohebná postava, široká ramena a bohatýrská hrud', svědčily o plném zdraví a síle.

„Co vidím?“ — ozval se k Ivanovi. — „Odjel jsi sám a vracíš se ve dvou!“

Demko Rohoza smekl čapku.

„Bud' te zdráv, strejdo! Přijmete mne do společnosti?“

„Čím bude nás více, tím bude veseleji,” — odpověděl Lulka. — „Počínej si zde, jako doma.”

Demko mu vyprávěl o všem, co se mu přihodilo, a ihned nato začali se radit, co mají učinit pro záchranu Halje. Zatím ale nemohli nic vymyslet.

„Odvéztí ji za temné noci sem — to není žádná obtíž,” — pravil Lulka. — „Musíme ale míti na zřeteli, že se blíží podzim. Co počne zde s nemluvnětem? Ani mléka, ani chleba. Vydati se někam jinam do Ukrajiny, — ale všude je zavedeno nevolnictví . . . Nezbývá, než pomýšleti na cestu do nové Síče. A k tomu potřebujeme peníze.”

„Ano peníze,” — smutně řekl Demko. — „Díky Moskalům zůstali jsme skoro žebráky — všechno nám vzali.”

„No, nermuť se,” — povzbuzoval ho Ivan. — „K čemu je v říčkách tak mnoho ryb? My tři nachytáme jich tolik, že během měsíce utržíme peněz, kolik bude nám zapotřebí. Jen to je zlé, že do Mykytína, kde můžeme ryby prodávat, je hodně daleko. S malým nákladem ryb nestojí za to tam jeti, — když budeme chtít nahromadit mnoho ryb, tak dříve chycené nám leknou.”

„To je snadná pomoc,” — ozval se Lulka. — „Napleteme koše, do nich budeme dávat chycené ryby a pak koše ponoříme do vody. Tak může ryba vydržet velmi dlouho. Když budeme jich mít mnoho, odvezeme je na prodej.”

Při tom zůstali. Brzy ráno vstávali, chytali ryby a dávali je do košů. Pracovali pilně a svorně, povzbuzováni myšlenkou na cestu k nové Síči. S výživou neměli obtíže — ryb, vodního ptactva a zvěřiny měli až nazbyt. Jen pro chléb a sůl musili se vždy vypravit k Balanovu dvorci.

Týden po útěku se Demko ochotně přihlásil k této cestě — chtěl třeba na jeden okamžik uviděti se s Haljou.

„Tak Bůh tě provázej,” — řekl Ivan. — „Znáš cestu sám, nebo musím jeti s tebou?”

„Je to zbytečná otázka,” — děl Demko. — „Víš přece, že kozákovi stačí jednou uvidět cestu, aby pak ji poznal třeba se zavázanýma očima.”

Odplul v poledne, aby ještě za dne se dostal ze spleti jezer a říček do Podpolné, když doplul k limanu, slunce již zapadalo. Přirazil ke břehu, aby počkal na soumrak. Za večerní tmy vyplul na liman. Jako nepatrný vodní brouček klouzala lodička temnou hladinou a vbrzku přirazila k lesnatému ostrovu poblíž dvorce, neboť v některých chatách ještě svítila okénka.

Mladý kozák se posadil pod vrbu a netrpělivě čekal, až ona světélka zhasnou. Konečně nezbylo v tmavé dálce ani jediná skvrna světla. Co možná tiše ponořuje vesla do vody, Demko vesloval ku břehu. Doběhnouti do včelína a vzítí z úle Haljou připravené potraviny bylo věcí několika minut. Avšak vědomí, že milovaná žena a dítě jsou mu tak nablízku, přemohlo Demka a bez rozpaků plížil se ve stínu stromů k domu. Tak se dostal k maličkému okénku, jež se dívalo do zahrady a lehce zaškrabal na sklo.

Nebylo to po prvé, co Halja spala, jako ptáček na větvičce. I nyní ihned uslyšela toto jemné škrábnutí. Nebylo nutno jí vysvětlovat, kdo by to mohl být. V okamžiku byla na nohou a neslyšnými kročejí klouzala k zahradě.

„Demku! Radosti má, mé utrpení!” — zašeptala plna smutného štěstí.

„Moje ubohá hrdličko! Nemohl jsem zdolat touhy a jsem zde!”

Jako dva stíny vklouzly do světnice. Byla úplná tma a Demko nemohl vidět své dítě, ale nahmatal jeho teplé, buclaté tvářičky a horoucně je zlíbal. Nemohl též se zahleděti do očí své Halji, ale pociťoval žár lásky, jenž v nich hořel, slyšel bušení jejího milujícího srdce, dotýkal se hedvábí jejího vlasu.

Této chvíle zapomenu na nebezpečí, na správce, šafáře, ba na celý svět.

Byli spolu úplně šťastni.

Ale letní noc je krátká. Ozval se kohout a vrátil je skutečnosti.

„Je čas!” — zašeptal Demko, zasypáváje Halju polibky. —

„Demku, můj drahý! Zůstaň zde! Pokoř se!”

„Co? Pokořiti se? Státi se otrokem? Ne, raději zemřu, ale nevydám se takové hanbě.”

Ruce mladé ženy, jež svíraly šíji milovaného muže bezvládně klesly a z její hrudi se vydral těžký povzdech. Zaváhala. Chtěla mu říci, že šafář ji pronásleduje, že určuje jí nejtěžší práce za to, že není mu po vůli, ale obávala se, že by se zase Demko vrátil k svému úmyslu — zabíti šafáře a jen řekla:

„Tak jdi . . . neotálej!”

„Opět se přijdu na vás podívat. A vbrzku vás odtud odvezu. S Bohem!”

Políbiv plačící ženu, pokřižoval kolébku a tiše se ztratil ze světnice.

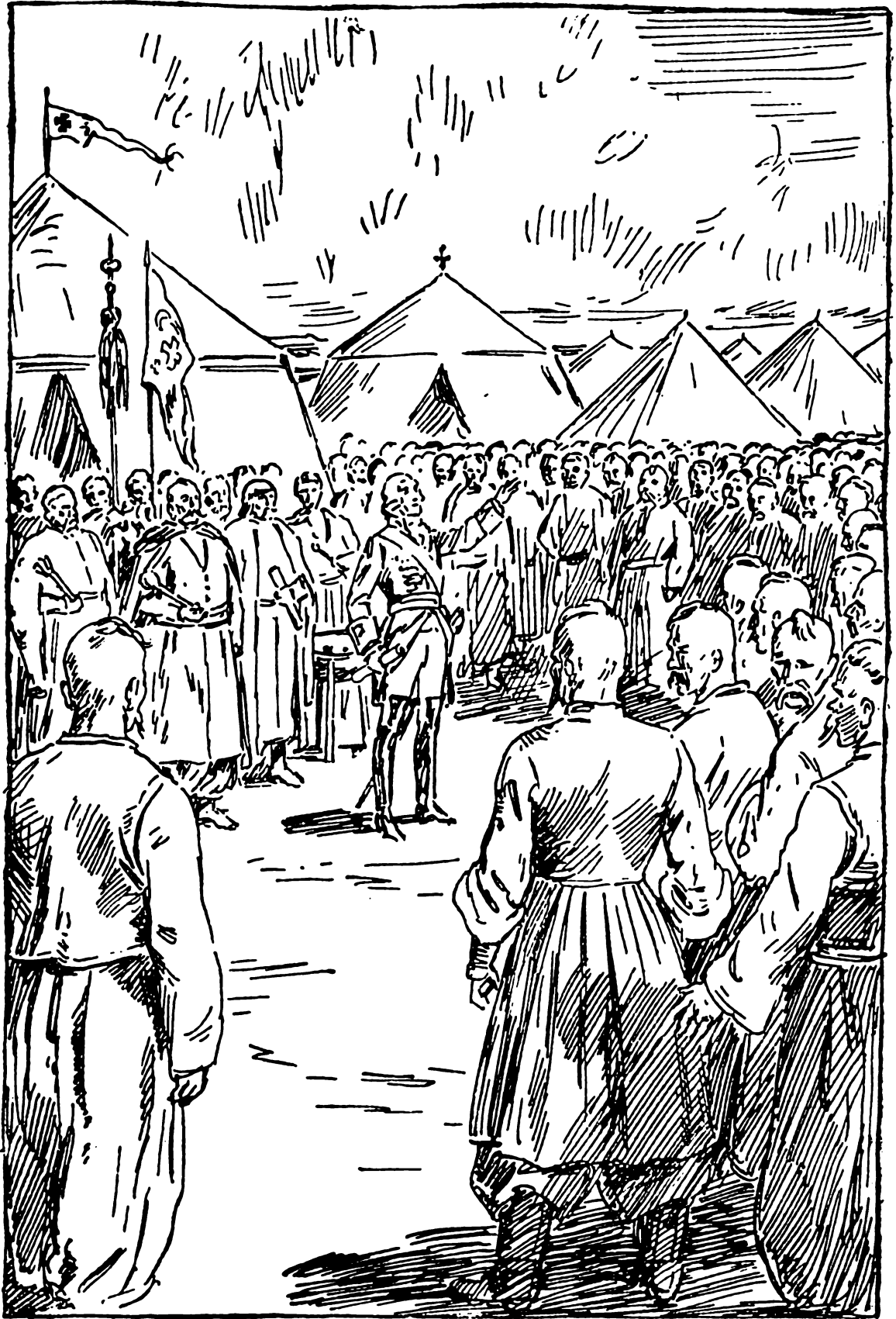
Vybral z úle potraviny, skočil do lodičky a vesloval ke středu limanu.

XV.

Již třikrát Demko navštívil Halju. Dnes jel po čtvrté. Tentokrát noc byla temná a větrná. Limanem se hnaly velké černé vlny s bílými hřbety, jež vyhazovaly lodičku do výše a pak vrhaly ji do propasti. To však Demka nezastrašilo — jeho srdce bylo plné radosti, neboť nyní pospíchal ke své milované ženě s potěšující zprávou. Co nevidět vezme ji s sebou a spolu se vydají k Dunaji. Nedbal ani šíleného vytí větru, ani rozběsněných vln — tvrdou rukou držel kormidlo, a lodička s napnutou plachtou letěla jako šíp, rozřezávajíc pěnící vlny.

Jako vždy, doplížil se do zahrady a zaškrabal na okno.

„Haločko!“ — šeptal po uvítání. — „Odjedeme odsud! Dostali jsme zprávu, že poblízkou nové Síče mezi Bůhem a Dunajem přijímají se ženatí kozáci, kteří dostávají od tureckého úřadu pěkné pozemky a stavebniny. Žijí tam úplně volně, hospodaří, nerušeně chytají ryby jak v Dunaji i limanech, tak i v moři. Za dobu, co jsem na útěku, nastrádali jsme s Ivanem dosti peněz, v těchto dnech

10 „Jeji Velitenstvo, carevna Katerina Veliká“, počal plukovnik svoji tet str. 176

prodáme v Mykytíně poslední náklad ryb, koupíme si pěkný „dub“*) a poplujeme na nová místa..”

Halja se velmi potěšila. Ihned se jala shánět po zbytcích svých věcí, které se ještě zachránily po návštěvě moskevských hostů.

„Co tě napadá?“ — zastavil ji Demko. — Nejedeme přece dnes. Musíme několik dnů počkat.”

„Ne, Demku,” — zašeptala Halja. — „Vezmi nás odsud dnes, ihned.”

„Ale nemáme ještě dub pro plavbu k Dunaji!”

„To nevadí! Přežiji tu dobu s tebou na naplavenině.”

Chytila Demka kolem krku, celým tělem přivinula se k němu a šeptala:

„Odjedeme ihned. Už to nemohu déle vydržet . . . Dnes jsem ti nic neřekla, abych netrápila tvou, i bez toho bolavou duši . . . Nyní mne ale poslechni . . . Jakmile jsi utekl, šafář mne začal obletovat. Ze všech sil se snažil mi zavděčit: i krávu přivedl do dvoru, i přestal nutit k robotě. Na místo toho denně přicházel do našeho domu a ujišťoval mne, že když jsi mě opustil, jsem volna a mohu milovat jiného — třeba jeho, a dal mi na srozuměnou, že by si mne rád vzal” . . .

„Ach, hanebník!” — zasyčel Demko, svíraje pěst.

„Pst!” zastřela mu ústa. — „Poslechni dál . . . Když jsem několikrát odmítla, ba dokonce i ukázala na dveře, sebral opět krávu, začal mě vyhánět na robotu, přiděloval mi nejtěžší práce a dokonce mi zakázal brát s sebou dítě. Ubohý Mykolca po půl dne zůstával samotný, hladový, přepínal se křikem — nebýti staré Lantuchové,

*) Velká loď.

kteřá na štěstí se uzdravila po dlouhé nemoci a ujala se našeho dítěte, bylo by nám zhynulo. Však i to bylo ještě šafáři málo — včera mi sdělil, že nevezmu-li si ho, budu oddána za některého z čeledínů, že správce po tvém útěku má k tomu právo . . . Vidíš, že se svým utrpením jsem na kraji zoufalství. Za tyto dva měsíce jsem tolik vytrpěla, že nevím, jak se ještě moje duše drží v těle . . . Vem nás odtud ihned! Prosím tě!”

„Máš pravdu! Nemůžeš tu zůstat. Jedme!”

Rozradostněná Halja okamžikem se připravila. Zabalila Mykolcu do teplé přikrývky, odevzdala ho Demkovi a sama vzala balík se svými věcmi. Tiše vyklouzli za dveře a jali se utíkat zahradou k lodi.

Tu, najednou mohutné ruce chytily Demka ze zadu kolem pasu . . .

Neukojená touha po krásné, mladé ženě nedávala šafáři usnout. Nebylo to po prvé, že se toulal kolem Haljina domu. Tak k tomu přišlo i dnes. Jakmile nastala tma, namířil sem, zaujat myšlenkou dostat se k „tvrdohlavé *chachlušce*”*) ale vtom zpozoroval Demka plížiti se k oknu a pak vejíti dovnitř.

„Mám tě!” — zasyčel. — „Tedy nejsi odsud tak daleko a ještě se opovažuješ navštěvovat svou rodinu! Počkej drahoušku — dnes to bude poslední tvá cesta.”

Zatím co Demko a Halja se těšili ze shledání a pak připravovali se k útěku, rozvzteklý šafář vzbudil čeledíny a s desítkou siláků čekal na Demkův odchod. Tím více se rozzuřil, když uviděl, že i Halja se rozhodla k útěku.

*) Chachol, chachluška — moskevská přezdívka Ukrajincům.

„Konečně tě máme!” — zvolal radostně. — „Tedy jsi mě oklamala, když jsi řekla, že se vydal do nové Síče! Nyní již chápu, proč bylas tak nedůtkliva!”

Demko byl jako ochromený. Pravda, měl za holení nůž, ale v pažích měl drahý poklad — malého Mykolcu, nemohl se proto bránit a byl bez obtíže spoután.

Časně ráno byl s Haljou a dítětem odvezen ke správci na soud.

Ten byl velmi krátký.

„Co? Jak vidím, jsi tvrdohlavý!” — děl správce. — „Ani metly, které tvá záda již dvakrát zkusila, nenaučily tě poslušnosti. Namístež abys se pokořil a stal se pořádným pracovníkem, schoval jsi se jako vlk v lesích. No, chápu tě — jsi přece kozákem, nenavykls rolnické práci a k tomuž nucené . . . Tvým povoláním je válka . . . Abys neříkal, že jsme neústupní, rád ti vyhovím. Chceš-li zůstat vojákem, dobrá — dáme tě do pikinerského pluku. Ještě dnes odvezeme tě do Samary, kde je posádka. Ale před tím ho poznamenejte, aby každému bylo známo, že je zběhem.”

Demko ani slovem se neozval, neboť chápal, že slova jsou zde zbytečná. Ať se těší katové — jsou nyní u moci. Nebude žádat za slitování, ale moskevským vojákem nezůstane! Uteče a unese Halju. Ne-li — vezme si život.

„A co máme s ní učinit?” zeptal se šafář, ukazuje na Halju. — „Přechovávala zběha a nyní se chystala k útěku s ním. Měla by býti potrestána.”

Správce se zahleděl na krásnou mladou ženu. Její krása obměkčila srdce pána duší a těla bytostí, jež se jmenují poddaní.

„Pro po prvé,” — řekl shovívavě, — „udělte ji dvacet ran metlou.”

Jak je živa, nejen že nikdy nebyla bita, ale nezaslechla ani nadávky. Nyní, uslyševši tato slova, byla jata hrůzou blížící se pohany a na tělesnou bolest ani nepomyslila.

„Slitování! Netupte mne tak,” — prosila zalévajíc se slzami. — „Co jsem zavinila? Že chtěla jsem utéci se svým mužem? — Je to proto, že ho mám celou duší ráda. K tomuž i svatá církev káže, aby žena následovala muže, kam jen se odebere. Za to že bych si zasloužila trest? Je to spravedlnost?”

„Nepoučuj mne,” — houknul správce, — „nebo ti ještě zvýším trest.”

Halja před ním klekla.

„Pro Boha! Nezahanbujte tak čestnou ženu a matku.”

„Vstaň, Haločko!” — Ozval se Demko. — „Ještě větší hanbou je klečeti před katy! Není to hanba pro nás trpěti mučením těla a duše, je to hanba našich utlačovatelů, kteří týrají nás, bezbranné.”

Pak se obrátil ke správci:

„Hej ty, kate, Týrej mě, umuč! Stáhni ze mne za živa kůži, ale nech na pokoji ženu, slabou tělem a duchem!”

Nenavykl správce takovým řečem. Navykl, aby poddaní prosili za odpuštění, klekali před ním, aby jako psi před ním se plazili a líbali mu nohy. Takovým občas od-pouštěl jejich vinu.

Kdežto nyní stojí zde člověk, jehož je neomezeným pánem, kterého smí bít, ba i zabít, stojí před ním s hlavou vztyčenou, hrdě upírá do jeho očí svůj zrak a v přítomnosti poddaných ho uráží . . .

To je neslýchaná drzost, jíž jsou schopni jen *tvrdohlaví chachli*. Carevna velmi dobře učinila, že zbořila Síč, toto hnízdo umíněných nafoukanců. Nebojí se ani smrti, jen aby se nedotkli své „kozácké hrdosti.“

„Ženě pro její pokornost odpouštím,“ — řekl sotva zdržuje svůj vztek. — „Ale toho rasa bijte až ztratí vědomí . . . Pak ho polévejte vodou, a když se probere, opět bijte. Tak to učiňte třikrát. Vydrží-li to a nezemře, vypalte mu znamení a odvezte do Samary k pikinerskému plukovníku. Ty zas, krásko, odejdi domů. Jen se měj na pozoru — uteče-li tvůj muž od vojska, oddám tě prvnímu, koho zahlédnu.“

Halja usedavě plakala, jako malé dítě. Vědělať, že u Moskalů, kdo se jednou dostal do vojska, zůstal tam navždy. Jen mrzáky pouštěli domů.

„Požehnej synovi,“ — stěží mohla říci.

„Ať mu Bůh Svatý žehná,“ — odvětil Demko, — „já ani pokřižovati ho nemohu — mámť ruce spoutané. Nemuť se, Haljo, a věř — třebaš i z onoho světa, přece přijdu pro tebe!“

Dle šafářova pokynu Halju násilně odtrhli od muže a odvezli domů.

Demko pak byl odveden do konírny a začalo nelidské, ďábelské mučení. Bili ho tak náruživě, že po několika ranách mu vytryskla krev z kůže, a ještě se zlobili, že nekřičí.

„Prokletý *čerkas*,*) — poznamenal šafář, — ani nezasténá. Bijte lépe!“

*) Moskevská nadávka Ukrajincům.

A bili ještě hrozněji. Nejen z jizev na těle, ale i z uší a úst mu chrlila krev, ale katové neustávali, až ztratil vědomí.

„Dost!” — rozkázal šafář. — „Může ještě zemřít a to by byl pro něj velmi lehký trest. Musí to ještě zkusit a to dvakrát, jak to nařídil pan správce. Polévejte ho vodou!”

Když po dlouhém polévání studenou vodou Demko se probral ze mdlob, v mučení pokračováno . . . A tak po třikrát.

Poté ho skoro neživého vynesli na čerstvý vzduch. Mnoho stálo námahy, aby navrátili ho k vědomí. Když konečně otevřel oči a vydechl, rozpálili na ohni železné razidlo s knížecími inicialami, jimiž znamenali koně, a vypálili mu na ruce znamení. I toto poslední mučení vydržel bez hlesu. Jen sotva slyšitelně zašeptal:

„Katové!”

„Mlč, hovado čerkaské!” — houknul šafář — a udeřil ho do tváře. „Sotva duch se drží tvého zohaveného těla a opovažuješ se ještě urážet. Na místě carevny dal bych tyto chachly všechny vyvraždit a to s ženami a jich štěňaty, poněvadž nikdy se nestanou pokornými poddanými a ještě našince mohou naštvati proti pánům.”

Potom mu oholili polovici hlavy, jak to u Moskalů činili se všemi trestanci a jako pytel, hodili ztýraného do kůlny.

„Nezahyne-li do rána,” — nařídil šafář čeledínům, — „odvezte ho zítra do Samary. Střeďte se ale, aby neutekl. Je pravda, nemůže se nyní pohnout, ale čert se v těch čerkasech nevyzná — jiný, pořádný člověk po takovém bití by již dávno zemřel, ten ale je jako had tuhý. Dost možná, že by za několik hodin mohl utéci.”

XVI.

Mladý Balan a Lulka dva týdny marně čekali na Demka. Třetího týdne, když prodali poslední připravenou zásobu ryb a koupili si dub, rozhodli se vydat na cestu.

„Kdož to ví,” — pravil Lulka, — „snad nechtěl se již rozloučit se ženou a dítětem, pokořil se Moskalům a chodí na robotu.”

„Ne, to ho málo znáš,” — odporoval Ivan, jen aby se svého švakra zastal, ačkoliv i jemu napadla tato myšlenka. — „Není z těch, kteří se podrobují nepřátelům. Jeť statečným kozákem, ani smrt ho neodstraší.”

„Ale vábivé ženské oko svede i nejstatečnějšího kozáka. Bylo snad málo hrdinů, kteří vyměnili šavli za vřeteno a kozáckou svobodu za ženinu bačkoru. Ať je jak je, ale dál čekat nemůžeme.”

„Je možná, že se mu něco stalo,” — snažil se Ivan zastati se Demka, — „není vyloučeno, že ho i zabili a sestra s malým dítětem zůstala samotna na pospas Moskalům. Měl bych tam skočit a podívat se na čem jsme.”

„To je naprosto vyloučeno. Demko odejel na lodičce, člun jsme nechali v Mykytíně, když jsme koupili dub. Nevypravíš se přece s těžkým dubem proti proudu.”

Nezbývalo nic, než-li souhlasit s Lulkou. Naložili na dub vše, co mělo jakousi cenu a druhého dne časně ráno odpluli.

Demko s těžkými okovy na rukou a nohou putoval ve voze do Samary. Tělo pokryté krvácejícími jizvami bylo jako v ohni. Nedbal však tělesné bolesti, větší bolest měl v duši, když se rozhlížel zelenou stepí, po níž kdysi harcoval na bujném koni a se šavlí po boku. Byl hotov křičet bolestí, když zočil Blyžňucké mohyly, kolem nichž nedávno jel s Haljou a jejím otcem do Samary k sňatku . . . Nyní toutéž stepí, kolem těchže mohyl je vezen sevřen do okovů, hlavou napůl oholenou jako zločinec, odloučen od těch, kdož jsou mu nejdražší.

Proklínal nyní zelenou step, i vysoké mohyly, i modré nebe, proto, že nyní mu připomínaly krásnou minulost.

„To mne asi Bůh trestá,” — řekl si v duchu, — „že jsem neposlechl bratra Petra, když tovaryšstvo se rozhodlo vydati se k Dunaji. Nyní jsou volni a šťastni, kdežto já . . .”

V Samaře mu sňali okovy, ustrojili do pikinerského stejnokroje a spolu s ostatními začali ho cvičit.

V okamžiku, kdy ruce a nohy se osvobodily od želez, začal již přemýšlet, kterak by odtud utekl.

„A to není tak těžko,” — uvažoval si. „Je pravda, že u brány vždy stojí stráž. Ale když prolezeš oknem do zahrady, je docela možno nepozorovaně zmizet.”

Dlouho o tom neuvažoval a od prvního dne od každého oběda a večeře uschoval si kousek chleba. Třetího dne v noci, když v chatě, do níž byl umístěn jeho oddíl, všichni spali, Demko vylezl oknem do zahrady a nerušeně se dostal ke břehu Samary. Tam vyhledal malý člun, na němž přeplaval řeku a zmizel v houští doubravy.

„Do rána jsem naprosto v bezpečí,” — uvažoval v duchu. — „Můj útěk zpozorují až po snídani, když povedou vojáky k cvičení. To znamená, že začnou mě hledat v celém okolí. Bylo by zatím dobře několik dnů se někde schovat, ale kde a jak? . . . Mám s sebou pouze tři kousky chleba” . . .

Tak zamyšlen vlekl se lesním houštím a pojednou se ocitl u klášterní zdi.

„To sám Bůh mi ukazuje cestu! Obrátím se na klášterního pokladníka, bývalého košového atamana. Ten za jistě mi neodepře pomoci.”

Do svítání zůstal v lese. Jakmile brána se otevřela, vkročil dovnitř a požádal vrátného, aby ho ohlásil pokladníkovi. Ten se za chvíli vrátil.

„Můžeš dál,” — řekl Demkovi.

Na jeho zaklepání se z cely ozval hlas:

„Dál!”

Když ctihodný mnich uviděl svého hosta, bezděky couvl.

V umučeném pikinerovi ani rodný otec by nepoznal mladého čiperného kozáka, jenž se svým tchánem byl zde loni návštěvou. Oči mu hluboko zapadly, nos se zostril, na obličeji ještě nyní zůstaly známky nedávného mučení.

„Můj Bože! Co se ti stalo, kozáče?”

Demko mu vše vyprávěl.

„Nyní, ctihodný otče, přicházím k vám s velkou prosbou — přechovejte mne tři aneb čtyři dni, dokud mne nepřestanou hledat. Pak se vydám na cestu, abych se dostal do nové Síče. Tam požádám své bratry o pomoc, a doufám, ačkoliv se na mne zlobí, že jsem s nimi neodešel, přece však mi pomohou zachránit mou ženu a dítě.

„Katové, katové,” — vylítlo z úst řeholníka. — „Ani divoká šelma není toho schopna . . . Nebylo by to těžko přechovat tě v klášteře, převléci tě do mnišského roucha nebo uložit do nemocnice mezi raněné, nebýti vypáleného znamení na tvé ruce . . . Naprosto nevím, kterak bych to provedl” . . .

Odmlčel se ponořen do myšlenek. Mžikem oči se mu zableskly, na rtech se objevil úsměv spokojenosti a veselým hlasem řekl:

„Pojd' se mnou kozáče!”

Šli přes zahradu, prošli maličkými dvířky v klášterní zdi a vyšli do lesa. Po krátké chůzi dostali se k velkému dubu, jehož kmen vyčníval mezi hustým křovím.

„Mám zde pro tebe úkryt, který nejen že nepřátelé nebudou, ale ani Satan by se nedovtípil, že se tam někdo může schovat.”

Prodrali se hustým křovím až ke stromu. Mnich vrazil železný hrot své berly do jedné ze skulin jimiž byla poseta kůra stromu, malounko na berlu přitlačil a ukázal se otvor, do něhož bylo možno vložit ruku. Když stařec vložil do otvoru dlaně obou rukou, začal se rozšiřovat, až v kmenu se ukázalo doupě tak široké a vysoké, že

člověk tam mohl nejen stát, ale i pohodlně se usadit. K vršku se doupě zúžovalo a konžilo malým otvorem, jímž sem vnikal vzduch.

„Vidíš, takové máme chaty. Je jich v tomto lese několik. V nich se schovávali mniši po dobu tatarských zájezdů. Tam uvnitř je do kůry zasazen silný hřeb, jehož pomocí můžeš se v doupěti zavřít a pak ho otevřít.”

Kozák vřele děkoval a chtěl již vstoupit do úkrytu.

„Počkej, synu! Tam bys se znudil sedět. Zůstaň zatím venku mezi křovím. Až zaslechneš hlasy pronásledovatelů, pak se uschováš a zavřeš otvor. Budeš zde v úplném bezpečí. Sem ti vždy donesu snídani, oběd a večeři. Nepřijdu-li občas sám, pošlu po některém mnichovi. Těch se neobávej, — neprozradí. Jsouť všichni bývalí Záporožci. S Bohem!”

Demko políbil starcovu ruku a zůstal sám u vchodu do svého úkrytu.

Do klášterního dvora přicválal dragounský oddíl. Velitel oddílu skočil s koně a rozkázal, aby ho dovedli k představenému.

„Zde v klášteře se uschoval zběh — pikiner,” — řekl nedosti uctivě. „Nechcete-li se dočkat velkých nepříjemností, musíte nám ho vydat.”

„Nemáme tady žádného zběha!”

„Musí být zde. Na písku od břehu až k bráně zůstaly stopy — tedy šel rovnou sem.”

„Ještě jednou říkám, že zde není. Chcete-li se přesvědčit, můžete prohlédnout celý klášter — nebráním tomu.”

Asi tři hodiny zdrželi se dragouni v klášteře. Prohlídli všechny cely, nemocnici, kostel, sakristii, zvonici, sklepy a vše, kde by se mohl člověk uschovat. Prohlédli ruce všech mnichů, v domněnce, že zběh se přestrojil do mnišského oděvu a vypálené znamení ho prozradí.

Bylo ale vše marné.

„Zde není,” — řekl velitel oddílu. — „Ale rozhodně skrývá se v okolí kláštera. Prohlédneme les.”

Za branou jezdci se rozdělili na několik skupin a vydali se různými směry.

Demko zaslechl dusot koní a lidské hlasy. Skočiti do doupěte a zavřítí se, bylo dílem krátké chvíle.

Několik hodin cválali lesem, přibližovali se i k dubu, v jehož doupěti seděl zběh, ale po dlouhém marném shonu opustili les.

Když umlkl dusot kopyt, kozák odstrčil kůru a vystoupil z úkrytu.

Krátce na to zočil na pěšince svého ochránce se džbánem v ruce a balíčkem pod paží.

„No, je už zatím po pronásledování. Odcválali poltavskou silnicí a budou asi hledat v okolních vesnicích a dvorcích... Zde mám pro tebe oběd. Najez se, a až se setmí, donesu ti večeři.”

Zatím co Demko jedl, stařec se posadil vedle na trávník.

„Tak, rozhodl jsi vydati se do nové Síče?”

„Ano, ctihodný otče!”

„Je to daleká a nebezpečná cesta.”

„Toť jedno. Musím se tam dostat stůj co stůj a to co nejdříve. Nemohu přece nechat svou ženu a dítě Moskalům na pospas.”

„Máš pravdu a Bůh ti pomůže.”

Tři dny prožil Demko v lese. Ve dne seděl u vchodu do svého skrytu, noc přespával sedě uvnitř a uzavřev otvor. Čtvrtého dne za svítání bývalý košový přivedl osedlaného koně a přinesl oděv mnicha nováčka.

„Přestroj se, můj synu, a s Bohem na cestu. Takto přestrojen, jsi v největším bezpečí. Budou-li se tě cestou vyptávat, řekneš, že jedeš do Myrnopojanského klášteřa na Moldavu s dopisem od převora. Zde je ten dopis. V torbách u sedla je potravin pro týden cesty. Vezmi ještě tento sáček s penězi, rovněž nebude ti zbytečný. Cestu asi dobře znáš, neboť jak jsi mi loni vyprávěl, účastnils se několikrát tažení do Bender a Kilijí.“

„Drahý otče,“ — zvolal rozradostněný kozák. — „Nenalézám slov, abych vám mohl děkovat!“

Nemáš zač! Je to naší povinností, abychom jeden druhého podporovali. S Bohem, kozáče! Ať Kristus tě opatruje.“

XVII.

Nebyla Demkova cesta lehká a bezpečná. Aby se vyhnul zalidněným cestám ubíral se nezalidněnou stepí. Bylo to sice bezpečnější, ale měl občas obtíže s jídlem a vodou. Mimo to po zažitých mučeních bylo jeho zdraví otřeseno a skoro tři týdny cesty nezůstaly bez následků. Ale přece se dostal k Bůhu.

Přečkal přes den v rokli, aby si odpočinul a aby za noční tmy unikl Moskalům, kteří střežili hranici.

Na večer ovinul koni kopyta hadry, aby dusot ho neprozradil, potichu přebrodil řeku a byl již na turecké půdě.

„Kdo jede?” — ozval se kdosi ukrajinsky. — „Stůj, nebo střelím.”

Demko, připravený k setkání s tureckými strážemi, byl velmi překvapen, zaslechnuv ukrajinská slova. Bylo to ale radostné překvapení.

„*Puhu-puhu!*” — zvolal z plných plic. „Kýho výra strašíte, lidé?”

„Hle! Toť našinec,” — ozvalo se z noční tmy několik hlasů a za chvíli k němu přicválal menší oddíl Záporožců.

„Mnich!” — zvolal jeden z nich. — „Však je asi bývalý Záporožec, neboť používá kozáckého hesla. Kdo jsi?”

„Což, nevidíte, že člověk?”

„To vidíme. Jak se jmenuješ?”

„Tak jako můj otec.”

„A ten, jak se zve?”

„No, to již není tvá věc!”

„Našinec, Záporožec,” — ozvaly se hlasy, — „neboť dovede vtipně odpovědět.”

„Odkud přicházíš?” — neustával první.

„Ze země,” — odvětil Demko.

„Inu, že ne z nebe! A kdes byl?”

„Toť se ví, že naproti nebi, na zemi.”

„Chlapík! Nedáš se vyhodit z konceptu! Nyní vidím, že jsi našincem.”

Za chvíli seděl již u ohně před salaší, posilněn pohárem kořalky a jídlem a vypravoval kozákům o svém smutném osudu.

„Ten zkusil,” — poznamenal kdosi. — „Jsou ale tito Moskalové ničemové!”

„Dobře jsme učinili, že jsme jim nevěřili a s celým tovaryštvem odtáhli sem,” — poznamenal jiný.

„A jak se vám zde daří?” zeptal se Demko.

„Až na to, že jsme daleko od rodné země, není nám zle,” — dostalo se mu odpovědi.

„Co přivedlo váš oddíl až sem?”

Petr nechal Demka křísiti ženu str. 200

„Nejsme zde samotni. Podél břehu je našich oddílů mnoho. Sultán svěřil nám ochranu hranice, tedy ji střežíme.“

„Je do nové Síče daleko?“

„Bude tam asi pět dnů cesty,“ — odpověděl setník, velitel oddílu. — „Odpočineš u nás několik dnů a pak ti bude ten kus cesty maličkostí.“

„Srdečné díky, pane setníku, ale nemohu se zdržovat, musím se tam dostat co nejrychleji, abych požádal bratry o pomoc pro záchranu své rodiny.“

„Když tak,“ — pravil setník, — „jdi ihned do salaše, dobře se vyspíš, a ráno po snídani pokračuj v cestě.“

Druhého dne Demko se loučil se svými hostiteli.

„Zde budeš v úplném bezpečí. Všude jsou naše hlídky, oni ti i cestu ukáží. Zatím jed' tam k té mohyle, u jejíhož úpatí táboří jiný náš oddíl. Aby tě nezadržely turecké hlídky, potkáš-li je náhodou, tady máš propustku v turecké řeči, opatřenou razítkem.“

„Srdečné díky, pane setníku, za pohostinství a starost,“ — řekl Demko a skočil na koně. „S Bohem!“

„S Bohem, pane tovaryši!“ Šťastnou cestu ti přeji!“

S veselým srdcem ubíral se domnělý mnich stepí. Radostně se usmíval modrému nebi, plnou hrudí vdechoval vzduch, který se mu zdál lehčím. Cestou několikrát potkával jezdce v červených kontuších, dobře vyzbrojené a na pěkných koních.

„Vypadá to, jako na Ukrajině za dobrých časů,“ — pomyslíl si. — „Za řadu let se sem nastěhují kozácké rodiny, postaví si dvorce, zem se pokryje vlnící se pšenicí, pak skoro nikdo neuvěří, že je to turecká zem.“

Na večer se dostal k limanu, kde potkal větší skupinu Záporožců, kteří zde rybařili.

I zde byl mile uvítán a pohostěn. Přespal noc v salaši, a ráno se vydal na další cestu.

„Kterak mám jeti, abych se dostal do nové Síče nejkratší cestou?“ — otázal se před odjezdem.

„Drž se blízko břehu moře a tak přijedeš k Chadžibejevu limanu. Tam jsou také našinci, oni ti zas ukáží další cestu.“

Poblíž Tylihula a Chadžibeje Demko uviděl několik nových chat, obydlených kozáckými rodinami, jež se sem přistěhovaly.

„Já rovněž přivezu Halju sem,“ — pravil si v duchu. „Zde všechno je jak na Ukrajině, i liman i step i pěkné podnebí, a co nejdůležitější, co právě našemu lidu ve vlasti chybí, zde je kozák úplně svobodný.“

Konečně se dostal Demko do malého moldavského města Vilkovo, položeného na břehu Dunaje.

Zde byla již větší ukrajinská posádka pod velením plukovníka Sverbynosa.

Vyslechnuv Demkovo vypravování o jeho příhodách, plukovník se začal smát.

„Je vám to, pane plukovníku, k smíchu, pro mne to ale dopadlo velmi smutně.“

„No, tos si kozáče zasloužil, tak jako ostatní. Kýho výra jste uvěřili Moskalům? Kdybyste byli odešli tehdy s tovaryštvem, nezkusili byste tolik běd. Neměj mi to ve zlé, ale opravdu vypadáš směšně, přesto, že celým srdcem cítím s tebou . . . Čiperný, mladý kozák a v mnišském rouchu! Ba i brada ti vyrůstá.“

„Neměl jsem cestou nazbyt času, abych se mohl holiti,“
— vylouval se.

„Zápороžec vždy musí mít čas k tomu, aby se nepodobal hastroši . . . Tak tedy se vracíš k nám? Že zápороžská *solomácha**) je chutnější, nežli moskevské koláče?“

„Ať si naši nepřátelé na koláčích sami pochutnávají!“
— odvětil Demko.

„Ano, kozáče. Pokud máš šavli při boku, potud můžeš se domáhat, abys byl považován za člověka. Pokud existuje Síč, potud národ ukrajinský může věřit v osvobození. Jen svou šavlí vybojujeme si svobodu. Nepomohou nám žádní spojenci. Měli jsme spojence Tatary, Poláky, nyní máme Moskaly, ale každý spojenec jen touží tak nás sevřít ve svém bratrském objetí, abychom se ani pohnout nemohli. Pokud jde o Moskaly, tedy dle mého mínění, není jim možno zazlívati, že tak krutě s našinci nakládají. Vždyť nechápou, co je to svoboda, a proto nemohou pochopit naši touhu po svobodě, a když nechceme svůj krk strčit do jařma, tak se jim to zdá zločinem, ano i smrtelným hříchem, a proto nakládají s námi jako se zločinci. A není divu: Veškera pokolení vyrůstala v ovzduší otroctví. Pouze car se těšil svobodou, ale i své nejvyšší hodnostáře považoval za své otroky a mohl s nimi nakládati dle libosti. Ti zas tak jednali se stavy nižšího stupně, a tak dále. Když šlechta je v úplném otroctví cara, co tedy je možno říci o temném, duchovně ubohém a úplně trpném lidu? Pro šlechtu nebyl ničím jiným než zvířetem, který pro ni pracuje. Nyní carevna štědrá rukou daruje svým šlechticům ohromné ukrajinské pozemky, dle moskevského zvyku i s lidem na těchto pozemcích žijícím.

*) Pokrm z řídkého těsta s máslem nebo se sádlem uvařený.

Navyklí naprosté pokoře nevolnicky založeného moskevského lidu, tito páni dostavší darem ukrajinské země, s duší, tělem a majetkem našeho lidu, jsou velmi překvapeni ba i rozvztekleni, nechce-li lid považovati se za zvěř. Jim se to zdá vzpourou, největším zločinem proti carovi, ba i proti Bohu, který prý učinil cara neomezeným vládcem celého národa, a car dal šlechtě tutéž vládu nad životem a smrtí prostého lidu. Když tu najednou „nějací chachli“ brání své právo — právo člověka. Byla to největší chyba slavného hetmana Bohdana Chmelnického, spojenectví s carem Moskevským. Demokraticky založené Ukrajině, despotická Moskva není dobrým spojencem, jako pro moskevský absolutismus existence samosprávné Ukrajiny, zalidněné svobodomyšlným národem, je hotovou zkázą. Proto je nutno tuto samosprávu zničit, proto se musí vyklepávat z hlav „umíněných chachlů“ každá myšlenka na svobodu, proto bijí, trýzní a zabíjejí našince . . . Ano, ano! Jen šavlí přinutíme naše sousedy, aby nás považovali za lidi a dovolili nám v naší vlastní chatě jednat jak je nám libo, ale ne jak tomu bude leckterý náš spojenc chtít.”

„Přinutíme, pane plukovníku!” — zvolal Demko. — „Nezničena je ještě Síč Záporožská, nezrezevěly záporožské šavle, nezotročila se srdce Záporožců — tedy vybojujeme Ukrajině svobodu!”

Další cesta koňmo nebyla již možna, proto Demko nechal koně ve Vilkově. Demko se ocitl na čajce, která s nákladem mouky a několika Demkovi podobných uprchlíků vydávala se mořem do nové Síče.

Ještě před východem slunce odrazili od břehu a za malou hodinku vpluli z ústí Dunaje do moře. Mírný příznivý vítr, vesele zahrávající si vlnkami, rychle poháněl loď kupředu. Z vody se vynořilo slunce a pozlatilo hřebeny vln.

„*Sláva Ti, žes nám ukázal svět!*” — pokřižoval se starý kormidelník. „Bůh nám žehná dobrým počasím. Ještě před západem slunce dostaneme se do Sulimské úžiny a odtamtud do nové Síče je co by kamenem dohodil.”

Kdosi zanotoval píseň, k němu se přidružili ostatní a s vlnami o závod letěla okřídlená slova:

*„Hej, rozhoupal vítr vlny
na mořské hladině,
pohání kozácké lodi
k daleké cizině . . .”*

Širé moře, lazurové nebe a bujará píseň naplnily Demkovu duši citem svobody, takže veškerá mučení, která nedávno zkusil, zdála se mu nyní jen děsným snem. Jeho myšlenky předháněly vítr a letěly tam, kde vyrůstá svoboda ujařmené vlasti, do nové Síče.

„Jen počkejte,” — zahrozil pěstí směrem k severu, — „vbrzku se přesvědčíte, kdo je pánem Ukrajiny!”

K večeru loď zahnula do Sulimské úžiny a druhého dne brzy ráno přirazila ke břehu u nové Síče.

Demkovi radostně zabušilo srdce, když na dunajském ostrově uviděl třicet osm nových *kuriňů*, síčovou kancelář, pokladnu a nedokončenou stavbu kostela.

Záporožci zvědavě okukovali mladého mnicha, který kráčel náměstím, ale Demko si toho nevšiml a pospíchal k Platnyrivskému kurini, doufaje, že tam najde svého staršího bratra, Petra.

„Lidičky, hled'te!“ — ozval se dětský hlas. — „Mnich! Odkud se tu vzal?“

Domnělý mnich se obrátil a poznal svého nejmenšího bratříčka.

„Vasytku!“ — zvolal radostně. „Skutečně tě vidím? Hle, jak za tu dobu vyrostl!“

Kluk se zarazil, ale poznal Demka a vrhl se mu do objetí.

„Demku! Můj drahý bratříčku! Jak jsem šťastný, že tě konečně vidím! Ale . . . proč ses stal mnichem?“

„To není tak důležité! Řekni mi raději, kde jsou Petro a Hnat.“

„Jsou zde! Pojd'me k nim. To budou mít radost!“

Šli po břehu asi deset minut, až konečně se dostali k malé zátocce, kdež Petro a Hnat ucpávali koudelí štěrbinu nové lodi.

Uviděv Demka, Hnat nechal práce a pádil mu vstříc. Petro pak zůstal na místě. Ani dnes nemohl mu odpustit, že k vůli hezkému děvčeti opustil tovaryšstvo.

„Podívejme se!“ — řekl ironicky. — „Chystal se oženit, ale namísto toho, vstoupil do řehole!“

✓ „Chystal jsem se oženit a učinil jsem to,“ — vážně pravil Demko. — „Mám ženu a syna. Měl jsem pěkný, radostný život, netrvalo to ale dlouho“ . . .

Jal se vypravovat o svých nehodách, o smrti Haljina otce, o krutosti Moskalů.

„To sis zasloužil,“ — bručel Petr. „Byls potrestán osudem za to, žes v těžkou chvíli opustil síčové tovaryšstvo a vyměnil šavli za babskou sukni.“

Když ale Demko smeknul čapku, vykasal rukáv a ukázal vypálené znamení, Petr zařval:

„Kde máš kozáckou čupřinu? Kde?“

„Vidíš, jak tam s námi nakládají?“ — řekl namísto odpovědi. — „Vypalují nám na těle znamení, jako dobytku a veřejně stříhají nám čupřiny!“

„Kdo to učinil?“

„Knížecí správce.“

„Jakou smrtí potrestals ho za to?“

Demko zrudl v obličeji, zahanben sklonil hlavu a nedívaje se bratrovi do očí, děl:

„Chtěl jsem ho zabít, ale Halja tak úpěnlivě prosila, abych upustil od toho záměru, že nemohl jsem jí odřící a tyran zůstal naživu.“

„Zbabělče, bídny!“ — houknul Petro tak hlasitě, že kozáci, kteří pracovali nablízku přiběhli sem a shlukli se kolem bratrů. — „Nezabils šelmu, jež ti působila takovou ostudu! K vůli čemu? Že se ti zželelo plačící ženy? Po tom všem ani se nesmíš jmenovat kozákem!“

V rozčilení tak bouchl pěstí na dno lodi, že prorazil prkno.

„Neposuzuj mě tak přísně,“ — pravil pokorně Demko. — „Neposuzuj a pomoz mi! Přicházím k tobě, abych tě požádal o pomoc. Moje žena a dítě zůstaly mezi těmi barbary úplně bezbranní. Porad' mi, pomoz mi je zachránit, bratře!“

Petr zamračeně se díval stranou a mlčel.

„Tedy mi nechceš pomoci? Ani rady nedáš? Dobrá! Požádám o pomoc cizí lidi! Nemají přece všichni taková kamenná srdce, jako ty. Vyhledám si několik odvážlivců, kteří mi pomohou a nebudu tě již obtěžovat. S Bohem!“

Petr, který stál zády k Demkovi, náhle se obrátil.

„Počkej! Tys nepotrestal svého utrhače, tedy musím to učiniti já, neboť nemohu odpustit tak krutou urážku kozácké cti. Ten, kdož uřízl ti čupřinu, zaplatí za to svou krví. Půjdu s tebou do Bazavluka.”

„Petříčku, milý!” — zvolali Hnat a Vasylko. — „Jak jsi hodný!”

Oba si velmi vážili staršího bratra. Proto po všechen čas příkrého rozhovoru ani jeden se neodvážil zakročiti. Nyní ale nezatajovali svou radost a lásku k Demkovi, který tak mnoho trpěl.

„Díky ti, bratře!” — ozval se Demko. — „Věděl jsem, že mne pokáráš, ale přece jsem spoléhal na tvou pomoc.”

Petr se obměkčil:

„No, dost již! Nebudeme se zabývat špatnou minulostí, raději si rozvážíme budoucnost. Ale nejprve pojdme se najíst, neboť máš asi hlad. A také musíme tě vytáhnout z mnišského roucha a oholit, abys zde nestrašil našince.”

Po obědě Demko, oholen, přestrojen do červených kozáckých šarovarů*) a čisté vyšívané košile, seděl mezi bratry, kteří, ani Petra nevyjímaje, velmi se těšili, že jsou konečně pohromadě.

Večer přinesl Demkovi ještě jednu radost — do Síče přijel Haljin bratr Ivan, který se zdržel se svými přáteli u Chadžibeje a proto teprve nyní se zde objevil. Byl při spatření Demka velmi překvapen.

„Bohu díky!” — zvolal potěšen. „Jsi rovněž zde. Musím se otevřeně přiznat, že, když jsi se nevrátil k nám na naplaveninu, usoudil jsem, že ses pokořil Moskalům a klidně taháš moskevské jařmo. Kteraks ale sem se dostal? Co je s Haljou? Nezůstala tam přece?”

*) Široké nohavice.

Demko musil opět vyprávět o všech událostech.

„Nyní se připravujeme vydati se do Bazavluka a zbrojnou rukou vytrhnouti Halju z moskevských spárů.”

„Kde řinčí zbraň, tam musím být i já,” — poznamenal Ivan. „Tím více, když jde o záchranu sestry” . . .

„A Jivky,” — dodal Demko.

Všichni se zasmáli a Ivan se zarděl.

„Co?” — zažertoval Petr. „Ten rovněž touží po babské spodniče! To ale jsou dnes kozáci! Že, Vasytku, hanba?”

„Ostuda!”, — vážně děl malý kluk. — „Já se nikdy ani očkem nepodívám na žádnou ženskou!”

XVIII.

Druhého dne celou Síč obletěla zpráva, že sem přijel posel moskevského knížete Potomkina, aby přemluvil kozáky k návratu.

Tato zpráva rozvířila mnohá srdce. Během dvou let, co se zbudovala nová dunajská Síč, hrnuli se do ní neustále uprchlíci z Ukrajiny, kteří nemohli snést moskevskou zvůli. Mnozí z nich nechali tam rodiče, ženy, děti, a proto nyní naděje na možnost návratu, vyloudila každému z duše jeho tajemnou touhu po rodině a rodné zemi. Začalo se vřele debatovati. Kozáci, kteří kdysi nechtěli se vzdát Telekymu a odtáhli s celým vojskem k Dunaji vysmívali se těm, kdož nabádali k návratu.

„Jen jděte! Zatoužila asi vaše záda po metle a vaše šíje po jařmu!”

Zarachotily tympány. To košový ataman svolává tovaryšstvo na náměstí. Jako mravenci hrnuli se kozáci z kuriňů, a mezi nimi Petr s bratry.

Když dorazili na náměstí, čekalo tam již síčové představenstvo, s košovým atamanem v čele.

V nádherném kontuši stál mezi důstojníky se stříbrným palcátem v rukou a zlatou, drahokamy posázenou šavlí po boku. Tato šavle byla sultánovým darem Síči s podmínkou, aby přecházela pokaždé nově zvolenému košovému. Za atamanem stál kozák s *bunčukem* v rukou, vedle košový tajemník a bubeník s tympány.

Když se náměstí naplnilo, košový se uklonil na čtyři strany a začal:

„Pánové - tovaryšstvo! Od knížete Poťomkina, nám známého jako *Hrycko Nečasa**) přibyl tento pan plukovník jako posel a přeje si k vám hovořit. Račte ho poslouchat!”

Plukovník začal svou řeč od doby kyjevských knížat, snaže se dokázat, že Ukrajinci a Moskalé jsou dítky jedné matky — Rusi; že není žádná příčina, aby Záporožci byli nepřáteli svých bratří Slovanů.

„Její Imperátorské Veličenstvo carevna a Jeho Jasnost kníže jsou ochotni vám vše odpustit a zvou vás domů. Na důkaz, že dím pravdu, přečtu vám dopis Veliké carevny.”

V dopise carevna Kateřina Veliká oznamovala, že jí srdce bolí při myšlence na osud marnotratných synů, že jako milující matka je ochotna Záporožcům odpustit veškerou vinu, dovoluje jim vrátit se do vlasti a usaditi se, kde komu bude libo.

Pak se slova ujal košový:

„Pane plukovníku! Ve vojsku záporožském není přinucení. Každý může ve vojsku zůstat, jak je mu libo a dle libosti může každou chvíli je opustit. Poslechnou-li

*) Kníže Hrihorij Poťomkin byl dříve záporožským kozákem pod jménem *Hrycko Nečasa*.

vás a bude-li kdo chtít se vrátit domů, nikdo nebude mu činit překážek. Abyste se přesvědčil, že mluvím upřímně, dovoluji vám volně chodit po kuriněch a přemlouvati kozáky k návratu. O návratu celého vojska, jak si to přeje kníže, nemohu vám dnes nic říci. Rozvážíme vaši výzvu a zítra vám dáme odpověď.”

Tím schůze skončila a kozáci se rozešli po kuriních. Moskevský plukovník neúnavně chodil od kurině ke kurini, přemlouvaje kozáky, aby se vrátili.

„Nerozhodne-li se k tomu vaše představenstvo, můžete se vracet samostatně. Kdo bude chtít, dostane ode mne přepustku k volnému přechodu hranic.”

Celé odpoledne, až do večera kozáci se radili, debatovali, hádali se. Mezi více temperamentními docházelo i ke rvačkám.

Největší shluk byl na břehu, kde řečnil důstojník, jménem Bučinský.

Bratři Rohozové rovněž mu naslouchali.

„Je to Síč, když je ze všech stran obstoupena vodou, že se koňmo sem ani nedostaneš?” — volal Bučinský. — „Což, jsme kozáky, když nemůžeme mít v Síči koně? Ne! Jsme námořníci, rybáři a nic více! Možno-li zdejší zem porovnat s naší? Jsou zde takové stepi jako u nás na Ukrajině? Vraťme se k našim rodinám, k našim kostelům, domovům, zahradám! Slyšeli jste, co píše carevna? Dovoluje nám vrátit se a usaditi se kde komu bude libo.”

„Ale carevna ani se slovem nezmiňuje,” — ozval se Petr Rohoza, — „o tom, že vrátí nám naše stepi. Píše o tom, že zachová nám naše práva a svobodu?”

„O tom sice nepíše,” — bránil se překvapený Bučinský, — „ale zajisté to učiní.”

„To velmi pochybuji,“ — neustával Petr. — „O stepi nemohu vám dokázat, že neodebere ji svým milcům, jimž všechny záporožské země rozdala. Zato ale mohu vás přesvědčit, jak se carevna zastává záporožských práv a volnosti a jak Moskalové nakládají s našinci, kteří nechtějí se stát otroky. Násilně stříhají nepokorným čupřiny, vypalují jim na kůži znamení . . . Jen se podívejte!“

„Tu stáhl Demkovi s hlavy čepici a vykasal mu rukáv košile.

Zástup se zahýbal, zahřměl pobouřením.

„Viděli jste,“ — pokračoval Petr. — „To čeká každého blouda, který poslechne moskevských lhářů a Bučinského. Nezve nás carevna proto, že se jí nás zželelo, ale proto, že Moskali se chystají k válce s Turky a potřebují naše šavle. Až se válka skončí, oholí nám čupřiny a dají nás do pikinérských pluků, nebo vypálí nám na kůži znamení a poženou na panskou robotu. Jen jděte na carevnino pozvání a pak se přesvědčíte.“

Zahanbený Bučinský ihned se ztratil mezi davem, nemaje chut přiti se s Petrem.

„Má pravdu!“ ozvaly se hlasy:

„Nesmíme Moskalům věřit ani za mák!“

„Je lépe být v cizině volným, nežli otrokem ve své vlasti!“

„K čertu s Moskaly!“

„K čertu s Kateřinou!“*)

„A s odpadlíkem Nečosou!“

Podobně i v jiných místech a v kuriních scházeli se

*) Carevna.

kozáci a vřele probírali věc. Čím více se o ní debatovalo, tím více vzrůstalo odpůrců návratu.

Druhého dne po obědě opět zarachotily tympány a náměstí se zas naplnilo kozáky.

„Pánové, tovaryšstvo!“ — začal košový. — Rada Síče pečlivě probrala celou věc a došla k úsudku: v carevničě dopisu není ani zmínky o vrácení pozemků kozákům a uznání našich práv a volnosti. Máme pouze slib odpuštění za naše viny, a protože my ale žádnou vinu nemáme a carevna nemá, co by nám odpustila, je její dopis bezpředmětný a nic na věci nemění. Zkrátka, — dle úsudku rady návrat není možný. Nyní ale věc k uvážení všemu tovaryšstvu Síče. Kdo chce se ujati slova, račte.”

Přihlásilo se mnoho řečníků, jak důstojníků, tak obyčejných kozáků. Všichni poukazovali na nespravedlnosti, jež činili a činí moskevští vládcové. Mnoho výtek musil vyslechnout knížecí posel: vzpomínalo se na zlovůli moskevských vojvodů, na křivdy, páchané na zasloužilých záporožských hodnostářích, jako byli Dorošenko, Polubotak a jiní. Po takových řečech považoval plukovník věc za prohranou.

„Pánové, tovaryšstvo!“ — opět se dostal k slovu košový. — „Dosavadní řečníci se vyjadřovali proti návratu, neslyšeli jsme ale ani jednoho, který by radil, abychom přijali pozvání carevny a knížete. Bylo by žádoucí vyslechnout podobné úsudky. Pánové, tovaryši! Hlaste se k slovu!”

Nikdo se nehlásil, ani moskevský plukovník se neozval.

„Tož,” — řekl košový, — „nehlásí-li se nikdo, přejdeme k hlasování . . . Kdo soudí, že máme na carevnino pozvání vrátiti se s celým vojskem, ať přejde na pravou stranu.”

Nikdo se ani nehnul.

„Tak vidíte, pane plukovníku,” — řekl košový moskevskému poslovi. — „Tovaryšstvo je proti tomu, neboť opravdu carevna dopis vojsku záporožskému nic neslibuje. Viřid'te vše to knížeti a poznamenejte, že my bychom se rádi vrátili do vlasti, ale jen pod podmínkou, když se potvrdí vojsku záporožskému všechna práva a výsady. Ať carevna ukáže skutkem svou dobrou vůli a vrátí svobodu zotročeným Záporožcům, kteří zůstali na Ukrajině, vrátí záporožské země v hranicích mezi Orelí, Bůhem a Berdou. Pak všechno tovaryšstvo síčové teprve se vrátí zpět do vlasti.”

Pak shromáždění ukončeno. Kozáci se vrátili do svých kuriní. Nikdo již o věci nedebatoval, jakoby ani neexistovala. Jen tu a tam vtipkovali na adresu posla a nemnohých jeho stoupenců.

Pozdním večerem do místnosti, přidělené moskevskému poslu, vstoupili Petr a Demko Rohozové.

„Dobrá večer, pane plukovníku,” uvítali ho.

„Dobrá večer, kozáci. Co si přejete?”

„Přišli jsme požádat o přepustky,” — řekl Petr.

„Co, chcete do vlasti? — To je dobře.”

„Ano, pane plukovníku. Nechal jsem tam ženu a děti,” — zalhal Petr. — „Můj bratr též. Mimo to máme zde ještě dva bratry. Omrzelo nás již toulati se cizinou a

chceme domů. Naklonili jsme ještě několik našinců. Tedy žádáme vás, abyste laskavě nám dal přepustku pro deset mužů.”

Plukovník byl tím velice potěšen.

„To je jen začátek.” — usoudil v duchu. — „Zajisté bude takových mnoho.”

Ihned se posadil u stolu a jal se psát přepustky.

„Dám každému z vás pro deset mužů propustku. Snad ještě někdo se k vám přidruží.”

„Děkuji srdečně,” pravil Petr, uschovávaje přepustky. — „Přejeme vám dobrou noc!”

„S Bohem, kozáci!”

„Je ale hloupý,” — poznamenal Demko, když vyšli za dveře. — „Uvěřil ti bez váhání.”

„No, potěšil se, že třeba menšími skupinami budou se našinci vracet a může se před knížetem pochlubit, že přece něčeho ve svém poslání dosáhl.”

XIX.

Několik dnů později Petr, Demko a Hnat Rohozové, Ivan Balan a Jakub Lulka připluli lodí do Kilie, aby si zde zakoupili koně a vydali se do Ukrajiny. K nim se přidružilo pět kozáků: Hrobar a Hajdabura, kteří chtěli odvésti do Nové Síče své ženy, pak Zajdybolova a dva bratři Puhačové se přidružili jen proto, aby pocválali rodnou stepí a v nebezpečí pomohli Petrovi svými šavlemi.

Všichni byli při penězích: Demko měl peníze, které mu zbyly z prodeje koně, Petr měl s sebou dosti velký obnos ještě z válečných dob proti Turkům. Ostatní si vydělali prodejem ryb v Tulči, Kiliu a jiných tureckých městech.

Týž den koupili si deset dobrých koní a ozbrojeni šavlemi, pistolemi a dýkami cválali směrem k Bůhu.

Po týdenní cestě přebrodili Bůh, přihlásili se u moskevského kapitána a ubírali se dál rodnou stepí, směřující k Dněpru do Romankova, aby odvezli odtud Hrobarovu rodinu.

Demko se rozčiloval, že se tím oddaluje shledání s Haljou, ale neodvažoval se vzdorovat Petrovi.

Na záporožských zemích jako hříby po dešti vyrostly paláce moskevských šlechticů, dvory, ba i celé vesnice severních přistěhovalců.

„Hled'te,“ — ozval se Petr, — „kolik udělali smetí na krásném Divokém Poli. Ach, kdybych se sem mohl dostat třeba s jediným plukem! Paláce a vesnice by zmizely a ani památka by po nich nezbyla.“

„Tak.“ — děl smutně Hajdabura. — „Noví panovníci neplývají časem, berou naši zem do svých rukou, ženou sem své lidi a nemůžeme čekat, že by carevna nám dobrovolně přiznala právo na naši zem.“

Po čtyřdenní cestě Záporožci se dostali k Dněpru a za několik hodin byli již v Romankově.

Byla to velká a bohatá vesnice, která se po zboření Síče ještě rozrostla, neboť se tam přistěhovalo mnoho kozáků, kteří nechtěli vydati se s tovaryštvem k Dunaji. Díky své poloze a hospodářskému významu pro kraj, nedostalo se Romankovo žádnému velkostatkáři, ale bylo přiděleno státu. Rovněž i obyvatelé byli zapsáni co „kazenní.*)

Nebyl to stav lepší než poddaných, kteří patřili soukromým majitelům. Starší lidé museli konat robotu pro stát a mládež byla odvedena k pikinerům. To stihlo i Hrobara, ale ten uprchl do Nové Síče.

Když Záporožci se objevili na ulicích vesnice, nastal nepopsatelný shon.

„Kozáci! Záporožci,“ — volali překvapení Romančané.

„Na koních!“

*) Státní majetek.

A se zbraní, jako za dobrých starých časů.”

U Hrabarovy chaty byla hrozná tlačnice — každý se tísnil k jezdcům, vyptával se, divil se, nabízel pohostinství a málem, že se nebili za čest, dostat do svého domu drahého hosta.

Petr a Demko nezháleli: jeden prodával koně, na nichž Záporožci přijeli, druhý zas začal hledat ke koupi velký dub, schopný plavby přes *porohy* a Černé moře.

„Zastavíme se v Nových Kajdocích,” řekl Petr bratrovi — „kde bydlí Hajdaburova rodina, vezmeme ji na loď a pak se vydáme do Bazavluka pro tvou Halju.”

Demkovi se zdálo, že bratr příliš zdržuje, každý utracený den považoval za velké neštěstí, ale znaje Petrovu povahu nic mu neříkal a jen s netrpělivostí čekal na odplutí.

„Konečně,” — myslil si, — „nezbývá již mnoho cesty.”

Druhého dne ráno, když Hrobar umístil na dub svou rodinu a něco ze jmění, Záporožci vstoupili na loď a odrazili od břehu.

Plavba netrvala dlouho, odpoledne dorazili již do Nových Kajdaků.

Za doby Síče byla zde záporožská pevnost, která po zboření tohoto slavného záporožského hnízda byla též zrušena. Nové Kajdaky se staly okresním městem, začaly se tam stavět úřední domy a kasárny.

I zde příjezd Záporožců vzbudil velký rozruch, lidé ze všech stran se hrnuli k místu, kde loď přistála.

„Pane tovaryši,” řekl Petr Hajdaburovi, „hled’, abys k večeru i se svou rodinou byl na lodi. Nechci se zde dlouho zdržovat, nemáme nazbyt času, a pak — je zde

příliš mnoho Moskalů, a já nemám velké chuti býti jim solí v očích.”

„Neměj starost, příteli, dostavím se k lodi ještě před západem slunce.”

„Dobrá,” — souhlasil Petr. — „My se zatím postaráme o nákup jídla a pití na cestu.”

Jen se Záporožci ukázali na trhu, již k nim přistoupil policejní důstojník s dvěmi strážemi.

„Stát!” — zařval na ně. — „Co jste zač?”

„Což, nepoznáváte?” — ozval se Petr. — „Jsme Záporožci.”

„Co to má znamenat Z á p o r o Ź c i ? Dle carevnina rozkazu žádní Záporožci nyní nejsou.”

„Ale přesto vidíte, že jsou,” — zlobil ho Petr.

„Drž hubu! Povídám ti, že nejsou, tak tedy nejsou! Jak jste se mohli opovážit zavěsit si šavle? Je to drzost!”

„Žádná drzost — Záporožec nikdy a nikam se bez šavle neodebere.”

„Dost řečí, pojd'te se mnou ke *horodničimu*.”*)

Nebylo to Petrovi příliš vhod, ale maje v kapse řádnou přepustku, bez váhání šel se svými tovaryši na policii.

Když *horodničí* uviděl ozbrojené Záporožce, oči mu málem nevylezly z důlků.

Vyslechnuv zprávu, zahřimal:

„Jak smíte se nazývat Záporožci a k tomu ještě ozbrojení toulati se zemí? Víte přece, že je to zakázáno?”

„Toho jsme nevěděli, neboť nejsme zdejší — přicházíme od Dunaje, z Nové Síče,” — odvětil Petr.

*) Okresní náčelník policie.

„A-a-a! To jste vy! Buřiči, uprchlíci! Konečně jsem vás chytil. Ihned vám dám pouta.”

„Počkejte, pane plukovníku,” — děl klidně Petr. — „Přicházíme s dovolením Jeho Jasnosti knížete Pořomkína. Zde máme přepustku.”

„O takových přepustkách nic nevím,” — houkal horodničí po přečtení přepustky. — „Je možno, že jste si ji sami napsali. Ivanov! Podívejte se do aktů — co tam máme o Záporožcích!”

„Dle rozkazu z roku 1776,” — četl vyzvaný, — „všichni bývalí Záporožci, kteří nejsou majetkem některého velkostatkáře, mají býti odvedeni do pikinérských pluků.”

„Slyšeli jste?? Přiznejte se, kdo je z vás panský a kdo státní!”

„Přicházíme z Turecka, kde nejsou žádná knížata ani velkostatkáři, majetníci lidí — jsme volní kozáci.”

„Je tomu tak snad v Turecku, u nás zas jinak. Tuto přepustku odešlu do gubernského úřadu — ať tam rozhodnou, co mám s vámi učinit.”

„Jak to asi dlouho bude trvat, než přijde odpověď?” — zeptal se Petr.

„No, asi tři měsíce.”

„Ale, co si počneme bez přepustky?”

„Ve vězení ji nebudete potřebovat.”

Kozákům bylo zřejmo, že věc se komplikuje a že asi budou nuceni si uvolnit cestu šavlemi. Petr ale dostal nápad:

„Je to příliš dlouho,” — řekl horodničímu. — „Nebýlo by to možno urychlit? Nám se tak náramně chce, konečně se dostat do pikinerského pluku.”

„Co-o?“ — podivil se horodničí. — „Že chcete do pluku?“

Kozáci ihned pochopili, že Petr chce napálit tohoto tlustocha a přikývli hlavami.

„Chcete dobrovolně do carevnina vojska?“

„Inu,“ — pravil Petr. — „Proto právě sem přicházíme. Omrzelo nás v té zatracené Síči dva roky sedět bez práce. Vždyť kozákovi se velmi stýská bez války. S takovým potěšením jsme sem pospíchali, a nyní jste nás zarmoutil, že musíme tak dlouho na to čekat. Buďte tak laskav, napište, aby nás co nejrychleji odvedli do pluku a my zatím si naposled zadováíme.“

„No, to je docela jiná řeč,“ — poznamenal horodničí. — „Odvést vás do pluku mohu i bez rozhodnutí gubernského úřadu. Proč jste mi to ihned neřekli. To mohu zařídit sám. Zítra ráno vás odvezou do Samary, a zatím můžete odejít.“

„Srdečné díky, pane plukovníku,“ — řekl Petr, předstíraje potěšení. — „Ani neuvěříte, jak se tam chceme konečně dostat!“

Uklonil se horodničímu a obrátil se k Záporožcům:

„Jdeme, pánové, tovaryši! Pobavíme se naposled a přijmeme na zdraví pana plukovníka!“

„Ale bez žádných výtržností,“ — houkl představený na rozloučenou.

Petr opravdu ihned zavedl kozáky do krčmy.

„Musíme se tvářit, že hýříme,“ — řekl jim potichu. — „K řece až do večera nesmíme, aby Moskali nezvěřili, že tu máme loď.“

Až když se smrklo, přišli ke břehu. Hajdabura se svou rodinou byl již na lodi.

„Je to dobře, žes nezmeškal,” — pravil Petr. — „Musíme odsud zmizet, a to ihned.”

„Co?” — podivil se Hajdabura. — „Nepoplujeme přece v noci?”

„To ne,” — Petr mu na to. „Zatím, dokud není ještě úplná tma, musíme doplouti do rákosí něco níže města u protějšího břehu a tam přenocovat! Zůstaneme-li zde, mohou nás policajti vyčenichat, a pak se již odsud nedostaneme.”

Za půlhodinky dopluli k malé zátocce, skryté od řeky rákosím a od břehu vrbovými keři.

„Tady jsme v bezpečí,” — poznamenal Petr. — „Vyspíme se na lodi a jakmile se začne rozednívat, budeme pokračovat v plavbě.”

Byla ještě skoro tma, když kozáci odrazili od břehu. Nebe ještě bylo poseto hvězdičkami, jež se zrcadlily ve vodě, a temná hladina Dněpru se podobala modrému koberci, zlatem protkanému. Však za krátko svítalo. — Východní díl oblohy začal se bělet, hvězdy jedna po druhé mizely, jakoby se styděly slunce, které co nevidět ukáže se nad obzorem. Zakrátko nezbyla ani jediná, vyjímaje jitřenky, jež, jista své nádhery, dlouho ještě zůstala na světlemodrém nebi.

„S Bohem, pánové policajti!” zažertoval Hnat.

„No, to jsme šťastně se dostali z kaše,” — poznamenal mladší Puhač. — „Nebýti Petrovy chytrosti, seděli bychom nyní ve vězení.”

„Není to tak dobré,” — ozval se Petr. — „Díky těm zatraceným policajtům nemohli jsme nakoupit jídla na cestu. A ta bude dosti dlouhá.”

To tě nemusí zlobit, bratře,” — pravil Demko. — „Nejvýš za dvě hodiny příplujeme k Hlobovu mlýnu. Je to dobrý a zámožný strejda — ten nás zaopatří chlebem, slaninou a vším, co budeme potřebovat.” —

XX.

Slunce bylo ještě nízko nad obzorem a podobalo se velké rudé kouli, když *dub* se přiblížil k průplavu mezi Monastýrským ostrovem a Hlobovým mlýnem.

„Jak krásné je to místo!“ — zvolal Hnat. A nebyl to on jediný, který byl unesen krásou obou břehů. Všichni kozáci byli uneseni nádhernými břehy.

Jen Petr se najednou zamračil — bylo něco, co v jeho očích rušilo tuto krásu.

„Hej ty, učenče!“ — náhle oslovil Demka. — „Přečti co je na tamtěch sloupech napsáno.“

Teprve nyní si všichni povšimli, že jak na ostrově, tak na břehu u Hlobovy zahrady tyčí se sloupy s přibitými na nich tabulemi.

Demko se zadíval směrem k ostrovu a přečetl nahlas: „*Ostrov knížete Prozorovského.*“

Pak obrátil oči k Hlobově zahradě a dodal:

„*Majetek Jasného knížete Pořomkina.*“

„Toť neslýchané!“ — zahoukali kozáci. — „Je to přece Hlobův statek!“

„Jeho zahrada!“

„Mlýn a chata!”

„Svéma vlastníma rukama vypěstil každý stromeček, každický keř!”

„Bylo to dříve,” — zamračně se ozval Petr. — „Nyní všechn majetek a sám Hloba tělem i duší jsou majetkem knížete.”

„*Puhu! Puhu!*” — radostně zvolal Hloba, vida Záporožce vystoupiti na břeh. — „Nezdá se mi to? Je to skutečnost? Za těchto časů — Záporožci, a se zbraní! Vítám vás, pánové, tovaryši! Jak jste se sem dostali? — Z vlastní vůle, či z donucení?”

„Stateční chlapíci vždy se řídí jen vlastní vůlí!” — odvětil Petr v úctě skloniv před starým Záporožcem hlavu. — „Přicházíme k vám s velkou prosbou: dejte nám na týden chleba a potravin.”

Vysvětlil mu vše: odkud a za jakým cílem přišli do Ukrajiny a rovněž i poslední příhodu s horodničím, která jim znemožnila, aby se mohli postarat o zásoby potravin na cestu.

„Tento mladý kozák,” — řekl najednou Hloba, — „zdá se mi poněkud známým, nemýlí-li se moje staré oči.”

„Ne,” — poznamenal Demko, — nemýlíte se, pane dobrodinče. Byl jsem u vás před dvěma lety se svým tchánem — nyní nebožtíkem a s ženou.”

„Cože? Starý Balan, že je nebožtíkem?”

Tu již Demko musil dopodrobna vylíčit smutné události a své příhody.

„Těžko nás trestá Hospodin,” — děl smutně starý voják, — „za to, že vydali jsme *matičku-Síč* nepříteli národa našeho. V celém okolí nezbyla ani jediná rodina,

kteřá by neutrpěla od Moskalů pohromy. Ano, ano . . . Ať je Jeho vůle svatá. Milosrdný Bůh to ví, jak a proč se vše děje.”

„No, a s vámi, pane dobrodinče, co?” — zeptal se Petr. — „Viděli jsme tam na břehu sloup s nápisem, že tento pozemek patří knížeti Poťomkinovi.”

„Ano. Sloup tam opravdu trčí, ale nikdo mne zatím neobtěžuje. Byl zde kníže a velmi se mu moje sady zalíbily . . . Nařídil, abych až do smrti nebyl obtěžován.”

„To asi doufá, že do smrti svou prací ještě zvětšíte sady pro knížete.”

„Snad,” — odvětil Hloba dobrácky se usmívaje. — „Ať! Ale zatím nechávají mne na pokoji” . . .

Tu najednou trhl sebou a zvolal:

„Můj Bože! Uviděv vás, nadobro jsem zešlel radostí a zapomněl na pohostinnost — proč zde stojíme? Pojd'te všichni do domu a posnídáme. Slunce je již vysoko a jen nemocný v tuto dobu nemá hladu.”

Po snídání dal kozákům pytel se sádlem, dva pytle prosa, několik set *taraně*,*) asi padesát bochánků chleba, ovoce a zeleniny tolik, kolik mohlo se umístit na loď.

„S Bohem!” loučil se s milými hosty. — „Dejž Bůh vám šťastně se dostatí do Nové Síče a prožítí svůj život na svobodě.”

Vesla svorně udeřila na vodu a loď již se unášela modrou plání, nechavši starého kozáka na samotě se smutnými myšlenkami.

Za dobrou hodinku dub se blížil k peřejům. Již z dálky bylo slyšet zlostné bručení Dněpru, které se každou

*) Vysušená ryba.

chvíli zesilovalo tak, že vbrzku kozáci již nemohli slyšet jeden druhého. Ženy zbledly v obličeji, ba i mladí kozáci přestali vtipkovat a upiátě se zadívali kupředu.

Od jednoho břehu ke druhému prostíral se řetěz velkých kamenů, které se snažily zdržeti volný běh obřečky. Narážejí na ně, Dněpr se víří, řve, pění se a mizí za kameny, jako by do země propadal. Zdá se šílenstvím vplouti lodí do tohoto vodního pekla. Zdá se naprosto nepravděpodobné, aby taková skořápka, jakou je loď, v této vřící vodě mohla se bez pohromy dostat řadou kamení a zpěněných vln.

Velký, těžký dub s kozáky byl jako tříška uchopen vzteklým proudem a zdálo se, že se stal bezvládnou hříčkou všemocného živlu. Zdálo se, že již naletí na skálu pod vodou, jichž celá řada vyčnívala z vody a loď rozbije se o ně na třísky. Však Petr jako mohutný kmen stál na zádi lodě a železnou rukou držel kormidlo. Klidně se díval kupředu. Ani jedna vráska napětí neukazovala se mu na čele, jakoby řídil loď na hladině tichého jezera.

„Ach!“ — vykřikly ženy. — „Kam řídíš? Letíme přímo na skálu!“

„Čertovi to vyřidíte a ne mně,“ — houkl k nim sebevědomě Petr.

Nebylo to po prvé, co řídil loď přes *porohy*, znal každou skalku, každý vír, všechny rozmary a úskoky zběsilého Dněpru a byl si jist své přemoci.

Loď se opravdu řítí na obrovskou skálu, na níž šíleně útočily zpěněné vlny. Ještě mžik a z lodi a lidí nezbude ani vzpomínka . . . Však těsně před skalou Petr přitlačil celým tělem na kormidlo, loď se dostala do víru, byla zalita rozprášenými vlnami, poskočila, ponořila se,

pak se opět pozdvihla a vrhla se do propasti . . . Za malou chvílku již klidně plula po hladké vodě.

„No, hoši,” — zvolal Petr. — „Dejte sem soudeček s kořalkou a ženy připraví nám něco na zub — než se dostaneme k druhému *porohu*, můžeme se naobědvat. Hej ty, ptáčku,” — oslovil Hnata. — „Jdi ke kormidlu. Musím si zatím odpočinout. Zde i dítě může řídit lod’.”

„Tedy ať ji dítě řídí,” — urazil se Hnat, na což všichni se zasmáli.

Ještě téhož dne šťastně se dostali přes další *porohy*: *Lochaňský*, *Zvonecký* a veskrz promočení přelítli víry *Nenasytce*. Po hrozném *Nenasytci*, *Rváč* a *Onuk* i ženám se zdály hračkou. Nocovali na břehu jednoho z ostrovů. Druhého dne minuli ostatní *porohy* a k poledni měli již před sebou klidnou vodu. Unaven zápasem se skalisky Dněpr se zde široce rozléval a jako v polosnu nesl své modré vody k moři.

Aby nezahláli, obědvali na lodi, neboť do Bazavluka zbývaly ještě dva dny plavby.

„Ach, ještě dva dny,” — povzdychl Demko, — „toť naprosto nesnesitelné.”

Konečně i ony minuly. Třetího dne ráno dorazili do *Čertomlýka*.

„Nyní nejen že nemusíme, ale nesmíme pospíchat,” — řekl Petr, — „neboť z ohledu k Haljině bezpečí musíme se jí zmocniti v noci. Kromě toho mám jakési sůčtování, pro něž rovněž je nejvhodnější dobou noc.”

XXI.

Po odvedení Demka do pikinérského pluku, na Bazav-luckých dvorcích nastal klid, neboť nezbylo nikoho, kdo by se mohl vzpírat. Jivčin otec a Lubjaný byli příliš staří a po zažitých mučeních tak pokleslí tělem i duší, že do-cela lhostejně přihlíželi k tomu, jak moskevští přistěho-valci drancují jejich statky.

Halja a Jivka pokorně vycházely na robotu, pracovaly ze všech sil, jen aby nedaly šafáři příležitost najít třeba sebemenší závadu. To by začal hroziti Halji různými tresty a snad by ji i trestal, ne však pro její nedbalost, ale pouze s úmyslem přinutiti ji, aby mu byla po vůli.

Tak minuly dva týdny. Tu najednou správce se do-zvěděl o Demkově útěku z pluku. Zavolal k sobě šafáře a nařídil, aby Halju oddali komusi z čeledi.

Šafářovi oči zablesky radostí.

„Dovolte mi, abych já si ji vzal,” — pravil, nízko se ukláněje správci.

„Co? Málo je zde děvčat, když chceš si vzíti ženu s cizím dítětem?”

„Ta se mi velmi líbí . . . Dovolte abych si ji vzal!”

„No, když tak náramně chceš — budiž.”

Šafář mu ještě jednou poděkoval, uklonil se, málem nerozbil si čelo o podlahu a ihned se odebral k Halji.

„Tak vidíš, umíněná *chachluško*, jak jsem ti nakloněn: namísto abych tě potrestal za tvou tvrdohlavost, rozhodl jsem se tebe si vzít. Učinil bych to třeba ihned, ale bohužel je nyní *Spasitelův půst*,*) kdy vdavky jsou zakázány.”

„Pro Boha. Jak je to možno, když nemám vás ráda.”

„Na tom mi málo záleží.”

„Nesvolím k tomu!”

„To se stane i proti tvé vůli.”

„Což, dle vašeho je možno vdávat ženu, jež má živého muže.”

„Tvůj muž utekl od vojska a dle zákona o poddaných může ženu uprchlíkovu poškozený pán oddat po druhé . . . Chceš-li pro sebe dobro, musíš se tomu pokorit, neboť i kdybych musil tě postavit před oltář v poutech, učiním to bez rozpaků.”

Ubohé ženě krev stoupla k hlavě, v očích se zatemnilo tak, že ani neslyšela šafářovo „s Bohem” a po jeho odchodu zůstala sedět na lavici jako přimrzlá.

Najednou uslyšela:

„Mama!”

To Mykolca se probudil a natáhl k ní ručičky.

Uchopila ho za ruce, klekla před svatými obrazy a modlila se:

„Veliký Bože! Nedovol, aby přišlo k tak velké křivdě! Vrať mi mého muže, s nímž jsem před Tvým oltářem byla oddána. Zastaň se mne a tohoto nevinného dítěte — vrať mu otce” . . .

*) V době od 1. až do 16. srpna.

Zalévajíc se slzami, loučila se s každým odcházejícím dnem a nářkem vítala blížící se noc, která zkracovala záchranný púst. Ten však přece skončil.

„Tak jsme konečně u toho,” — sdělil jí jednou šafář. „Máme po postu a ještě zítra se odebereme do kostela. Přichystej si nejlepší úbor, ale hled’, abys nečinila žádných výtržností, neboť by to k ničemu nepřispělo. Zatím s Bohem! Zítra ráno přijedu pro tebe s vozem.”

„Utéci!” — pomyslila si. — „Ale kam? . . . Toť jedno, jen odtud!”

Jakmile se setmělo, strčila do pytlíčku bochník chleba, zabalila spícího Mykolciu do přikrývky a vyklouzla do zahrady. Tiše se plížila zahradou, přešla přes nizoučký plot, oddělující zahradu od louky a utíkala k limanové zátoce, zarostlé rákosím.

Byl to bezpečný úkryt, zde ji nenajdou, třeba by i hledali. Připoměla si matčina povídání o starých časech — za tatarských útoků celé rodiny po týdny se schovávaly v rákosí a zachránily si život.

„Však já,” — uvažovala si v duchu, — „co čekám. Stávalo se, že Tataři přijdou, ale každý věděl, že dnes nebo zítra zas odtáhnou, ale šafář zde zůstane. Třeba bych kdož ví jak dlouho zde zůstala, nezískám ničeho, sotva odtud vyjdu, odveze mne do kostela abychom se vzali. Můj Bože! K čemu jsi přidělil mi krásu? Kdybych byla ošklivou, ten netvor by se na mne ani nepodíval . . . Nevyjdu odsud za nic na světě! Zůstanu, až sníme poslední drobet chleba! . . . A co dál? . . . Kam a kudy? Vždyť bude mne všude hledat a najde . . . Ne, nenajde — odejdu na dno limanu, k rusalkám, k vodníkovi . . . Že Mykolcio?”

Ten se usmál ze snu.

„Neměj strach synku, že je voda studená, — sevřu tě ve svém náručí, ohřeji tě svým srdcem a bude ti teplo.”

Noc minula. Sluníčko ohřálo zem a prodralo se i mezi rákosí, aby přineslo třeba to jediné potěšení uprchlíkům.

„Ať bude, co bude, ale jsem na svobodě.”

Celý den bavila dítě, zpívala mu potichu písničky, povídala o otci a ani se nenadála, když nastal večer. Nebe zesinalo do černa, okrášlilo se zlatými hvězdičkami a měsíční srp ukázal své rohy.

Mykolca klidně spal, ale najednou trhl sebou a zaplakal.

Uchopila ho na ruce, přitiskla k sobě, aby jej uklidnila, neboť by ji mohl pláčem prozradit. Nic naplat — dítě usedavě plakalo.

Tu najednou zaslechla pleskot vesel o vodu a jakési hlasy.

„To asi mne hledají,” — zašeptala, položivši Mykolci ruku na ústa, aby ztlumila pláč. To nejen že nepomohlo, ale naopak ještě více ustrašilo dítě. Nyní křičel ze všech sil.

„Ticho!” — uslyšela hlas. — „Asi dítě pláče” . . .

Haljino srdce šíleně zabušilo, krev stoupla k hlavě, všecka se naplnila radostí . . . Ten hlas! . . . Nespí snad? . . . Nezdá se jí o tom? . . . Byl to *jeho* hlas . . .

„Ne! Není to možno! Odkud by se tu vzal?”

Mykolcia se na chvílku odmlčel a pak opět začal plakat.

„Opravdu, dítě pláče,” — ozval se týž hlas. — „A to nablízku — v rákosí. Petře! Řid' tam!”

Ne! Nemýlí se! Je to Demkův hlas. Konečně přichází, aby ji zachránil.

„Demko!” — šíleně zakřičela, až ozvěna tento křik opakovala. „Demko!”

V tom za sebou zaslechla praskání rákosí, dusot nohou několika lidí a známý, ošklivý hlas:

„A-a! Jsi zde! Konečně tě mám!”

„Demko! Zachraň mě!” — Křičela, seč síly stačily.

V týž okamžik mohutné šafářovy ruce chytily ji kolem pasu.

„Nekřič!” — zasyčel. — „Odkud by se tu tvůj Demko vzal? Pojd’me odtud!”

Halja se ale vzpírala.

„Odneste ji!” — nařídil.

Dva čeledíni uchopili ji za ruce a vlekli rákosím.

„Demko!” — křiknula v zoufalství. Byl to ale její poslední výkřik, neboť šafář zamkl jí ústa rukou.

„Neřvi! Nezlob mě, nebo tě uškrtním!”

Aby nepustila dítě z rukou, přitiskla ho pevně k sobě, což mu působilo bolest a proto neustále křičelo. Tím ukazovalo směr Demkovi, Petrovi a ostatním, kteří v tu chvíli vyskočili na břeh a uháněli tam, odkud slyšeli dětský pláč.

Šafář si konečně všiml, že je stihán, a nevěda, že jsou to ozbrojení kozáci, zastavil se.

„Stůj!” — nařídil. — „Asi je to opravdu ten darebák. Konečně ho chytíme.”

Bylo s ním na dvacet čeledínů, které rozestavil u rákosí, aby chytili Demka, opováží-li se na Haljino volání stíhat ho dál.

Byl ale velmi překvapen, když viděl vyskočiti z rákosí skupinu ozbrojených kozáků. Čeledíni prchali před nimi a seskupili se za šafářovými zády.

V předu běžel Demko s vytaženou šavlí.

„Pust' moji ženu!“ — křičel na šafáře.

„Nepustím!“ — odpověděl tento tvrdohlavě. — „Není již tvojí ženou, neboť jsi zběhem. Zítra bude oddána se mnou!“

„Pust' ji ihned,“ — houknul Demko jsa již před svým mučitelem. — „Nikdy nepoužívám zbraně proti bezbrannému, ale budeš-li mi vzdorovat i přes tuto zásadu rozseknu ti lebku.“

„Což, tak mají Záporožci mluvit se svým nepřítelem?“ — ozval se najednou Petrův hlas a jeho těžká pěst dopadla na šafářovu hlavu. Ten, zalévaje se krví, jež mu chrtila z úst, nosu a uší klesl k zemi, pustiv z rukou Halju. Ta rovněž se zhroutila s dítětem v rukou, ztratila vědomí.

Petr nechal Demka křísiti ženu, sám pak řídil další tok událostí.

„Hej, vy tam!“ — houknul hromovým hlasem. — „Kdo z vás ještě má chuť zkusit moji pěst?“

Nikdo se nehlásil — všichni zůstali stát jako stádo beranů.

„Ved'te mne k šafářovu domu!“ — nařídil. — „Ale ať vás nikoho nenapadne utéci, nebo za ním pošlu kulku z mé pistole, a ta nikdy se nemine cíle.“

Zanechav Ivana a Demka u Halji, Petr s ostatními kozáky hnál stádo čeledínů k šafářovu domu.

„Dejte mi všechny provazy, které máte v domě,“ — nařídil jednomu z čeledínů, což tento pod dohledem staršího Puhače učinil.

„Nyní pěkně je všechny spoutejte a ty, Mychaljo,“ — obrátil se k jednomu z kozáků, — „utíkej a pevně zabal do provazů tamtoho. Třebas po mojí ráně pěstí tak brzo nevystřízliví, přece pro bezpečí učiň to ihned.“

Když všichni již leželi se spoutanýma rukama a nohama, Petr nechal při nich Ivana a sám se šesti kozáky šel do konírny. Tam si vybrali sedm koní a jali se je sedlati.

„Vezmeme ještě jednoho koně,” — pravil Petr. — „Musíme míti sebou průvodce.”

Na tohoto koně posadili jednoho z čeledínů, pevně připoutavše ho k sedlu.

„Ivane!” — nařídil Petr. — „Doběhneš k Hajdaburovi a řekneš, aby vyvedl loď z rákosí a přirazil k otevřenému břehu před domem. Až se vrátím, máte být všichni na lodi, připraveni k odplutí. O zajatce se nestarej příliš — jsou bezpečně ovinuti. Jen občas se k nim podívej. Až bude Hajdabura hotov s lodí, přineste sem tamtoho darebáka z louky.”

„Tak,” — obrátil se k přivázanému čeledínovi, — „jed’ napřed a ukaž nám cestu ke správci.”

Jivka a její otec klidně spali a ani se jim nezdálo o událostech této noci.

Najednou zaslechli bouchání na dveře.

„Kdo je?” — zakřičel Lubjany.

„*Puhu-puhu!*” — zaznělo mu v odpověď.

„Záporožské heslo!” — podivil se a zároveň potěšil starý voják. — „Honem otevři, Jivko!”

Ta ani nepotřebovala pobídnutí, neboť zaslechnuvši obvyklé kozácké volání, byla již dávno v předsíni. Zavrzaly dveře, kdosi překročil práh, čísi ruce chytily Jivku kolem krku a známý hlas se ozval:

„Jivko!”

„Ivane!” — vykřikla plna radosti. „Skutečně tos ty?”

Táhla ho do světnice, starý Lantuch rozsvítil světlo.

„Tys se vrátil! Nezapomněls na nás!” — štěbetala líbajíc kozáka na ústa, na oči, na čelo . . . Najednou se zarazila, ruce jí klesly dolů a zůstala zahanbena stát, oči majíc sklopeny k zemi.

„Co, děvče,” — zažertoval otec, — „zlíbalas cizího hochu a nyní se červenáš?”

„Po prvé není proč se hanbit,” — ujal se řeči Ivan, — „a po druhé nejsem, totiž nebudu pro Jivku cizí, neboť už nyní vás uctivě žádám o ruku vaší dcery, již mám z celé duše rád.”

„Hle,” — pořád žertoval starý, — „mne to ani nenapadlo. No, a ty Jivko, rovněž máš ho ráda? Mlčíš — to asi má znamenat »ano«?”

Děvče mlčelo.

„Však k tomu ještě máme čas,” — pravil otec. — „Vypravuj mi hochu, jak a proč jsi se sem dostal. Nemusím ti to vykládat, žes zde v nebezpečí, neboť dozvědí-li se o tvém příchodu, ihned dostaneš pouta.”

„Zatím nikdo se o tom nedozví,” — vesele poznamenal mladý kozák, — „neboť nebudou mít k tomu čas, a až se dozví, budu, totiž všichni budeme již odtud daleko.”

„Co tím míníš? Co to znamená všichni? Kdo pak?”

Ivan musil vyprávět o jejich cestě a o posledních událostech.

„Demko, že také přijel?” — radostně zeptala se Jivka.

„Inu, že i Demko.”

„Zaplat’ Pán Bůh! Jsem velmi šťastna Haljiným štěstím a ještě včera měli jsme obavu, že vzala si život.”

Nedalo to Ivanovi velké námahy přemluvit starého Lantucha, aby s dcerou odjel na téže lodi.

„Lod' je velmi pevná. Hravě proskočila všemi *porohy* a ani za mák neutrpěla. Je také velká — stačí místa pro všechny!”

Za chvílku Jivka se sháněla po nejnnutnějších věcech, aby je připravila k cestě, Ivan pak odebral se podívat na zajatce. Poté pomáhal Demkovi přenášet na lod' Haljiny věci a zásoby jídla na cestu.

„Když vše bylo přeneseno, Demko, Halja a Ivan šli pokloniti se otcovu hrobu a pak se rozešli: Demko a Halja k lodi, Ivan zas pádil pro Jivku a jejího otce. Za půlhodinky i oni vstoupili na lod'.

Ženy, které přijely sem s kozáky, ujaly se Halji, udělaly jí nejlepší místo a ptaly se po příčině pláče malého Mykolce.

„Podívejte se,” — řekla jedna z nich, — „jak klidně spí; tehdy ale křičel, že jsme ho i z dálky uslyšely.”

„To asi Pán Bůh ústy dítěte ukázal Demkovi, kde má hledat svou ženu a syna,” — poznamenala Halja a pokřižovala se.

Již za svítání Petro a ostatní kozáci přicválali ke břehu. Mezi nimi byl i k sedlu přivázaný čeledín.

„A-a strejdo,” — radostně zvolal Petr, uviděv na lodi Lantucha s dcerou. — „Ty též s námi. Velmi se tomu těším. No, Demku, vše je hotovo?”

„Ano,” — odpověděl tázaný.

„Postaral ses o zásobu jídla?”

„Stačí pro všechny až do Kilije.”

„Tak, hoši — k veslům,” — nařídil Petr. — „Jen rozvážu tamtoho Moskala a ihned odplujeme.”

Osvobodiv zajatce řekl mu:

„Nyní můžeš už sám osvobodit svého představeného

a ostatní — my k tomu nemáme ani chuti ani času. Vyříd' panu šafáři náš pozdrav!"

Po těch slovech skočil na příd' *dubu*, kozáci přitlačili na vesla a za chvíli loď byla daleko od břehu.

„Tu máš,” — řekl Demkovi, prodíraje se kolem něho ke kormidlu a hodil mu do rukou chomáč vlasů s kouskem zakrvácené kůže. — „To ti posílá pan správce za čupřinu, kterou ti uřízl.”

„Zabils ho?” — zeptal se bratra. V duchu si přál, aby mu dal zápornou odpověď... Byl nyní tak šťasten, že odpustil správci vše, co mu způsobil.

„Ne,” — odpověděl Petr. — „Uřízl jsem mu na hlavě jen tamten kousek kůže s vlasý... Není to tak strašné — zaroste to! Však do konce svého života bude pamatovat a i dětem svým vyprávět, jak je nebezpečné stříhati kozákům čupřiny.”

A. KAŠČENKO
ZNIČENÍ
ORLIHO
MŮZDA

